

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Katedra občanské výchovy a filosofie

Bakalářská práce

Narození dítěte – rituály, zvyky

The Birth of a Child – Rituals, Customs

Autor: Lucie Hokeová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Dvořáková

Rok: 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Narození dítěte – rituály, zvyky“ (The Birth of a Child – Rituals, Customs) vypracovala samostatně za pomoci uvedené literatury, jejíž seznam je součástí této práce. Prohlašuji, že práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: .....

Podpis: .....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí své bakalářské práce za její rady poskytované v rámci konzultačních hodin. Dále děkuji za ochotu diecézím olomoucké, pražské, brněnské a královéhradecké Církve československé husitské a Ústřední kanceláři Českobratrské církve evangelické za poskytnutí údajů o počtu pokřtěných dětí.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje narození dítěte v české rodině a společnosti v devadesátých letech dvacátého století a na počátku století dvacátého prvního. Jednotlivé kapitoly a podkapitoly nás provádějí obdobími souvisejícími s narozením a zabývají se rituály, zvyky a úkony, které se váží k příchodu nového života na svět. Práce je rozdělena do třech hlavních oblastí, a to těhotenství, porod a šestinedělí. V části těhotenství se podíváme, jak se čekání na nový život odráží v jazyce, pověrách a různých praktikách a jaké nezbytnosti je třeba vykonat před narozením dítěte, především se zaměříme na výběr jména a příjmení. Do této části byla zařazena i kapitola pojednávající o preferenci pohlaví dítěte a hodnotách, které česká společnost s dítětem spojuje. Ve druhé části porod se podíváme na vnímání porodu jako bolesti, na jeho průběh a na první úkony, které jsou nutné po narození vykonat. Byly sem zařazeny i kapitoly o mateřství, otcovství a rodině, neboť narození zakládá nový, celoživotní vztah dítě a rodiče. V poslední části šestinedělí se zaměříme na vytváření sociální identity dítěte, na vymezení novorozence jako právního subjektu a na rituály, které zařazují dítě do společenství obce a církve, tedy na vítání občánků a na křest.

Klíčová slova: těhotenství, pověry, jméno, příjmení, porod, rodný list, rodné číslo, státní občanství, mateřství, otcovství, rodina, gender, šestinedělí, vítání občánků, křest

Abstract

This bachelor thesis focuses on the birth of a child in the Czech family and society in the nineties of the twentieth century and at the beginning of the twenty-first century. The chapters and the subchapters are concerned with the periods connected with the birth of a child and are aimed at rituals, customs and activities connected with coming of a new life to the world. The thesis is divided into three main parts, pregnancy, childbirth and post-natal period. In the part Pregnancy we will look at how awaiting of a new life is reflected in the language, superstitions and various practices and what is necessary to do before the birth of a child, we will especially focus on the choice of a name and surname. In this part we can find the chapter on the preference for the sex of a child and on the values which the Czech society connects with a child. In the second part Childbirth we will look at the perception of childbirth as pain, at the course of childbirth and at the first things which are necessary to do after the birth of a child. The chapters on maternity, fatherhood and family were also put to this part since the birth of a child creates a new, lifelong relationship between a child and his/her parents. In the last part Post-natal period we will focus on creating of a social identity of a child, on the perception of a newborn child as the subject of the law and on the rituals which accept a child to the community of a town and of the Church, it means on welcoming of new citizens of a town and on baptism.

Key words: pregnancy, superstitions, name, surname, childbirth, birth certificate, personal number, nationality, maternity, fatherhood, family, gender, post-natal period, welcoming of new citizens, baptism

Obsah

Úvod.....	8
1. Těhotenství.....	11
2. Jméno	15
2.1 Pojmenování dítěte.....	15
2.2 Faktory ovlivňující výběr jména	19
2.3 Nejoblíbenější jména	23
2.4 Jména dětí, jejich rodičů a prarodičů.....	25
2.5 Jména dětí v jednotlivých krajích.....	26
2.6 Vícejmennost	27
3. Příjmení	29
4. Preference pohlaví dítěte	35
4.1 Hodnoty spojené s dítětem v české společnosti.....	38
5. Porod	45
5.1 Bolest	46
5.2 Přítomnost partnera u porodu.....	47
5.3 Zdravotní personál	49
5.4 Průběh porodu	49
5.5 Rodný list a rodné číslo	51
6. Mateřství a otcovství	53
6.1 Mateřská a rodičovská dovolená	53
6.2 Mateřství a otcovství jako sociální konstrukt	56
7. Rodina a sňatek jako prostředek legitimizace narození dítěte	62
8. Šestinedělí	66
9. Vítání občánků	69
10. Křest	74
10.1 Význam křtu v životě člověka v dnešní době	75
10.2 Křest dětí.....	77
10.3 Rodiče a křest.....	78
10.4 Kmotr a kmotra	81
10.5 Poslání křtu v životě dítěte	83

10.6 Průběh křtu	85
10.6.1 Obřad přivítání dětí.....	85
10.6.2 Bohoslužba slova.....	87
10.6.3 Slavnost křtu	90
10.6.4. Vlastní udělení křtu.....	91
10.6.5 Závěrečné obřady	93
10.7 Hudba a zpěv.....	93
10.8 Křest v případě blížící se smrti	94
10.9 Průběh křtu v Českobratrské církvi evangelické	95
10.10 Počty pokřtěných dětí ve třech tradičních církvích v České republice	96
11. Utváření identity podle pohlaví.....	100
12. Novorozenec a jeho práva	102
Závěr.....	105
Použitá literatura	109
Přílohy	116

Úvod

Narození dítěte bylo od pradávna zahaleno tajemstvím vzniku lidského života a nejrůznější kultury dávaly a stále dávají najevo své poděkování, ale také obavy při příchodu nového života v podobě pověr, příkazů a zákazů vztahujících se na období od početí až do šestinedělí. Jednotlivé společnosti si většinou vytvořily systém rituálů a zvyků, jejichž cílem je, aby dítě bylo přijato do určitého společenství, jako je rodina, církve, obec a stát, ale také aby dítě získalo práva a povinnosti a stalo se tak právním subjektem a plnohodnotným člověkem, jehož existence je stejně významná jako život ostatních, a proto jakýkoliv pokus o ohrožení jeho života je hoden trestu.

Už naši předci v dávných dobách vítali a začleňovali nového jedince do společnosti rituály a úkony a zároveň si vytvořili systém pověr, příkazů a zákazů, ale také instituce, jako bylo babictví, aby nový život mohl přijít na svět v plném zdraví a síle a aby jeho očekávání neohrozilo společnost, neboť se věřilo, že žena je vystavena působením zlých sil.

Mnohé z rituálů, zvyků a nejrůznějších úkonů souvisejících s narozením se zachovalo do dnešní doby, i když se trochu pozměnily a nabyly jiného významu, protože odrážejí společenské, ekonomické, politické a kulturní proměny.

Cílem práce je ukázat, jak česká rodina a společnost vítá a začleňuje dítě mezi sebe. Práce je zaměřena na období od roku 1993, kdy vznikla Česká republika, až do roku 2008. Toto téma práce jsem si vybrala, protože postrádám publikaci, která by se souhrnně věnovala problematice narození dítěte v průběhu devadesátých let a přelomu století. Za tímto účelem postupně projdeme období těhotenství, porodu a šestinedělí a podíváme se, jaké rituály, zvyky a úkony se v očekávání na příchod dítěte, narození a v počátečních fázích života dítěte vykonávají. Bude nás zajímat, jak se příchod nového života promítá do jazyka, „pověř“, obřadů, rituálů a činností souvisejících se zdárným průběhem těhotenství a porodu.

Důležitými úkony, které rodiče většinou vykonávají před narozením dítěte, jsou výběr jména a dohodnutí se, po kom dítě zdědí příjmení. V kapitole o jménu

ukážeme, jaké faktory ovlivňují výběr jména. Především nás bude zajímat, která jména se dětem nejčastěji dávají, a zda se shodují se jmény jejich rodičů, popřípadě prarodičů. Budeme čerpat ze statistik Ministerstva vnitra ČR o četnosti jmen a příjmení a údajů Českého statistického úřadu o jménech rodičů a jejich dětí narozených v lednu. U příjmení ukážeme, jak zákon upravuje dědičnost příjmení a jakých podob příjmení může nabývat.

Narozením dítěte dochází nejenom ke změnám v jeho životě, ale také v životě jeho rodičů a společnosti. Vytváří se nový vztah dítě a jeho rodiče. To se promítá do založení rodiny, mateřství a otcovství, a proto se budeme zabývat i těmito jevy, které jsou s narozením v naší společnosti spojeny. Budeme vycházet z kvantitativního výzkumu HRZ05 zaměřeným na harmonizaci rodiny a zaměstnání v rodinách s malými dětmi, a z kvalitativního výzkumu otců na rodičovské dovolené provedeného Olgou Nešporovou v letech 2004 až 2005. Na nich se pokusíme ukázat, do jaké role společnost staví ženy a muže a kdo by podle ní měl v prvních letech o dítě celodenně pečovat. I stát v této problematice hraje významnou úlohu a disponuje možnostmi, jak zažité stereotypy pozměnit, a proto se budeme zabývat i oblastí práva. Na základě sociologického výzkumu European Values Study z roku 1991, 1999 a 2008 se pokusíme najít odpověď na otázku, zda má společnost potřebu legitimizovat narození dítěte sňatkem. Z údajů Českého statistického úřadu o narození dítěte a výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 ukážeme, jaké formy rodinného soužití se v české společnosti vyskytují.

Společnost spojuje s příchodem dítěte i jistá očekávání vycházející ze společenských, ekonomických, politických a kulturních podmínek. To může být reflektováno preferencí chlapce či dívky. Budeme se snažit hledat odpověď, zda česká společnost upřednostňuje určité pohlaví dítěte a jaké hodnoty s ním spojuje. V této souvislosti nás bude zajímat i chování rodičů přispívající k udržování zakořeněných stereotypů o ženě a muži vytvářením sociální identity dítěte už před jeho narozením.

Dítě se po narození stává občanem státu, obce a může se stát i členem církve, proto se práce zabývá obřady souvisejícími s integrací dítěte do těchto společenství, a to vítáním občánků a křtem. Na jejich průběhu chceme ukázat, že se jedná o události, které by měly být prožívány celým společenstvím. U křtu budeme

vycházet z jeho podoby u nás nejpočetněji zastoupené římskokatolické církve a na jeho jednotlivých částech chceme ukázat, jak jednotlivé úkony přispívají k udržování vědomí společenství a uvědomování si křtu těmi, co už pokřtěni jsou. Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2001 poukazují na nízkou míru religiozity, a proto nás bude zajímat, zda česká společnost vidí ve křtu nezbytný úkon v životě člověka. Za tímto účelem byly shromážděny počty o pokřtěných dětech u nás ve třech tradičně zastoupených církvích, a to v církvi římskokatolické, v Českobratrské církvi evangelické a v Církvi československé husitské.

K lepšímu pochopení rituálů a symbolů v nich používaných, zvyků, úkonů, institucí a fenoménů souvisejících s narozením, se zmíníme i o tom, jak je lidé vnímali a co pro ně znamenaly v dřívějších dobách.

1. Těhotenství

Biologicky je těhotenství obdobím, kdy se v děloze ženy vyvíjí nový život. Obvykle trvá deset lunárních měsíců neboli čtyřicet týdnů.¹ Během této doby by žena, ale také její okolí, měla obzvláště pečovat o své zdraví, neboť tím vyjadřuje zájem o své dítě a zároveň i vděk za tento dar. V průběhu těhotenství dochází k mnohým změnám, žena cítí, že je něco jinak než obvykle. To se odráží i v jazyce, který o těhotenství hovoří jako o jiném stavu nebo také jako o stavu požehnaném. V českém jazyce můžeme najít i další označení, například bude chovat, bude mít rodinu, nosí dítě pod srdcem, je v okolnostech.²

Vznik lidského života je tajemstvím. Lidé si už od dávných dob kladou otázku: „Jak vznikl život?“ Lidská existence je časově omezená a nikdo nemůže říct, jak dlouho bude na tomto světě pobývat. Podle Martina Heideggera jsme bytí, kterému jde o toto bytí, a proto se vztahujeme ke svému okolí a neustále něco obstaráváme. Náš pobyt souvisí s časem, vnímáme minulost, přítomnost a budoucnost, žijeme v předstihu.³

Společnost věnuje těhotným ženám zvýšenou pozornost, protože nedbalé zacházení s jejich zdravím se může v budoucnu negativně projevit na jejich dítěti. Tato skutečnost je vymezena i v právní a v sociální oblasti, například pracovním právem a sociálními dávkami, jako je mateřská dovolená, na kterou žena nastupuje před porodem. Ženin život je omezován různými zákazy a příkazy, ale i přesto, že se žena nachází ve stavu, kdy její zdraví může být snadněji ohroženo, nepřístupuje naše společnost k těhotným jako k osobám, kterým je třeba se vyhýbat, protože by jí mohly uškodit. Lidé si v dřívějších dobách neuměli vysvětlit určité děje spojené s těhotenstvím a často věřili, že žena je vystavena tajemným a zlým silám, proto bylo těhotenství opředeno množstvím pověr a předsudků,⁴ z nichž se některé dochovaly do současné doby a někteří je praktikují dodnes, i když mohly získat pozměněný charakter. Některé z pověr mají racionální jádro a odráží se v nich

---

¹ Novotný, Ivan, Hruška, Michal. *Biologie člověka*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2005, s. 180

² Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 36

³ Petříček, Miroslav. *Úvod do (současné) filozofie. 11 improvizovaných přednášek*. Praha: Herrmann a synové, 1992, s. 80, 84

⁴ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 35

starost o zdraví matky a dítěte. Říkalo se například, že žena se nemá lekat, protože kdyby se přitom dotkla nějaké části svého těla, tak by se to odrazilo na dítěti. Tato představa platí dodnes, ale je založena na skutečnosti, že žena by neměla být vystavena napětí a strachu, neboť to nesvědčí dítěti. Jiné pověry nemají hygienický či preventivní charakter, ale odrážejí skutečnost, že dokud lidé nebyli obeznámeni s podstatou vývoje plodu, potřebovali například najít vysvětlení, proč na sobě dítě má určitá znaménka, nebo proč se narodilo postižené. Pokud žena vedla hříšný život, nebo se nevyvarovala tomu, co jí bylo zakázáno, byla vina přikládána jí.⁵

Dnes už víme, že špatný zdravotní stav dítěte, na dodržování pověr nezávisí. Přesto ale některé z nich přetrvávají. Stanislav Trča uvádí, že na některých českých a moravských vesnicích se říká, že se žena nesmí zhlédnout v blesku, jinak na sobě dítě bude mít červené skvrny. Dále se říká, že by žena neměla jíst ovoce červené barvy, například maliny, aby dítě nemělo červené tváře.⁶ Pověry, které uvádí Trča, jsou založeny na podobnosti, které v minulosti byly časté. V devatenáctém století se například tradovalo, že když ženu ovane vítr a podrbe se na noze nebo na ruce, tak na tomto místě dítě bude mít to, co si žena přála.⁷ Některé zvyky, které se praktikují při svatbě v dnešní době, souvisejí se založením rodiny. Zrnka rýže, která jsou házena na novomanžele, mají ženě přinést tolik dětí, kolik zrnko se na ní zachytí.⁸ Dodnes se také říká, že by si žena neměla dopředu vybírat kočárek, aby se dítě nenarodilo mrtvé, nebo nezemřelo.⁹ I když dnes medicína dokáže vysvětlit mnohé z věcí spjatých s těhotenstvím, narozením a porodem, vznik nového života je stále zahalen tajemstvím a lidé mají i v dnešní době potřebu si ho vysvětlovat pověrami či předsudky.

V minulosti, kdy lékaři neuměli zjistit pohlaví dítěte, lidé se z chování, vzhledu či chutí ženy snažili předpovědět, zda se narodí chlapec nebo dívka. Přestože dnes rodiče mají možnost si nechat říct pohlaví svého dítěte, někteří ho vědět nechtějí, aby byl umocněn zážitek porodu a tajemství života. Proto se některé z praktik, jak určit pohlaví dítěte tradují i dnes. Z chutí ženy se například vyvozuje,

---

⁵ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 37, 40

⁶ Trča, Stanislav. *Partner v těhotenství a při porodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 49

⁷ Grohmann, Josef Virgil. *Pověry a obyčeje v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: PLOT, 2010, s. 141

⁸ Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: SLON, 1997, s. 53

⁹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 79

že pokud má chuť na slaná a ostřejší jídla, tak by se měl narodit syn, a pokud na sladká, tak se narodí dívka.¹⁰ Dalším ukazatel pohlaví může být vzhled. Když je žena hezká v obličeji, má očekávat syna, když její tvář vypadá přepadle a má na ní žluté skvrny, tak by se měla narodit dívka. Pohlaví se předpovídá i z tvaru břicha, špičatý tvar poukazuje na chlapce.¹¹

Těhotenství a porod představovaly tabu, a proto se používalo jiných označení souvisejících s příchodem dítěte na svět, z nichž se některá používají dodnes. Když někdo řekne, že byl ještě na houbách, má se tím na mysli, že ještě nebyl na světě.¹² Velmi rozšířená je představa, že čápi nosí chlapce a dívky vrána. Čáp byl spojován s chlapcem zřejmě proto, že přilétal z dalekých krajin, zatímco vrána byla považována za obyčejného ptáka a narození chlapce bylo doprovázeno větší radostí než při narození dcery.¹³

V dnešní době se ženy nespolehají na dodržování pověr či předsudků, které by zajistily zdraví jejich dítěte. Medicína umí vysvětlit mnohé vady plodu. Ženy chodí na pravidelná gynekologická vyšetření do prenatálních poraden, kde se sleduje zdravotní stav matky a dítěte, aby se včas odhalila rizika těhotenství.¹⁴ Ženám je vystaven průkaz pro těhotné, kam se zaznamenávají výsledky jednotlivých návštěv a rodinná anamnéza.¹⁵

Dítě, které přijde na svět, bude vyžadovat péči a pozornost, protože by bez pomoci ostatních nepřežilo. Před narozením dítěte je třeba, aby rodiče provedli řadu úkonů, které s narozením souvisejí. Rodiče vybírají porodnici. Postupně připravují vybavičku pro miminko. Co by měla vybavička obsahovat? Maminka by si ji měla rozdělit do několika částí, protože dítě bude potřebovat potřeby na spaní, jako je postýlka či kolébka, matrace, příkrývka, prostěradlo, povlečení.¹⁶ Žena by měla mít

---

¹⁰ Trča, Stanislav. *Partner v těhotenství a při porodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 49

¹¹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 43

¹² Grohmann, Josef Virgil. *Pověry a obyčeje v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: PLOT, 2010, s. 133

¹³ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 41, 43

¹⁴ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 78

¹⁵ Mikulandová, Magdalena. *Těhotenství a porod. Průvodce české ženy od početí do šestinedělí*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2004, s. 23

¹⁶ Mikulandová, Magdalena. *Těhotenství a porod. Průvodce české ženy od početí do šestinedělí*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2004, s. 94

přípravené košilky, trička, body, dupačky, čepici, ponožky a zavinovačku.¹⁷ Dnes se doporučuje, aby se vybíralo takové oblečení, ve kterém by se dítě mohlo pohybovat, neboť dříve bylo běžné, že se novorozenec s nataženýma nohama, s rukama podél těla zavinul do peřinky, která se zavázala povijanem.¹⁸ Dítě tak mělo být rovné, ale ve skutečnosti to bylo praktické pro rodiče, kteří mohli dítě nechat bez dozoru, aniž by se museli bát, že se bude pohybovat tak, aby se poranilo.¹⁹ Maminky by také měly pořídit potřeby určené pro cestování, jako jsou kočárky a autosedačky, a hygienické potřeby určené pro mytí a přebalování.²⁰ Otázkou je, zda by dítě mělo dostat dudlík. Novorozenec má vyvinutý sací reflex, který mu umožňuje, aby utišil hlad. Dudlík by tak dítě měl uklidnit, ale dospělí často dítěti dudlík podávají, aniž by se snažili odhalit příčinu pláče. To oslabuje navázání vztahu s dítětem.²¹ Když se podíváme na názvy potřeb pro novorozence, některé z nich obsahují přípony vyjadřující zdobněliny, například vanička, postýlka, košilka apod., protože se tím odráží skutečnost, že na svět přijde něco malého, roztomilého a křehkého.

Zatímco ještě na začátku minulého století bylo těhotenství, porod a šestinedělí tabuizovány, dnes se narození dítěte chopil trh. Vychází spousta publikací zabývajících se touto problematikou, rodiče si mohou vybrat oblečení z různých materiálů a barev. Cestování autem vyžaduje autosedačku. Pro těhotné maminky je navrhována speciální móda, jsou pro ně připravovány různé pohybové kurzy, jako je například jóga pro těhotné.

Dalšími úkony souvisejícími s narozením dítěte, které rodiče většinou zařizují před porodem, se budou zabývat následující kapitoly, a to výběrem jména a příjmením dítěte.

---

¹⁷ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 173, 174

¹⁸ Skopová, Kamila. *Rodinné svátky o století zpátky aneb Oslavy a rituály v české domácnosti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2010, s. 17

¹⁹ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 247

²⁰ Mikulandová, Magdalena. *Těhotenství a porod. Průvodce české ženy od početí do šestinedělí*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2004, s. 96

²¹ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 252

2. Jméno

Výběr jména je jedním z důležitých úkonů, které souvisejí s narozením dítěte, protože jméno legalizuje osobu z právního a sociálního hlediska a zároveň potvrzuje její identitu.²² Z důvodu, že jméno plní tak významné funkce a povinnosti každé fyzické osoby je používat jméno, popřípadě jména, před orgány veřejné moci v takové podobě, která je uvedena na matričním dokladu, zabývá se jím zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Z tohoto zákona vyplývá, že úředním termínem je jméno.²³ Eva Hájková ve své stati „Posuny v oblíbě a užívání jména v současnosti“ ale upozorňuje na terminologickou problematiku. Slovo jméno totiž může být synonymem k pojmenování, název či označení. To, že máme na mysli jméno lidského jedince, vynikne až ve spojení jméno a příjmení. Křesťanské církve pracují s termínem křestní jméno. Není ale správné, aby byl tento termín uplatňován všeobecně, protože ne každý jedinec je pokřtěn. Příliš vhodné není ani používání spojení osobní jméno, neboť toto označení můžeme chápat jako nadřazené slovo, které zahrnuje například příjmení či přezdívky.²⁴ I termín rodné jméno, který se ustálil do 90. let 20. století, není příliš šťastný, protože například podle Slovníku spisovného jazyka českého je pokládáno za synonymum k příjmení.²⁵ Eva Hájková k tomu navíc dodává, že spojení rodné jméno bylo vyhovujícím po dobu, kdy česká antroponymická soustava byla dvoučlenná, ale dnes, kdy zákon umožňuje dvojjmennost a v některých případech i vícejmennost, bychom se měli nad tímto terminologickým problémem opět zamyslet.²⁶

2.1 Pojmenování dítěte

V České republice dostává dítě krátce po narození jméno, popřípadě dvě jména nebo více jmen. To může nastat tehdy, když rodiče dítěte nemají státní

²² Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 6

²³ § 61 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 162

²⁴ Hájková, Eva. Posuny v oblíbě a užívání jména v současnosti. In *Vlastní jméno jako prostředek sociální symboliky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, s. 7

²⁵ Šmilauer, Vladimír. Úvod. In Kopečný, František. *Průvodce našimi jmény*. 1. vyd. Praha. Academia, 1974, s. 10

²⁶ Hájková, Eva. Posuny v oblíbě a užívání jména v současnosti. In *Vlastní jméno jako prostředek sociální symboliky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, s. 7

občanství České republiky. Jméno se pak se souhlasem rodičů zapíše do matriky. V případech, které uvádí § 18 zákona č. 301/2000 Sb., jako je zbavení rodiče pravomocným rozhodnutím soudu rodičovské zodpovědnosti, nebo je-li rodiči výkon rodičovské zodpovědnosti pozastaven, anebo pokud soud zbaví rodiče způsobilosti k právním úkonům, nebo když je rodiči omezena způsobilost k právním úkonům, pak se zapíše do matriky jméno či jména se souhlasem jen jednoho z rodičů. Do knihy narozených matriční úřad nezapíše jméno dítěte, když se rodiče na jméno či jménech nedohodli, nebo jméno či jména neurčili, a to do jednoho měsíce od narození dítěte, nebo když rodiče nejsou známi, nebo když určili jméno či jména, která nelze do knihy narozených zapsat. V těchto případech musí matriční úřad tuto skutečnost oznámit soudu.²⁷ Ze zákona jasně vyplývá, že jméno či jména jedince dostává velmi krátce po porodu, a také že si je sám nevolí.

Udílení jmen je tedy tendenční, tzn., že se dávají novorozencům, tedy v období, kdy nemůžeme pozorovat, jaké vlastnosti jsou pro daného jedince typické. Pokud tedy rodiče volí jméno s ohledem na to, jaký je jeho význam, tak pouze předjímají vlastnosti, které by měl mít jejich potomek nebo čeho by měla jejich ratolest dosáhnout, či co si přejí u dítěte podpořit a posílit.²⁸ Volba jména je arbitrární. Jméno je s jedincem spojeno nahodile bez vztahu k jeho původnímu významu. Jediný obecný význam, který si jméno ponechalo, je skutečnost, že z něho poznáme, zda označuje muže nebo ženu. Jméno jedince individualizuje a je k němu vázáno těsněji než obecné jméno.²⁹

V dávných dobách nebylo ale udělování jmen náhodné jako v dnešní době a nositel jména musel dokázat, že si své jméno zaslouží. To, jak k pojmenování jedince v dřívějších dobách docházelo, můžeme rekonstruovat podle přírodních národů, například podle některých afrických, australských, amazonských či polynéských kmenů.³⁰ Můžeme říci, že u přírodních národů je jedinec se svým jménem více spjat, protože jméno vyjadřuje jeho typické vlastnosti a udává, k čemu

---

²⁷ § 18 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

²⁸ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 23

²⁹ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 6, 7

³⁰ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 39, 40

by měl jedinec směřovat a co se od něho očekává. Nositel jména se snaží dokázat, že mu jméno bylo uděleno právem a že skutečně identifikuje jeho osobnost.³¹

U přírodních národů či v pohanských dobách bylo pojmenování jedince spojeno s významnými obřady, jako byly například postřižiny u Slovanů a Germánů. Při nich se ve věku kolem tří let dětem poprvé stříhaly vlasy. Někdy však jméno bylo dokonce uděleno až po nabytí pohlavní dospělosti.³² Do té doby byl daný jedinec označován jmény, která se mohla měnit. Jak je vidět, jména sloužila jako prostředek hierarchizace. Nejprve byl totiž pojmenován náčelník a pak následovali další členové kmenu, kteří vykonali nějaký záslužný čin, například bojovníci nebo lovci. Děti tedy jména neměly, a proto nebyly ani plnoprávními jedinci.³³

Když vybíráme jména pro své potomky, činíme tak ve většině případů již před narozením dítěte. To znamená, že nemůžeme zvolit jméno, které by například vystihovalo vzhled, chování či výjimečné schopnosti, které se u dítěte postupně projeví. Pretendenční charakter jmen můžeme pozorovat i ve Starém zákoně. Robert Altman tuto skutečnost vysvětluje, že židovským kmenům šlo o rozkvět svého národa, a protože jméno znemožňovalo, aby se s jedincem zacházelo jako s neplnoprávným občanem, pojmenovávali Židé své děti už jako novorozence.³⁴

Udílání jména novorozencům souvisí s přijetím křesťanství. Bylo nutné, aby dítě bylo pokřtěno co nejdříve, aby bylo očištěno od prvotního hříchu a nezemřelo zatížené proviněním Adama a Evy. Zároveň dítě dostalo při křtu jméno, stávalo se tak plnoprávným občanem, a ublížit takovému jedinci bylo hříchem.³⁵ To, že v Římě bylo křesťanství přijato za státní náboženství, změnilo pohled na dítě, jak o tom píše ve své knize *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě* Dunovský: „Kristovo přijetí „dítěte“ dává dítěti v podstatě podobný význam jako komukoli jinému z dospělých a staví je na jejich úroveň před Bohem. Tak bylo dětství přiznáno plně člověčenství!“³⁶

---

³¹ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 41

³² Bauer, Jan. *Velká kniha o jménech*. 1. vyd. Praha: Regia, 2003, s. 8

³³ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 40

³⁴ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 59, 60

³⁵ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 59

³⁶ Dunovský, Jiří, Dytrich, Zdeněk, Matějček, Zdeněk et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995, s. 32

V dnešní době není udělování jména spjata s iniciačními obřady, jako tomu bylo dříve. Dítěti je zapsáno jeho jméno krátce po porodu do knihy narozených, bez toho aniž by muselo být pokřtěno. Rodiče by vždy měli pečlivě uvážit výběr jména, neboť ho jedinec nosí po celý svůj život, a nevhodná volba jména mu může činit potíže. Jméno je pro každého z nás velmi důležité. Představme si, že bychom neměli žádné jméno. Pak bychom se mohli cítit jako lidé bez identity a mohli bychom si připadat, že s námi ostatní jednají jako s věcmi. Už v dřívějších dobách pro každého jedince ztráta jména znamenala pohromu. Nejenom z toho důvodu, že přišel o prostředek své identity, kterým se odlišoval od ostatních, ale také kvůli ostudě, která byla spojena se skutečností, že nedokázal uhájit právo na své jméno a že se nechoval podle jména.³⁷

Rodiče mají při výběru jména široké pole působnosti, protože seznam jmen jim nabízí velmi pestrou škálu. Pokud ale dítěti zvolí jméno, u kterého vzniknou pochybnosti, například zda je uvedeno ve správné pravopisné podobě nebo zda se jedná o správný český překlad cizího jména, pak zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení stanovuje, že musí předložit doklad vydaný znalcem.³⁸ V naší společnosti přitom nejsou jména, která by se nesměla opakovat, a tak je možné, aby jedno jméno nosilo hned několik jedinců. Tím se například odlišujeme od některých přírodních národů, u nichž se určitá jména mohou vyskytovat pouze u jednoho příslušníka kmene, a po jeho smrti musí dokonce uplynout určitá doba, než by mohlo být toto jméno použito pro další členy kmenu.³⁹ Claude Lévi-Strauss v knize *Myšlení přírodních národů* uvádí v této souvislosti Tiwie z ostrovů Melville a Bathurst, jejichž jména se skládají ze tří částí. V případě, že někdo zemře, tak žádné z těchto tří jmen stejně jako jména, která v průběhu svého života někomu udělil, se nesmí použít pro nově narozeného jedince. Zákaz se ale nevztahuje jen k těmto jménům, ale i k obecným jménům, která se těmto jménům foneticky podobají. Neznamená to ale, že by jména zemřelého nesměla být již nikdy použita,

---

³⁷ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 47

³⁸ § 63 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 163

³⁹ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 39

protože po uplynutí doby zákazu udílení jmen zesnulého, je může převzít syn mrtvého.⁴⁰

Jak už bylo uvedeno výše, fyzická osoba je povinna používat v úředním styku to jméno, které je uvedeno v matriční knize. Zároveň je také jméno důležité pro náš každodenní kontakt s ostatními lidmi, kteří nás většinou oslovují prostřednictvím jména. To, jakou podobu našeho jména lidé zvolí, nám může pomoci, abychom si vytvořili představu, jaký vztah k nám ostatní zaujímají. Na začátku je to důležité zejména pro komunikaci v rodině, neboť právě tato primární skupina dítěti zprostředkovává jako první sociální zkušenost. V rodině se děti oslovují převážně jmény majícími expresivní funkci, protože jsou citově zabarvena, a to jak v zdobném (deminutivním), tak hanlivém (pejorativním) tvaru.⁴¹

Jak si můžeme všimnout, jméno zastává ve společnosti velmi významné funkce, a proto se do určité míry snaží zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení výběr jména usměrňovat. Tento zákon zakazuje, aby do matriční knihy byla zapsána jména zkomolená, zdobná a domácká. Děvče nemůže dostat jméno chlapecké a naopak. Zároveň rodiče nesmějí pojmenovat své další společné dítě tak, aby mělo stejné jméno jako jeho sourozenec.⁴² Rodiče při výběru jména musí dodržet podmínky stanovené zákonem, ale volbu jména ovlivňují i další okolnosti, a to jazykové a mimojazykové. Jméno není na rozdíl od příjmení dědičné, a proto se v něm odrážejí dobové změny ve společnosti, například v kultuře a politice.⁴³

2.2 Faktory ovlivňující výběr jména

Rodiče při výběru jména vždy musí zvážit, zda jméno, které zvolili, nebude v budoucnu dítěti komplikovat život. Miloslava Knappová uvádí několik úskalí českého jazyka, které by měl každý rodič vzít v úvahu. Jazykové vlivy tedy hrají velmi důležitou roli. Někteří rodiče můžou lpět na požadavku, aby jejich potomek nesl české jméno. Za taková jména v dnešní době už nejsou považována jen jména slovanského původu, ale také jména, která pocházejí z cizích jazyků, ale v našem

⁴⁰ Lévi-Strauss, Claude. *Myšlení přírodních národů*. 2. vyd. Liberec: Dauphin, 1996, s. 257

⁴¹ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 55

⁴² § 62 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 163

⁴³ Šmilauer, Vladimír. Úvod. In Kopečný, František. *Průvodce našimi jmény*. 1. vyd. Praha: Academia, 1974, s. 9

jazyce zdomácněla a používají se po několik století.⁴⁴ Dalším důležitým aspektem je zhodnocení jména a příjmení jako celku. Velmi problematické se jeví spojení dlouhého jména a příjmení,⁴⁵ což může činit potíže především například ve vyplňování úředních tiskopisů, neboť v komunikaci s úřady musíme užívat takovou podobu jména, která je uvedena v matriční knize.⁴⁶ Pro jedince, kteří mluví rychle, není příliš vhodné krátké jméno a příjmení, protože při rychlé mluvě může jméno zaniknout. Z těchto důvodů se doporučuje, aby se k dlouhým příjmením vybírala krátká jména a naopak. Když už jsme u spojení jmen a příjmení, pak další potíž může způsobovat příjmení, které má podobu jména. V těchto situacích se doporučuje, aby dítě dostalo jméno, které se jako příjmení neužívá.⁴⁷ Český jazyk také může představovat problémy v podobě některých hlásek, které se obtížně vyslovují, jako je například r, ř. Někteří rodiče také nechtějí volit jména, která obsahují diakritická znaménka. Jedním z důvodů může být obtížnější výslovnost,⁴⁸ ale také skutečnost, že taková jména jsou lepší pro mezinárodní komunikaci, obzvláště když rodina uvažuje o tom, že by žila v zahraničí.

Při výběru jména nesmíme zapomenout, že jméno může i negativně ovlivnit psychiku dítěte. K tomu může dojít například při nevhodném spojení neobvyklého jména pro české prostředí s příjmením, jako je Vopička. Pak Jennifer Vopičková může působit směšně a Miloslava Knappová upozorňuje na případ, kdy se jméno jednoho dítěte stalo zdrojem posměšných narážek ze strany spolužáků do té míry, že se u něho vyvinuly depresivní stavy, a rodiče museli jméno změnit.⁴⁹ Podle Miloslavy Knappové bychom si měli uvědomit, že jméno může přispívat k vytváření charakteru dítěte. Nemusí se jednat jen o jména, která zní exoticky, ale také o jména zastaralá, která se můžou stát terčem posměchu okolí a můžou tak vyvolat u nositele tohoto jména psychické potíže, ale také agresivitu, která může vést k spáchání trestných činů.⁵⁰

---

⁴⁴ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 125

⁴⁵ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 39

⁴⁶ § 62 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 162

⁴⁷ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 39, 40

⁴⁸ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 138

⁴⁹ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 49

⁵⁰ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 131

Neméně důležitým aspektem, podle kterého vybíráme jména, je hledisko mimojazykové. V tomto ohledu hrají významnou roli rodinné zvyklosti. Některé rodiny si totiž potrpí na to, aby jejich děti dostávaly jména, která se předávají z generace na generaci. Může se jednat o pojmenování dítěte po matce či otci nebo po prarodičích dítěte anebo po jiném příbuzném, který je například úspěšný anebo kterému se rodiče dítěte chtějí za něco odvděčit. Děti mohou také dědit jméno po svých rodičích křížem, například syn se jmenuje Petr po matce Petře a dcera Pavla po otci Pavlovi.⁵¹ Jiní rodiče se ale naopak snaží najít takové jméno, které v rodině nikdo nemá.⁵² Pak totiž může docházet k nepříjemným situacím, kdy v jednom domě mohou pohromadě bydlet například tři Jiří (dědeček, tatínek, syn). Jednomu se pak může říkat Jiří, dalšímu Jirka a nejmladšímu Jiřík. Musíme si ale uvědomit, že syn bude jednoho dne dospělý a že se pak může za oslovení Jiřík před cizími lidmi stydět.

Jména také mohou být vybírána podle významných osobností, ať už se jedná o historické osobnosti, například Karel IV., Božena Němcová, nebo o soudobé populární osobnosti, jako jsou herci, zpěváci, literární či filmové postavy apod.⁵³ Někdy rodiče volí jméno tak, aby začínalo na stejné písmeno jako příjmení (Nataša Nováková) nebo aby děti měly jméno se stejným počátečním písmenem (Adam, Adéla). Jména našich dětí také může určovat abecední pořádek (Aneta, Barbora) nebo snaha, aby jména dětí tvořila dvojici, která k sobě patří (Břetislav, Jitka).⁵⁴ Rodiče se také mohou rozhodnout, že dítěti dají jméno, které připadá na nějaký významný den z historického hlediska nebo z hlediska citového.⁵⁵ Syn dostane například jméno Martin, protože tohoto dne se jeho rodiče poznali.

Do pozadí se postupně dostávají náboženské důvody.⁵⁶ V dřívějších dobách bylo běžné, že rodiče vybírali pro své děti jména patronů, protože předpokládali jejich ochrannou funkci. Pro provozovatele určitého řemesla bylo typické, že svým dětem dávali jména patronů určitého řemesla, například švec pojmenoval syna Kryšpínem. Dívkám byla vybírána jména patronek porodů (sv. Markéta) či

---

⁵¹ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 22

⁵² Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 130

⁵³ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 128

⁵⁴ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 23

⁵⁵ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 131

⁵⁶ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 132

těhotných žen (sv. Anna), ale mohly též dostat jméno po patronce nějakého řemesla, které se v rodině vykonávalo, například Kateřina jako patronka mlynářů. Také bylo poměrně běžné, že děti dostávaly jména podle světců, jímž byl zasvěcen kostel v oblasti, ve které žily.⁵⁷ Velmi častá také byla skutečnost, že příslušníci různých církví dávali svým dětem určitá jména, například evangelíci Daniel, katolíci František, Marie, Židé Ester.⁵⁸

V dřívějších dobách se také dalo podle jména poznat, zda dítě pochází z venkova nebo města a zda je z vyšších či nižších společenských kruhů, neboť některá jména byla neodmyslitelně spojena s venkovem a jiná s městem. Dnešní statistiky ale poukazují na skutečnost, že se rozdíl mezi venkovem a městem setřely natolik, že nelze podle jména rozlišit, odkud dítě pochází.⁵⁹

Podívejme se také na důvody, proč některá jména nevybíráme. Ačkoliv některé rodiče mohou vést právě k výběru určitého jména, jiné naopak mohou odradit. Jedná se například o příliš častý výskyt jména. Dalšími důvody mohou být skutečnosti, že rodičům jméno zní příliš zastarale nebo exoticky. Někteří promýšlejí i potíže s výslovností (Řehoř), pravopisem (Kristýna) a délkou jména. K odmítání určitého jména mohou vést i nepříjemné asociace, například dítě nedostane jméno, které vyvolává vzpomínky na osobu, která nám například ublížila, nebo která se chová asociálně. Také se může jednat o jméno, které měl náš domácí mazlíček nebo které se objevuje ve frazeologických spojeních a nepůsobí příliš pozitivně, například: „Ty jsi ale Kuba!“ (popleta). Výběr jména také často ovlivňuje, zda se od něho dají tvořit zdvojnásobky nebo zda domácké podoby jména nezní hanlivě, například Káča od Kateřiny.⁶⁰

Dříve bylo zvykem, že dítě dostalo jméno podle svatého, na jehož den se narodilo, nebo podle nejbližšího svatého ke dni narození. Dnes se ale nejedná o běžný postup,⁶¹ a to i v souvislosti s tím, že je v České republice zvykem slavit svátky. Rodiče tak zřejmě nechtějí vystavit svého potomka situaci, kdy by slavil narozeniny a svátek dohromady. Slavení svátků patří k důležitým rituálům

---

⁵⁷ Altman, Robert. *Osud podle jména*. Brno: Centa, 2005, s. 66, 67

⁵⁸ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 26

⁵⁹ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 86

⁶⁰ Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, s. 138, 139

⁶¹ Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985, s. 26

rodinného života, protože dochází k upevňování vztahů mezi jednotlivými členy rodiny,⁶² a to i v rámci rozšířené rodiny, protože oslav se účastní nejenom rodiče, ale také prarodiče, nebo dokonce tety a strýcové.

Jména uvedená v kalendáři se obměňují, protože odrážejí proměnlivost jmen ve společnosti. Některá jména se přestávají užívat a je třeba, aby je nahradila jména jiná, která se vyskytují často, ale v kalendáři nejsou uvedena. Podle civilního kalendáře pro rok 2010 jsem napočítala 370 jmen, přičemž do tohoto celkového úhrnu byla započítána jména, která se vyskytují i více než jednou, například Petr. Polovinu jmen představují jména mužská a druhou jména ženská. Jména zařazená do kalendáře jsou nejčastěji původu slovanského, latinského, řeckého, germánského a hebrejského. Jelikož výskyt jmen v kalendáři odráží dobový výběr jmen, musí tuto skutečnost reflektovat i kalendář, neboť škála jmen, která se vyskytují ve společnosti, je mnohonásobně vyšší, než jména umístěná v kalendáři. Podle údajů Ministerstva vnitra ČR je v současné době přes 120 000 použitých jmen.⁶³

2.3 Nejoblíbenější jména

Jaká jména volili rodiče pro své děti v letech 1989-2008? Podle statistiky jmen a roků narození uveřejněných na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR⁶⁴ jsem si vytvořila přehled prvních deseti nejčastějších jmen pro dívky a chlapce pro každý rok v rozmezí let 1989-2008.

Chlapeckým jménům od roku 1989 dominuje jméno Jan, které bylo na první příčce vystřídáno Jakubem roku 2006 a udržuje se na ní až do roku 2008. Jméno Jakub se objevilo v letech 1989-1990 na sedmém místě, ze kterého roku 1991 povyskočil na čtvrté místo, na kterém se udržoval až do roku 1997. V letech 1998-2005 Jakub a Tomáš zaujímali druhé nebo třetí pořadí. Tomáš se udržoval na druhém místě v rozmezích let 1989-1999. Od roku 2005-2008 ho můžeme najít na třetím místě. Třetí příčku velmi dlouho zaujímal Martin, a to v letech 1989-1997. Poté ho můžeme až do roku 2003 najít na čtvrté pozici. Martin od roku 2005 pak

---

⁶² Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: SLON, 1997, s. 76

⁶³ *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-12]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-240030.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

⁶⁴ *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-12]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

pozvolně klesá až na desáté místo v roce 2007. Mezi první pěticí jmen se už od roku 1989 objevuje Lukáš. V letech 1989-1997 se na pozicích šest až deset nacházela jména jako Michal, Jiří, Pavel, Ondřej, Petr a Daniel. Jiří se pak v první desítce nevyskytuje od roku 1998. Od roku 2001 se pak v druhé části prvních deseti jmen objevuje Filip. V letech 2002, 2005 a 2008 zde také můžeme najít Vojtěcha. Adam se dostal do druhé části první desítky v roce 2003 a od roku 2005 ho dokonce můžeme vyhledat mezi první pěticí. V roce 2008 je ale na šestém místě. Mezi šestým až desátým jménem se také nachází Matěj, a to od roku 2003, jen v roce 2005 byl na jedenácté pozici. Jak můžeme vidět, jména Filip, Vojtěch, Adam a Matěj postupně v první desítce nahradila Petra, Jiřího, Pavla, Michala a Daniela. Na závěr uvedeme pořadí prvních deseti chlapeckých jmen pro rok 2008 tak, jak je na svých internetových stránkách zveřejnilo Ministerstvo vnitra ČR. Pořadí je následující – Jakub, Jan, Tomáš, David, Lukáš, Adam, Matěj, Ondřej, Vojtěch, Filip.⁶⁵

Zatímco u chlapeckých jmen nedochází k tak výrazným výkyvům v pořadí jmen, tak u jmen dívčích pozorujeme odlišnou situaci. V letech 1989-1993 se na prvním místě nacházelo jméno Lucie, kterou v letech 1994 a 1995 nahradila Kateřina a v roce 1996 Kristýna. Od roku 1997 se na první příčce umísťuje Tereza. Na rozdíl od Terezy, jejíž pozice je stabilní již několik let, u ostatních dívčích jmen sledujeme rychlejší proměnlivost jejich pořadí. V první pěticí jmen se v letech 1989-1996 objevuje Veronika, Kateřina, Michaela. V letech 1989-1990 se zde také umístila Petra a Jana, které ale v následujících letech měly klesající tendenci a Petru nenajdeme v první desítce jmen od roku 1996 a Janu od roku 1998. V rozmezích let 1989-1996 se na šesté až desáté příčce nacházejí Martina (do roku 1990), Lenka (do roku 1992). Od roku 1991 se zde začíná objevovat Barbora a Kristýna, od roku 1993 Nikola a v roce 1996 bychom zde našli i Annu. Anna a Barbora se udržují mezi šestým až desátým místem i v průběhu let 1997-2008. Zatímco Anna má ale vzestupnou tendenci a v roce 2008 byla dokonce na pátém místě, jméno Barbora spíše klesalo a v roce 2005 se mezi deseti nejčastějšími jmény neobjevilo a skončilo

---

⁶⁵ *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-12]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-240030.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>

na jedenáctém místě. V roce 2006 se ale Barbora do první desítky opět vrátila a roku 2008 se posunula na osmou pozici. Jména jako Lucie a Veronika se i po roce 1996 nacházejí v první pětici jmen. Veronika zaujímala dokonce roku 1999 třetí místo. Od roku 2004 tato jména ale najdeme v druhé pětici a v roce 2008 byla Lucie devátá a Veronika desátá. Velmi oblíbeným jménem je Kateřina, která se na prvních pěti příčkách objevuje od roku 1989. V roce 2007 klesla na sedmé místo. Na prvních pěti místech jsme mohli zaznamenat jméno Adéla, a to od roku 2001, Eliška (od roku 2001) a Natálie, od roku 2002, i když v roce 2003 byla šestá. Pro přehled uvedeme deset nejčastějších dívčích jmen z roku 2008 podle údajů Ministerstva vnitra ČR. Jedná se o toto pořadí – Tereza, Natálie, Eliška, Adéla, Anna, Karolína, Kateřina, Barbora, Lucie, Veronika.⁶⁶

Chlapecká jména, která se vyskytovala na prvních deseti místech v letech 1989-2008 jsou nejčastěji původu hebrejského (Adam, Daniel, David, Jan, Matěj, Michal, Jakub), řeckého (Filip, Jiří, Ondřej, Petr), latinského (Dominik, Lukáš, Martin, Pavel), aramejského (Tomáš) a slovanského (Vojtěch). U dívčích jmen převažují jména původu řeckého (Barbora, Kateřina, Kristýna, Nikola, Petra, Tereza, Veronika), hebrejského (Anna, Eliška, Jana, Michaela), latinského (Lucie, Markéta, Martina, Natálie) a germánského (Adéla, Karolína).

2.4 Jména dětí, jejich rodičů a prarodičů

Na základě údajů Českého statistického úřadu se podíváme na otázku, zda děti dostávají jména podle svých rodičů nebo prarodičů a dále na skutečnost, zda se odlišuje oblíbenost jmen v jednotlivých krajích od celorepublikového pořadí. Budeme vycházet z pořadí jmen, které bylo sestaveno v letech 1999-2007 pro chlapce a dívky, kteří se narodili v lednu, a z pořadí jmen jejich rodičů.⁶⁷

Z těchto údajů vyplývá, že hlavním motivem pro výběr jména není přání, aby děti měly jméno po svých rodičích. Mezi jména, která se vyskytovala mezi prvními deseti jmény jak u synů, tak i u jejich otců, patří Jan, Tomáš, Martin a v letech 1999-2001 to také byl Petr. Zatímco ale u synů se jméno Jan většinou

⁶⁶ *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-12]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-240030.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>

⁶⁷ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 24, 26

objevuje na prvním místě, tak u otců na místě pátém, v roce 2007 ale na třetí pozici. Tomáše mezi jmény otců najdeme na šestém až devátém místě, ale u synů mu patří příčka druhá až třetí. Martin stál v pořadí jmen otců na čtvrtém místě a u synů tomu tak bylo až do roku 2004, ale poté Martin postupně mezi jmény synů klesal až na jedenácté místo v roce 2007. Mezi otci lednových dětí jsou na prvním místě Petrové, kteří se nacházeli v první desítce jmen synů jen v letech 1999-2001.⁶⁸

U dívčích jmen pozorujeme, že odstup mezi jmény matek a dcer je větší, než je tomu mezi otci a jejich syny. U jmen matek se na prvním místě v letech 1999-2007 objevovalo jméno Jana, které je u dcer na šestnáctém až dvacátém místě, ale v roce 2007 pokleslo až na dvacáté sedmé místo. Jen Kateřina a Lucie se vyskytovaly v prvních deseti jménech jak u matek, tak u dcer.⁶⁹

Český statistický úřad také porovnával jména dětí narozených v lednu s jejich prarodiči, a to pouze v roce 1999. I toto srovnání poukazuje, že dětem nebyla v převážné většině případů volena jména podle jejich prarodičů. U vnuků a jejich dědů najdeme v pořadí prvních deseti jmen Jiřího a Jana, ale zatímco Jiří je u dědů na druhé pozici, u vnuků stojí na desátém místě. Jan se u vnuků objevuje na první pozici a u jmen dědů na třetí. Při srovnání jmen vnuček a jejich babiček zjistíme, že v prvních deseti jménech se objevuje jen Anna, u babiček je to druhé nejčastější jméno a u vnuček osmé. Babičkám v tomto roce dominovalo jméno Marie, která byla u vnuček na patnáctém místě.⁷⁰

2.5 Jména dětí v jednotlivých krajích

Pro roky 2005-2007 Český statistický úřad vypracoval pořadí dívčích a chlapeckých jmen dětí narozených v lednu pro jednotlivé kraje.⁷¹ Údaje ukazují, že se většinou v jednotlivých krajích na prvních pěti místech vyskytují jména, která se v celé republice umístila mezi prvními deseti jmény. Přesto ale můžeme najít i výjimky. Těmi byl například čtvrtý Jiří v Libereckém kraji v roce 2005, který byl

---

⁶⁸ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 26

⁶⁹ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 24

⁷⁰ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 29

⁷¹ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 18, 19, 20, 21

jinak na čtrnácté pozici. V roce 2005 dále docházelo k odlišnostem v Olomouckém kraji, kde na páté pozici najdeme Patrika, který se v tomto roce nacházel na dvacátém místě. V kraji Královéhradeckém pak třetí Dominik byl celkově na sedmnáctém místě. O výjimku se také postaral pátý František v Karlovarském kraji v roce 2007, kterého bychom jinak našli na devatenácté pozici.⁷²

U dívek k největším rozdílům mezi pořadími pro celou republiku a v jednotlivých krajích došlo v Karlovarském kraji v roce 2005 u první Barbory, která se jinak objevila pro celou republiku na třináctém místě. Ve Zlínském kraji pak v roce 2006 najdeme čtvrtou Michaelu, která se jinak umístila na dvanáctém místě. Dále je to v kraji Vysočina třetí Klára, které patřila v roce 2006 patnáctá pozice, a v Pardubickém kraji třetí Nela, která byla pro celou republiku na osmnácté pozici. V roce 2007 pak výjimku představovala ve Zlínském kraji třetí Barbora a čtvrtá Veronika, které se objevily pro celou republiku na jedenáctém a dvanáctém místě. V Praze se pak na pátém místě nacházela Marie, které pro celou republiku patřila šestnáctá pozice.⁷³

Pořadí nejčastějších jmen ukázalo, že rodiče nevolí pro své děti jména, která by zněla v českém prostředí netradičně a exoticky. Cizokrajná jména se především objevují u dětí, u nichž alespoň jeden rodič nepochází z České republiky.⁷⁴

2.6 Vícejmennost

Kapitulu o jménech zakončíme problémem vícejmennosti. Státní občan České republiky může od 1. 7. 2001 používat dvě jména.⁷⁵ Dítěti, které není občanem a jehož rodiče také nemají státní občanství České republiky, může být zapsáno do matriční knihy více jmen. Pokud se rodiče rozhodnou dítěti zapsat dvě jména, pak platí, že se nesmí jednat o stejná jména.⁷⁶ Tradici dvou nebo více jmen bychom mohli vypořádat už od 16. století, a to především mezi šlechtou, a

⁷² Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 20, 21

⁷³ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 18, 19

⁷⁴ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 36

⁷⁵ *Občan na úřadě (životní situace)* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, aktualizováno 25. 9. 2006 [cit. 2011-02-19]. Dostupné z URL <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rady/zakladni/jmena.html>>

⁷⁶ § 18 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

později i u měšťanů a úřednictva. Vladimír Šmilauer uvádí, že vícejmennost souvisí s několika důvody. Jednak to byla náboženská motivace, neboť rodiče mohli dát dítěti více jmen patronů. Dále to byly společenské důvody, protože když dítě dostalo více jmen, tak se mohlo uctít více příbuzných a kmotrů. Více jmen mohlo mít i praktické využití, protože při velké koncentraci jmen jsme mohli rozlišit druhým jménem. Vícejmennost pak byla obvyklá i v době národního obrození, protože připojením národního jména se demonstrovala láska k vlasti. Někdy se mohla objevit i kuriózní jména jako v případě lékaře Františka Lékoslava Korába.⁷⁷ V současné době není ale příliš častým jevem, že by rodiče dávali svým dětem více jmen, možná i z důvodu nepraktického. Pokud totiž jedinec nese dvě jména, pak je musí užívat obě, protože se jedná o oficiální podobu jeho jména.⁷⁸

Výběr jména je velmi důležitý úkon, který souvisí s narozením dítěte. Volba jména nemusí být jednoduchá záležitost a musíme si uvědomit, že bychom měli zvážit všechna úskalí, která s sebou dané jméno může nést, neboť zvolené jméno bude náš potomek užívat po celý život, pokud se ho nerozhodne změnit.

---

⁷⁷ Šmilauer, Vladimír. Úvod. In Kopečný, František. *Průvodce našimi jmény*. 1. vyd. Praha. Academia, 1974, s. 23, 24

⁷⁸ § 62 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 163

3. Příjmení

Příjmení se na rozdíl od jména objevují jako součást označení jedince až o mnoho století později. V dobách, kdy neexistovaly zákonné úpravy, které by nařizovaly závaznost příjmení, bylo hlavní složkou identifikace osoby křestní jméno, a proto podle něho byly řazeny různé seznamy, indexy k městským knihám apod.⁷⁹ Potřeba zavedení příjmení souvisí s růstem počtu obyvatelstva a s praktickými důvody, jako byla evidence obyvatel například pro ekonomické a vojenské účely. Za předchůdce příjmení se považují tzv. příjmy, která se začínají objevovat od 13. století.⁸⁰ Na rozdíl od dnešních příjmení byla nezávazná, nedědila se a často se u jednoho jedince měnila, dokonce bylo běžné, že otec a jeho děti či sourozenci nesli odlišná příjmy.⁸¹

Jméno tak po dlouhá staletí plnilo prvořadou funkci ve vztahu k příjmení, na což poukazuje samo označení příjmení, neboť se vyskytovalo jen při jméně. S příjmeními se nejprve setkáváme u šlechty v podobě šlechtických přízvisek. U měšťanů se dvoujmení začala ve větší míře vyskytovat v 16. století a na venkově se ustalují až od 17. století.⁸² Přesné uvádění rodových nebo též rodinných jmen souvisí s evidencí osob. K uzákonění neměnnosti a dědičnosti příjmení došlo roku 1780 za vlády Josefa II.⁸³

V dnešní době musí každý občan České republiky užívat společně se jménem i příjmení, popřípadě více příjmení, které je povinen v úředním styku uvádět tak, jak jsou zapsána v matričním dokladu.⁸⁴ Na rozdíl od výběru jména, nemají rodiče široké pole působnosti, protože jména nejsou jako příjmení dědičná. Volba jména může být často doprovázena neshodami mezi rodiči, protože existuje velké množství jmen, a tak by se mohlo zdát, že příjmení nám práci ulehčí. Opak

---

⁷⁹ Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983, s. 11

⁸⁰ Šmilauer, Vladimír. Úvod. In Kopečný, František. *Průvodce našimi jmény*. Praha. Academia, 1974, s. 20

⁸¹ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 5

⁸² Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 7

⁸³ Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983, s. 12

⁸⁴ § 68 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 163

ale může být pravdou, protože i když se příjmení dědí zpravidla po otci,⁸⁵ tak tomu vždy nemusí být, protože novorozenec může dostat příjmení i po matce.

Podívejme se, jak problematiku příjmení řeší zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Dítě se jednak může narodit rodičům, kteří jsou manželé, a v tomto případě mu do knihy narození bude zapsáno společné příjmení manželů. Pokud ale mají manželé různá příjmení, pak dítě dostane takové příjmení, které bylo určeno dohodou při uzavření manželství. Dítě se ale také může narodit rodičům, kteří nebyli oddáni, pak dítě bude nést takové příjmení, na kterém se dohodnou rodiče při určení otcovství za souhlasného prohlášení obou rodičů. V případě že otec dítěte není znám, dědí dítě příjmení po matce. Může nastat i situace, kdy se rodiče na příjmení nedohodnou, pak je povinností matričního úřadu oznámit tuto skutečnost soudu.⁸⁶

V České republice je zvykem, že příjmení přecházejí na dcery v přechýlené podobě, tzn., že se odvozují většinou příponou –ová (Ouředník - Ouředníková) nebo –á (Starý - Stará). Přechylování tak plní důležitou funkci, neboť umožňuje rozlišovat pohlaví. Přechýlená příjmení nenajdeme v každém jazyce, ale přechylování není typické jen pro český jazyk, ale můžeme se s ním také setkat například ve slovenštině, řečtině, islandštině. V litevštině dokonce z příjmení poznáme, zda se jedná o svobodnou či vdanou ženu.⁸⁷ Ženská příjmení se ve většině případů vyskytují v přechýlené podobě, přesto se ale objevují názory, že ženám by se příjmení neměla přechylovat. Miloslava Knappová na obhajobu přechylování tvrdí: „Zastánci těchto názorů si neuvědomují, že jde o záležitost jazykového systému, tj. gramatickou, slovtvornou a také sociolingvistickou, nikoli politickou. Každý jazyk si totiž začleňuje cizí jméno a příjmení do svého jazykového systému tak, aby je mohl skloňovat a vyslovovat.“⁸⁸ Můžou se ale také vyskytnout případy, kdy je možno zapsat ženské příjmení v mužské podobě. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení také umožňuje, aby rodiče své dceři nechali do knihy

---

⁸⁵ Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983, s. 11

⁸⁶ § 19 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

⁸⁷ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 111

⁸⁸ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 36, 37

narozených zapsat příjmení v mužské podobě, a to jen v případě, že dítě je cizincem, nebo občanem, který bude mít anebo má trvalý pobyt v cizině, nebo občanem, jehož jeden rodič je cizinec, nebo občanem, který má jinou než českou národnost.⁸⁹

Jak bylo výše uvedeno, novorozenec může zdědit příjmení jak po otci, tak po matce. Jakou podobu může příjmení našeho dítěte mít? Dítěti může být uvedeno do knihy narození buď jedno, nebo dvě příjmení. V případě jednoho příjmení bude zapsáno společné příjmení rodičů, na kterém se dohodli při uzavření manželství,⁹⁰ přičemž manželé se mohli rozhodnout, že jako společné příjmení budou užívat buď příjmení snoubence, nebo snoubenky. V této souvislosti může dojít i k případu, kdy si muž vezme příjmení své ženy, která už ale mohla být provdána a po rozvodu či ovdovění si ponechala příjmení svého předchozího manžela. V tomto případě, pak děti budou nosit příjmení, které jejich matka převzala po svém předcházejícím manželovi. Nebo může nastat situace, kdy rodiče dítěte uzavřeli manželství, ale každý si ponechal své příjmení, které užíval za svobodna, přičemž se můžou dohodnout, že dítě bude nosit příjmení po otci, nebo matce.⁹¹ V tomto případě bude dítě sdílet příjmení jen s jedním ze svých rodičů, protože není možné, aby dítěti bylo vytvořeno příjmení, které by neslo obě příjmení jeho rodičů. Dítěti ale také mohou být zapsána dvě příjmení, která zdědil po rodičích, kteří jsou oprávněni užívat více příjmení.⁹²

Podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, je možné, aby jeden ze snoubenců užíval dvě příjmení, a to tak, že za společné příjmení manželů si připojí své dosavadní příjmení v té podobě, v jaké ji používal doposud. Pokud se příjmení jednoho z manželů skládalo už před uzavřením sňatku ze dvou příjmení, pak si za společné příjmení manželů může připojit jen jedno

⁸⁹ § 69 odst. 3 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 163

⁹⁰ § 19 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

⁹¹ § 19 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

⁹² § 70 odst. 1 písm. d) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 164

z nich.⁹³ V tomto případě ale není možné, aby dítěti byla zapsaná dvě příjmení po tom rodiči, který si za společné příjmení připojil příjmení předchozí, protože může zdědit jen společné příjmení obou manželů.⁹⁴ Když si například Jiří Mužík vezme Martinu Vrbovou, tak se snoubenci můžou dohodnout, že si vezmou za společné příjmení Mužík – Mužíková a snoubenka si ještě za společné příjmení může připojit své dosavadní příjmení Vrbová, tzn. Martina Mužíková Vrbová. Jejich děti pak ale nemohou užívat příjmení po matce, ale jen společné příjmení rodičů, tzn. Mužík, resp. Mužíková. Více příjmení může dítě získat po rodičích, kteří jsou oprávněni nést více příjmení,⁹⁵ například když otec či matka dítěte jsou cizinci, v jejichž zemi je zvykem nosit dvojčlenná příjmení, jako je tomu u španělských či portugalských příjmení. Podívejme se blíže na španělská příjmení. Ve Španělsku je zvykem, že v první části příjmení stojí dědičné příjmení po otci a na druhém po matce. Pokud by tedy občan České republiky měl dítě s cizincem, který má španělské příjmení, pak dítě může zdědit toto příjmení. Když by se otec dítěte například jmenoval Ernest Guevarra Telles, pak děti můžou zdědit příjmení Guevarra Telles, resp. Guevarra Tellesová (Guevarrová Tellesová).⁹⁶

Jeden z rodičů dítěte také může nést šlechtický titul. V tomto případě se ale bude jednat o cizince, v jehož zemi nebylo zrušeno šlechtictví a zákon mu nezakazuje, aby šlechtické příjmení používal. Pokud by se například žena provdala za šlechtice, nesmí používat jeho šlechtické příjmení, protože u nás bylo šlechtictví zrušeno zákonem č. 61/1918. V našich zemích se příjmení šlechtického původu vyznačovala předložkou z, zákon č. 61/1918 ale zrušil přídomky nebo dodatky označující šlechtictví. Analogicky pak z tohoto důvodu občan České republiky nesmí používat předložky, které vyjadřují šlechtictví v jiných zemích, například

---

⁹³ § 8 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony III/2009: Sborník úplných znění zákonů a souvisejících předpisů z oblasti pracovního práva k 1. 1. 2009*. Český Těšín: PORADCE, 2009, s. 383

⁹⁴ § 19 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

⁹⁵ § 70 odst. 1 písm. d) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 164

⁹⁶ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 94

von, zu, de, di.⁹⁷ Neznamena to však, že by žena či muž nemohli po manželovi či manželce příjmení převzít, ale musí být vypuštěna předložka označující šlechtictví, například příjmení manžela je von Hüttenbach a jeho manželka pak bude mít příjmení Hüttenbachová.⁹⁸ Stejné pravidlo by platilo i pro děti, tzn., že syn by nosil příjmení Hüttenbach a dcera Hüttenbachová. V některých případech ale matriční úřad může povolit užívání příjmení, které obsahují šlechtické předložky, ale to jen v situaci, že budoucí manželé předloží znalecký posudek, ve kterém je doloženo, že předložka v jejich příjmení neoznačuje šlechtický původ, ale například místo, odkud pocházela rolnická rodina.⁹⁹ Pak by toto společné příjmení manželů i se šlechtickou předložkou přešlo na jejich děti.

Příjmení je v dnešní době dědičné a ustálené. Přechází z pokolení na pokolení ve své nezměněné podobě, a proto na rozdíl od jmen nepodléhá dobovým změnám. Toho se například můžeme všimnout na příjmení Auředník, které neodráží přeměnu dvojhlasiky au v ou.¹⁰⁰ Příjmení také můžeme označovat jako rodná či rodinná jména,¹⁰¹ z čehož vyplývá, že vyjadřují příslušnost k nějakému rodu či rodině, a můžou nám tak z části poodhalit odpověď na otázku: „Kam patříme?“ Dávají nám tak pocit, že jsme byli přijati svou rodinou a že nám pomáhají poodkrýt tajemství naší totožnosti.

Obdobnou situaci můžeme pozorovat i u přírodních národů, například Wik-Munkanové z Yorského poloostrova na severu Austrálie udílejí vlastní jména tak, aby se vztahovala k totemu. U žen se můžeme setkat se jmény jako „Přiliv unáší kraby“, protože jejich totemem je krab. Vidíme tedy, že v pojmenování ženy se odráží jak individuální část jména, tak kolektivní, v tomto případě krab, který vyjadřuje její příslušnost k určitému totemu, skupině lidí.¹⁰² Dalo by se říci, že jména Wik-Munkanů jsou založena na podobném principu jako naše jméno a příjmení, neboť jméno individualizuje jedince v nějakém kolektivu, například v

---

⁹⁷ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 193, 194

⁹⁸ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 84

⁹⁹ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 196

¹⁰⁰ Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983, s. 12

¹⁰¹ Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002, s. 5

¹⁰² Lévi-Strauss, Claude. *Myšlení přírodních národů*. 2. vyd. Liberec: Dauphin, 1996, s. 214

rodině, a příjmení vyjadřuje příslušnost k určitému celku, například k rodině Svobodových.

4. Preference pohlaví dítěte

Chlapci a dívky jsou spojeni s určitými hodnotami, které jim daná společnost přisuzuje. Přání mít syna či dceru pak není dáno jen osobním přáním jedince, ale souvisí se sociálními a kulturními faktory. Výzkumy, které se zabývají upřednostňováním pohlaví dítěte, nejsou v západních rozvinutých společnostech četné. To se váže na skutečnost, zda hodnoty, které pro rodinu přináší syn či dcera, hrají nezbytně důležitou roli pro ekonomické zajištění rodiny, ale také vykonávání náboženských rituálů.¹⁰³

Pro srovnání s tím, jaká důležitost je rodiči přisuzována synovi či dceři v České republice, si uvedeme na příkladě indické vesnice Manupur. V Indii má pro rodiče větší hodnotu syn. Jednou ze sociálních a náboženských povinností v Indii je mít děti. Je to nejenom v souladu s řádem všech věcí, ale je to také znak ctnosti. Podle dharmy je povinností ženy plodit děti, a to hlavně syny. Jak je v rodině vnímáno narození syna či dcery, se odráží už po porodu. Pokud se narodí dívka, oslavy jsou omezeny na minimum, ale narození chlapce je spojeno s veselím, a některé oslavy jsou dokonce uspořádány, jen když se narodí chlapec. Jedna z takových oslav se koná třináct dní po synově narození. Nad vchod dveří se zavěsí listy z manga a kněz je pozván na jídlo. Při té příležitosti kněz pokropí chlapce a matku vodou, aby byli očištěni. Tento akt jim má také zajistit ochranu. Autor knihy říká, že zatímco narození syna je spojeno s veřejně sdíleným veselím, narození dcery je spíše důvodem k tichému smutku. Jaké důvody stojí za preferencí synů v Indii? Rodina je základní ekonomickou jednotkou. To znamená, že rodina finančně zajišťuje jak mladé, tak i staré rodinné příslušníky, kteří už nepracují. Pokud rodiče nemají žádné děti, jsou ve stáří odkázáni na pomoc svých příbuzných. To je ponižující. Rodinu ale po ekonomické stránce zajišťují synové. V Manupuru musejí být dívky provdány do okolních vesnic, protože sňatky jsou v Manupuru exogamní. Větší počet dětí v rodině je také ceněn z toho důvodu, že když přijde přírodní katastrofa, která zničí rodině dům, tak dostatek dětí zajistí pracovní sílu na znovuvybudování obydlí. V Manupuru také dochází jednak mezi samotnými

---

¹⁰³ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 57

farmáři, a jednak mezi farmáři a jejich pracovní silou k neshodám, které můžou vyústit v ozbrojený konflikt. Ochranu pak rodině zajišťují muži. Synové jsou také důležití při pohřebních rituálech, kdy musejí zapálit pohřební hranici svých otců. Preference synů se odráží i v lidových písních a různých příbězích, kde jedním z témat je mateřská láska směrem k synům, která se považuje za nejčistší druh lidské lásky, a obětování se matky pro syna je pro matku ta nejušlechtilejší oběť. Na upřednostňování synů před dcerami poukazují i vyšší míry kojenecké úmrtnosti u dívek než u chlapců, protože synům rodiče dopřávají lepší zdravotní péči a kvalitnější stravu.¹⁰⁴

Studie o upřednostňování některého pohlaví dítěte nejsou v západních společnostech příliš časté v porovnání s východními oblastmi světa, jako je Indie, Čína nebo Vietnam. Tato skutečnost souvisí s kulturou, způsobem života a uspořádáním v dané společnosti. Budoucí či stávající rodiče připisují dcerám a synům jiné hodnoty podle toho, jaký užitek z nich pro rodinu plyne. Ve společnostech, kde se muži mají postarat o svoje rodiče, se preferují synové, k čemuž ještě připívá jejich důležitost při pokračování rodu, neboť jsou to dědicové rodinného jména. Dívky spíše představují pomoc v domácnosti.¹⁰⁵

Jak je tomu v západních společnostech? V devadesátých letech provedli Kohler a Hank výzkum v sedmnácti evropských zemích, ve kterém sledovali, zda rodiče dávají přednost dívkám či chlapcům. Jejich výzkum vycházel z dat, která zahrnovala ženy, které měly dvě děti stejného pohlaví, a zkoumali, jak se tato skutečnost bude promítat do jejich dalšího fertlního chování. To znamená, zda se rozhodnou mít třetí či čtvrté dítě. Vycházeli z předpokladu, že pokud rodiče upřednostňují dceru či syna, tak se to odrazí v narození třetího či čtvrtého potomka. Výsledky ukázaly, že ve třetině zkoumaných zemích rodičům na pohlaví dítěte nezáleží. Výzkum byl proveden i v České republice a autoři studie dospěli k závěru, že česká společnost dává přednost párovému zastoupení pohlaví, protože rodiče mají většinou tři děti v případě, kdy předchozí dvě děti byly stejného pohlaví. Zároveň podle Kohlera a Hanka data ukazují, že při porovnání mužů a žen, jsou to

---

¹⁰⁴ Mandani, Mahmood. *The Myth of Population Control. Family, Caste, and Class in an Indian Village*. 1st edition. New York: Monthly Review Press, 1972, s. 132-141

¹⁰⁵ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 57, 58

ženy, které se rozhodnou mít třetí dítě, pokud už měly dva syny. Z toho vyvozují, že ženy si přejí mít více dcery než syny.¹⁰⁶

Na základě tohoto výzkumu provedeném v Německu, který se zabýval i preferencí pohlaví dítěte v České republice, byly u nás provedeny dvě analýzy zabývající se stejnou otázkou, a to, zda česká společnost preferuje syny či dcery. První část vycházela ze stejné hypotézy jako Kohler a Hank, tedy že preference jednoho z pohlaví se odrazí v narození třetího či čtvrtého dítěte, pokud rodiče měli předchozí děti stejného pohlaví. Za tímto účelem byla použita data z Českého statistického úřadu o uskutečněných porodech za období 1993 až 2004. Tento soubor zahrnoval údaje o pohlaví dítěte a vzdělání jeho rodičů. Druhá část vycházela z výzkumu Hodnota dítěte, kterou provedl Institut pro výzkum reprodukce a integrace při Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v letech 2001 až 2002 a v roce 2006. Zkoumaly se čtyři kategorie, a to rodiče, kteří upřednostňovali narození dívky, narození chlapce, rodiče upřednostňující pár a ti, kterým na pohlaví dítěte nezáleží. Nejprve se preference sledovala u obou rodičů dohromady a pak v závislosti na pohlaví rodičů a skutečnosti, zda se jedná o budoucí či stávající rodiče.¹⁰⁷

První část analýzy ukázala, že třetí dítě se rodí častěji v rodinách, kde předchozí dvě děti byly stejného pohlaví, než když se rodičům narodil pár. Rozdíl byl ale nepatrný. Rodiny, kde se narodili dva chlapci, představovaly 10,5 % z těch, kterým se narodilo třetí dítě, rodiny s dvěma dívkami 10,3 % a rodiny s párovým zastoupením se podílely na rodinách se třemi dětmi 9,0 %. Na základě toho, že se rodiče rozhodnou mít třetí dítě v případě, že předchozí dvě byly stejného pohlaví, autoři dospěli k závěru, že tato data můžou poukazovat na slabou preferenci rodičů mít doma děti obou pohlaví, než že by výrazně upřednostňovali syna nebo dceru.¹⁰⁸

Pokud bychom sledovali fertilitní chování u rodin se čtyřmi dětmi, pak čtvrtý potomek nejčastěji přicházel na svět, když rodina měla tři dívky. Podle autorů studie se ale z toho nedá jednoznačně říct, zda to poukazuje na preferenci páru nebo

---

¹⁰⁶ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 58

¹⁰⁷ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 59

¹⁰⁸ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 60

chlapce. Závěrem autoři dodávají, že i jedno nebo dvou procentní rozdíly v podílu těch rodin, jejichž předchozí dvě děti byly stejného pohlaví, na rodinách se třemi dětmi oproti těm rodinám, které předtím měly děti opačného pohlaví, můžou poukazovat na preferenci jednoho či druhého pohlaví.¹⁰⁹

Druhá část analýzy ukázala, že na otázku, jak důležité je pro respondenta, aby se jim narodila dcera či syn, že v 58,7 % rodičům na pohlaví nezáleží. Ti, co si přejí mít pár, je 27,3 %. Syna upřednostňuje 9,1 % a dceru 4,8 %. Pokud odpovědi rozdělíme podle pohlaví rodičů, pak si muži přejí mít syna v 15,2 %, dcery ve 3,0 %, zatímco ženy ve 3,5 % preferují syna a v 6,5 % dceru. I když se ale zaměříme na obě pohlaví rodičů zvlášť, tak výrazně dominuje kategorie, že rodičům na pohlaví dítěte nezáleží.¹¹⁰

Na preferenci pohlaví se podle druhé analýzy ještě podílí skutečnost, zda pár je prozatím bezdětný nebo už děti má. Muži, kteří dosud neměli děti, dávají přednost synům, ale výsledky ukázaly, že pokud rodina děti má, tak pohlaví narozených dětí ovlivňuje odpovědi, protože je pro ně důležité mít to pohlaví, které se jim narodilo. Na to má vliv jejich dosavadní zážitek rodičovství. I přesto se ale ukazuje, že ti, co mají doma dva syny, by chtěli děvče.¹¹¹

Na základě těchto dvou analýz autoři dospěli k závěru, že česká společnost není genderově vyhrazená. Přesto více než čtvrtina rodičů by si přála mít pár, což poukazuje na to, že muži a ženy mají pocit, že svůj život můžou více naplnit s dítětem stejného pohlaví.¹¹²

4.1 Hodnoty spojené s dítětem v české společnosti

Podívejme se, jak se výsledky, které přinesly tyto výzkumy, odrážejí v chápání dítěte jako zdroji hodnot, které poskytuje svým rodičům. Život jednotlivce se v České republice začal po roce 1989 čím dál tím více individualizovat. Proces individualizace začal ale již mnohem dříve. Přispěla

---

¹⁰⁹ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 61

¹¹⁰ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 61

¹¹¹ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 61, 62

¹¹² Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 62, 63

k němu průmyslová revoluce, stěhování lidí z venkova do měst, odchod mužů do první světové války. Tradiční hodnoty přestávají poskytovat jedinci pocit opory a jistoty.¹¹³ Pokud se podíváme na statistiky počtu narozených dětí v jednotlivých letech od roku 1993, tak jak je uvádí Český statistický úřad, ukazuje se, že porodnost od roku 1993 klesá ze 121 470 dětí na 90 978 v roce 2001. Poté nastává zlom a počet narozených dětí se zvyšuje a v roce 2008 překročil 119 842.¹¹⁴ Na jednu ženu připadají méně než dvě děti.¹¹⁵ Proč je porodnost tak nízká, když studie ukazují, že většina obyvatel evropských států chce mít děti a být rodiči je pro ně důležité?¹¹⁶ Podle Možného to vyžaduje moderní doba, neboť člověk musí být flexibilní, aby se přizpůsobil požadavkům tržního hospodářství. Svobodný jedinec tak lépe může plnit požadavky trhu. Ke splnění jeho očekávání mu můžou bránit partnerské a rodinné závazky. Zatímco ale manželství můžeme vzít zpět, tak rodičovství nikoliv.¹¹⁷

Nakonec se pak může stát, že ženy budou odkládat narození svého prvního dítěte tak dlouho, až nebude biologicky možné, aby děti mohly mít. Na jedné straně lidé po rodičovství touží, ale zároveň se mu i vyhýbají. Pocit být matkou nebo otcem jim v jejich každodenním shonu nahrazuje jejich práce, která může být tak náročná, že po návratu ze zaměstnání ani nemají sílu se ještě věnovat dětem. Každý ale stárneme, a až budeme vyřazeni z pracovního procesu a najednou nebudou přicházet pracovní úspěchy, nebudeme mít dostatek síly na pestrou škálu možností, které nám život nabízí, jako je například cestování, pak si někteří můžou položit otázku, jestli to, o co celý život usilovali, mělo nějaký smysl, když tu není nikdo, kdo by pokračoval v jejich snahách, přinášel radosti stejně jako starosti do jejich životů. Když se nad tím takto zamyslíme, nepřinášejí nám děti do našich životů jednu z největších hodnot, i když je rodičovství nelehký úkol?

---

¹¹³ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 230

¹¹⁴ Narození podle vitality, podle pohlaví, podle legitimacy v letech 1950 – 2009. *Demografická příručka 2009* [online]. Praha. Český statistický úřad, aktualizováno 5. 1. 2011, [cit 2011-02 -16]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2010edici/niplan.nsf/p/4032-10>>

¹¹⁵ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 209

¹¹⁶ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 141

¹¹⁷ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 236

Proč se lidé rozhodnou mít děti? Někteří vědci tvrdí, že je to zakotveno v našich genech. Početí je ale důsledkem rozmnožování a navíc narození dítěte jako výsledek pohlavního aktu je účelové, neboť v moderních společnostech existují prostředky zabráňující nechtěnému těhotenství.¹¹⁸ Představitel sociobiologie Edward Wilson ale tvrdil, že hnací silou lidského jednání je rozmnožovací pud¹¹⁹ stejně jako někteří etnologové a psychoanalýza Sigmunda Freuda, která předpokládá, že hlavní řídicí silou našeho chování jsou vrozené instinkty.¹²⁰ Spor, zda člověk je vytvářen spíše geny nebo kulturou a výchovou, trvá dodnes. Podle Caroline Forsterové mají ženy ve svých genech předpoklad k tomu, aby pečovaly o druhé a staly se matkami. Biologové zároveň připouštějí, že plození dětí se odehrává v určitém sociokulturním kontextu, a protože větší počet dětí byl spojován s vyšším sociálním postavením, tak v předliterárních a předindustriálních společnostech měly bohatší vrstvy více dětí. V dnešní době tomu tak není a jedinec svůj úspěch vyjadřuje pomocí dosaženého majetku a moci.¹²¹ Tato skutečnost by spíše mluvila ve prospěch těch, kteří tvrdí, že žádný mateřský instinkt neexistuje, protože to, co člověka motivuje, není touha po rodičovství, ale spíše úspěch a to, co má tržní hodnotu.¹²²

V tradiční společnosti byla rodina základní ekonomickou jednotkou, ale dnes jádro ekonomického života neleží v rodině, protože lidé získávají příjmy z placených zaměstnání.¹²³ Navíc stát převzal některé z funkcí, které dříve plnila rodina. Poskytuje různé sociální dávky, například svobodným matkám, nezaměstnaným, postiženým lidem, důchodcům. Pro staré lidi se zřizují domovy důchodců a domy s pečovatelskou službou, takže lidé nejsou hnáni potřebou mít děti, které by je zabezpečily ve stáří, protože se můžou spolehnout na stát.

Česká republika není patrilinéární společností, ve které by se příslušnost ke skupině a vlastnictví zdrojů dědila po linii otce. Příbuzní jak z matčiny, tak otcovy

---

¹¹⁸ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 144, 146

¹¹⁹ Eriksen, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 135

¹²⁰ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 141

¹²¹ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 146, 147

¹²² Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 277

¹²³ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 214

strany se považují za stejně důležité. Na to poukazuje i skutečnost, že nemáme různá označení pro obě rodové linie, například odlišný název pro strýce z matčiny a otcovy strany.¹²⁴ Proto se syny nemusíme spojovat očekávání, aby zajistili pokračování rodového jména,¹²⁵ i když se v české společnosti dědí příjmení většinou po otci, ale zákon umožňuje, aby si matka nechala svoje rodné jméno, které po ní ponese i její děti.¹²⁶ Česká společnost je považována za jednu z nejvíce ateistických zemí, a proto hodnota dítěte nemusí být spojována se zajištěním poklidné smrti, jako je tomu v Indii, kdy syn zapaluje pohřební hranici otců.¹²⁷

V moderních industriálních společnostech je hodnota dítěte především emocionální a psychická. Když srovnáme hodnotu českých dětí s indickými, pak děti nejsou považovány za zdroj práce, synové nejsou preferováni proto, aby se ve stáří postarali o své rodiče a otcům zapálili jejich hranici. Jak výzkumy ukázaly, v českém prostředí není upřednostňována dcera více než syn, ale když přihlédneme ke skutečnosti, že v rámci výzkumu Hodnota dítěte více jak čtvrtina rodičů si přeje mít doma děti obou pohlaví, pak se to také může interpretovat jako skutečnost, že chlapci a dívky jsou spojováni s odlišnými očekáváními a z hlediska matek je můžou lépe naplnit dcery a z pohledu otců synové.¹²⁸

Hofmanová a Hofman vytvořili devět hodnot, které poskytují děti rodičům v západních moderních společnostech. Děti dávají rodičům status dospělosti a novou sociální totožnost. Děti rozmnožují životy rodičů, neboť jejich život bude pokračovat v jejich dětech, a proto se jim lépe snáší vědomí toho, že člověk je smrtelný. Prostřednictvím rodičovství dáváme najevo, že nejsme sobečtí, protože budeme muset leccos obětovat ve prospěch našeho potomka. Narozením dítěte vzniká primární skupina, tedy rodina, což vytváří pocit přidružení. Dítě přináší do života něco nového a zábavu. Je to zdroj tvořivosti, takže nás dítě nenechá ustrnout. Rodiče si můžou přes dítě naplňovat pocit moci, protože ho musí kontrolovat. Dítě

---

¹²⁴ Eriksen, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 127

¹²⁵ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 57

¹²⁶ § 19 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 157

¹²⁷ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 57

¹²⁸ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 58

může souviset i se společenskou prestiží, protože rodičům umožňuje, aby soupeřili s jinými, a v neposlední řadě může být i ekonomicky užitečné.¹²⁹ To, že jisté procento rodičů preferuje párové zastoupení dětí, může poukazovat na odlišné chápání muže a ženy tak, jak si ho vytvořila společnost. Jiné interpretace ale tvrdí, že ve společnostech, které se snaží, aby ženy i muži měli stejná práva, rodičům na pohlaví dítěte nezáleží. Na to poukazují i výsledky z výzkumu Hodnota dítěte, podle kterého přes padesát procent rodičů odpovědělo, že jim na pohlaví dítěte nezáleží.¹³⁰

Česká republika se od roku 1991 pravidelně účastní výzkumu European Values Study (Evropská studie hodnot). Jedná se o mezinárodní srovnávací výzkum, který je prováděn přibližně po devíti letech na reprezentativním vzorku české populace. Při každé vlně výzkumu jsou kladeny stejné otázky, a tak se získávají hodnoty, které lze srovnávat v čase.¹³¹ Výzkum se soustřeďuje na několik oblastí, z nichž jedna je zaměřena na rodinu. Podívejme se podrobněji na otázku, zda žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání. Počet respondentů, kteří s tímto tvrzením souhlasili, v průběhu devadesátých let klesal, ale v roce 2008 se jejich počet zvýšil. V roce 1991 si 67 % respondentů myslelo, že poslání ženy bude naplněno, jen když bude mít děti. V roce 1999 takto odpovědělo jen 44 % respondentů. Postoje na tuto otázku se také lišily v souvislosti s věkem. Zatímco respondenti ve věkových kategoriích 18-29 let a 30-44 let považovali děti podle údajů z roku 1999 za naplnění ženina poslání v 32 % a 38 %, tak ve vyšších věkových kategoriích byl podíl těch, kteří s touto otázkou souhlasili vyšší, a překročil hranici 50 %, jako tomu bylo ve všech věkových kategoriích v roce 1991. V roce 2008 se počet těch, kteří si mysleli, že poslání ženy se naplní, jen když bude mít děti, zvýšil na 61 % a podíl souhlasných odpovědí na tuto otázku překonal 50 % ve všech věkových kategoriích.¹³²

---

¹²⁹ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 154

¹³⁰ Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukční chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 58

¹³¹ Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 13

¹³² Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, Tabulka č. 140, s. 169

Výzkum Evropské studie hodnot se v roce 1999 nově zaměřil i na otázku, zda pro naplnění života je důležité mít děti. Odpovědi se lišily podle věkových kategorií, ale celkově by se dalo říci, že Češi spojují s dětmi naplnění jejich životů. Respondenti s tímto výrokem souhlasili téměř v padesáti procentech případů ve věkové kategorii 18-29 let. Podíl těch, kteří považují děti za důležitou součást naplnění jejich života, se zvyšoval až na 74 % u věkové kategorie 60 let a výš. V roce 2008 se počet souhlasných odpovědí na tvrzení, že člověk musí mít děti, aby byl jeho život naplněn zvýšil na 66 % oproti 60 % v roce 1999. Podíl souhlasných odpovědí v roce 2008 překročil hranici 50 % ve všech věkových kategoriích.¹³³ Na základě těchto výsledků můžeme říci, že i když se život po roce 1989 individualizoval a přinesl nové možnosti, se kterými by člověk mohl spojovat naplnění smyslu života, tak většina lidí považuje rodičovství za důležitou součást svého života a děti jsou nezbytnou podmínkou pro naplnění našich životů.

Podle Friedmanové, Hechtera a Kanayawy může dítě sloužit jako redukce nejistoty,¹³⁴ například pokud hrozí rozvod, pár si může pořídit dítě, aby udrželo manželství. Podle Možného děti drží rodinu pohromadě a ta manželství, která mají děti, se nerozvádějí tak snadno, což především platí v manželstvích, která mají tři a více dětí.¹³⁵ V českém prostředí ale nebyl proveden výzkum, který by tuto souvislost přímo potvrdil. Rabušic poukazuje na skutečnost, že míra rozvodovosti je poměrně vysoká a vzhledem k tomu, že se rodí málo dětí, tak dochází k závěru, že rozpadající se manželství nevidí jako řešení zabránění rozvodu pořízení si dítěte.¹³⁶

Rabušic upozorňuje, že rozhodnutí mít dítě ovlivňuje proces socializace, ve kterém nám je vštěpováno, že zůstat bezdětným je projevem sobectví. Tato skutečnost se podle něho odráží i v hodnotě, kterou připisujeme druhému narozenému dítěti. Zatímco první dítě má pro rodiče především emocionální a

---

¹³³ Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, Tabulka č. 143, s. 172

¹³⁴ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 165

¹³⁵ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 233

¹³⁶ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 167

psychickou hodnotu, tak pro druhé se rodiče mimo jiné rozhodnou z toho důvodu, že je v evropské kulturní tradici zakořeněna představa jedináčka jako sobce.¹³⁷

Jak ukázaly výsledky z Evropské studie hodnot, v České republice chápeme dítě jako jedince, který dává našemu životu smysl, a proto hraje v našich životech důležitou roli. Přesto se ale rodí poměrně málo dětí, tuto skutečnost bychom mohli chápat jako důsledek individualizace či obav přivádět dítě do světa plného nejistot a nebezpečí. Toto vysvětlení například odmítá Ariés, podle kterého má dítě sice důležitou roli v životě rodičů, ale páry si už dnes neplánují svojí budoucnost jen podle potřeb a zájmů dítěte, ale dítě se stalo jen jednou ze součástí jejich života. Lidé si tak plánují budoucnost i z jiných hledisek a dítě je jen jednou z variant.¹³⁸

Česká společnost není genderově vyhrazená, jako je tomu například v Indii. Souvisí to s kulturními a sociálními podmínkami v naší zemi. Pro naši společnost je charakteristické, že se rodí málo dětí, to ale neznamená, že bychom děti nechtěli a vnímali je jako překážku. Výzkumy naopak ukázaly, že si lidé děti přejí a že s nimi spojují především emocionální a psychické hodnoty. I když nás můžou od rodičovství odrazovat různé důvody, jako je například zaměření se sami na sebe, naše kariéra, špatná zkušenost z našeho dětství apod., výsledky Evropské studie hodnot říkají, že česká společnost vidí v dětech náplň života. Člověk se v dnešní době především vidí jako jednotlivá osoba. Náš život se individualizoval a s tím se individualizovala i naše smrt, s kterou se proto vyrovnáváme hůř, než když se člověk chápal jako součást nějakého společenství.¹³⁹ To může být jeden z důvodů, proč česká společnost chápe narození dítěte jako naplnění svého života, protože mít rodinu ulehčuje strach ze smrti, protože doufáme, že naše životy budou pokračovat v našich dětech.

---

¹³⁷ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 168, 169

¹³⁸ Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001, s. 170, 171

¹³⁹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 172

5. Porod

V dnešní době mnoho funkcí, které dříve plnila rodina, převzala řada jiných institucí. Péče o nemocné přešla na lékaře, zdravotní sestry, nemocnice a další zdravotnická zařízení. Zdravotní stav ženy a jejího dítěte je sledován od samého začátku těhotenství v průběhu pravidelných gynekologických prohlídek. Těhotenství, porodu, zdravotnímu stavu matky a vývoji dítěte je věnována řada odborných publikací, časopisů, brožurek a přípravných kurzů pro budoucí rodiče. Když nastane čas porodu, žena je převezena do nemocnice na gynekologicko-porodnické oddělení, které bylo vytvořeno za cílem přivedení nového života na svět. Dnes se většina porodů uskutečňuje v porodnici, ale ještě v první polovině dvacátého století bylo běžné, že budoucí matka rodila doma za pomoci porodní báby.¹⁴⁰

Myšlení lidí v lidové tradici se odlišovalo od dnešního. Moderní společnost se pohybuje v kategoriích vědecké logiky, která je založena na posloupnosti příčina-následek.¹⁴¹ Postup lékařů a porodních asistentek je založen na určitém paradigmatu a je vědecky zdůvodnitelný. V lidové tradici bylo ale těhotenství stejně jako porod něčím tajemným a záhadným. Lidé si nebyli schopni spoustu věcí týkajících se událostí zrození nového života vysvětlit racionálně, a proto se uchýlovali k různým praktikám v podobě pověr, příkazů a zákazů, které jsou pro nás často logicky nepochopitelné. I když si dnes spoustu záležitostí týkajících se narození umíme racionálně zdůvodnit, zachovaly se nám mnohé z těchto praktik v pozměněných podobách do dnešní doby. Úkony vykonávané před porodem měly především zajistit lehký porod, například rozvazování uzlů nebo rozplétání vlasů. Kladení ostrých předmětů pod postel mělo ochrannou funkci. Ovazování opasků či jiných předmětů kolem těla mělo zajistit zdraví.¹⁴²

V dřívějších dobách byl porod záležitostí žen. K porodu se volaly porodní báby, které často neměly potřebné vzdělání, i když roku 1753 bylo vydáno nařízení,

---

¹⁴⁰ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 48

¹⁴¹ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 57

¹⁴² Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 45, 46

podle kterého měly porodní báby absolvovat zkoušky na fakultě nebo u krajského fyzika.¹⁴³ Přesto mnoho porodních babiček zkoušky nevykonalo. Mnohdy se pro porodní báby posílalo, až když to bylo opravdu nevyhnutelné, ale když měl přijít zvěrolékař, tak pro toho se jezdilo.¹⁴⁴ Od těch dob se situace výrazně změnila. Narození společnost věnuje pozornost, ať už se jedná o zdravotní péči o matku a dítě v době těhotenství, nebo právní a sociální ochranu budoucí matky. Většina porodů probíhá v nemocnicích, a to z hygienických a bezpečnostních důvodů za asistence kvalifikovaných osob, jako je lékař, zdravotní sestry a porodní asistentky, kteří jsou přítomni nejenom při porodu, ale starají se o matku a dítě do té doby, než je matka propuštěna z porodnice. Porodní báby neměly na starosti jen porod a následnou péči o ženu a dítě, ale také zodpovídaly za provedení správného provedení úkonů po narazení, které měly zajistit příznivý osud dítěte.¹⁴⁵ Může to vést k pocitu, že dnešní porody probíhají v neosobním, strnulém prostředí, což může být důvodem, proč se některé ženy rozhodnou pro alternativní možnost porodu, například pro porod doma.

5.1 Bolest

Naše kultura si velmi často spojuje porod s bolestí a utrpením. Kořeny této představy souvisí s biblickým odkazem, kdy Eva byla prokleta po neuposlechnutí Hospodinova zákazu jíst plody ze stromu poznání dobrého a zlého: „Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti v těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.“¹⁴⁶ Navíc po dlouhá léta se věřilo, že mateřství nemůže být odděleno od bolesti, protože bolest se rovná lásce. Tato představa je postupně nahrazována tvrzením, že štěstí je silné citové spojení s tím, co je zdrojem naší radosti.¹⁴⁷

Mnoho lékařů se zabývalo fenoménem bolesti při porodu a snažilo se přijít s řešením, jak ji utišit, většinou za užití chemické látky, jako byla éterová narkóza

---

¹⁴³ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 66

¹⁴⁴ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 69

¹⁴⁵ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 70

¹⁴⁶ Gn 3, 16

¹⁴⁷ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 65

nebo chloroform. Lékaři, kteří pozorovali indiánské těhotné ženy, pocházející například z kmene Siouxů, Kutensasů nebo indiánské kmeny v Peru, viděli, že ženy rodí bezbolestně a v klidu. Nejprve se domnívali, že indiánské ženy mají jinak uzpůsobenou anatomii lidského těla v pánevní oblasti, ale měření ukázala, že žádné rozdíly mezi evropskými a indiánskými ženami v tomto ohledu nejsou. Nakonec se dospělo k závěru, že budoucí matka porod zvládá mnohem lépe, když se na dítě těší a když z porodu nemá strach. Na tomto poznatku lékaři založili metody, jak by ženy mohly při porodu překonávat bolest, aniž by musely používat léky tišící bolest. Podle doktora Reada strach a stres při porodu vyvolává napětí svalů, a proto se do děložního svalu nedostává dostatek krve a kyslíku, a proto je porod bolestivý.¹⁴⁸ Readova psychologická metoda našla pokračovatele, jejichž techniky byly založeny na práci s dechem a provádění různých cviků, které měly uvolnit svalové napětí. Christiane Northrupová říká, že bolest je asociována s porodem, protože při něm může nastat spousta komplikací, jako je například smrt ženy nebo dítěte. Budoucí matky svoje obavy také často nedávají znát, ale tím, že si o nich s nikým nepromluví, zvyšují pocit strachu, což vede k bolestem. Komplikované porody se velmi často objevují u žen, které se staly obětmi násilného činu, podle Northrupové tak průběh porodu odráží naše životy.¹⁴⁹

5.2 Přítomnost partnera u porodu

Psychologické metody, které ženu mají naučit zvládat porod, často zdůrazňují přítomnost druhé osoby, například dalších těhotných žen, ale především se klade důraz na partnera. Přítomnost partnera u porodu by měla vést ke zlidštění porodu a vztahů mezi osobami. První porod za přítomnosti partnera se v České republice uskutečnil 29. března 1984 ve znojenské nemocnici.¹⁵⁰ Vždyť narození dítěte není záležitostí jen matky, ale nový jedinec se stává členem rodiny, obce a určitého státu. Žena by tak měla cítit, že jak ona, tak i budoucí partner se aktivně účastní příprav na příchod nového života. Nejenom matka, ale i otec má zodpovědnost za svého potomka, mají vůči němu určité povinnosti a práva. Citová podpora ze strany partnera tak ženě dodává pocit, že se má na koho spolehnout a že

¹⁴⁸ Trča, Stanislav. *Partner v těhotenství a při porodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 61, 62

¹⁴⁹ Northrupová, Christiane. *Žena, tělo a duše. Cesta k tělesnému a duševnímu zdraví*. Praha: Columbus, 2004, s. 436-439

¹⁵⁰ Trča, Stanislav. *Partner v těhotenství a při porodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 82

narození dítěte je radostnou událostí, kterou tak může sdílet s ostatními. To, že se určité společenství těší na narození dítěte, jako tomu bylo například u indiánských kmenů v Peru, které s radostí vítají každé narozené dítě, protože se tak rozšiřuje jejich základna bojovníků a zvyšuje šance na vítězství s nepřátelskými kmeny,¹⁵¹ posiluje ženu, aby porod lépe snášela a nespojovala si ho s bolestí, ale radostnou událostí a štěstím.

Přítomnost mužů u porodu byla po dlouhá století tabu, na což poukazuje i skutečnost, že k rodičkám byly volány porodní báby. Žena byla považována za nečistou až do konce jejího šestinedělí, které bylo ukončeno úvodem.¹⁵² I Bible přispěla k chápání ženina těla jako k něčemu hříšnému a jak jsme si ukázali v citované pasáži o vyhnání z ráje, žena trpěla bolestmi, protože porušila řád, dopustila se hříchu, jímž bylo zatíženo i dítě. Dnes je tabu přítomnosti muže u porodu prolomeno, neboť se porodu účastní lékaři, ale také otcové dítěte. Přesto je ale nutné, aby partneři měli úctu jeden k druhému. Ať už je to otec, který nechce být u porodu, nebo matka, která si nepřeje přítomnost partnera u porodu, měli by oba svá přání navzájem respektovat. Žena se totiž dostává do intimní situace, kdy jí může být nepříjemné, aby ji partner v tak choulostivé situaci viděl, protože se jedná o událost, která je po tělesné i psychické stránce vzdálená světu mužů.¹⁵³

Porod je výjimečnou událostí v životě obou rodičů a některé ženy si ho prožijí jen jednou za život. Vykračujeme tak z každodenních starostí a zažíváme něco nového a neobvyklého. Porod je spjat se silnými emocemi, vždyť muž a žena dali život novému jedinci. Jedná se o tajemství, protože nikdo nedokáže odpovědět na otázku, jak je možné, že jsem se narodil zrovna já. Život je dar a musíme být za něj vděční a zároveň bychom svůj vděk měli i vyjádřit.¹⁵⁴ Příchod nového života je zvláštní situace, která se vymyká každodennosti, a proto ho různé kultury spojují s různými rituály a obřady. Sváteční bylo původně společné a veřejné,¹⁵⁵ a proto přítomnost partnera u porodu může vytvořit pocit společného sdílení radosti z dítěte. Většina žen se staví pozitivně k přítomnosti partnera u porodu a dvě třetiny

---

¹⁵¹ Trča, Stanislav. *Partner v těhotenství a při porodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 61

¹⁵² Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 106

¹⁵³ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme dítětko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 109

¹⁵⁴ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 73

¹⁵⁵ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 38

rodiček své rozhodnutí mít partnera u porodu zpětně vidí kladně, neboť je pro ně partner důležitou citovou oporou v situaci, kdy se rodička nachází mezi cizími lidmi.¹⁵⁶ Nejenom matka, ale i otec tak mají možnost prostřednictvím partnerství u porodu, aby si oba mohli prožít tuto významnou událost. Silné citové pouto se tak vytvoří mezi matkou a dítětem a také otcem a dítětem, což posílí vztah k jejich potomkovi.¹⁵⁷

5.3 Zdravotní personál

Za účelem narození dítěte byly zřízeny nejenom speciální oddělení v nemocnicích, ale také profese porodníka, porodní asistentky a duly. Povolání porodních asistentek navazuje na tradici porodních babiček.¹⁵⁸ Porodní asistentky pomáhají ženám v průběhu těhotenství, například sledují zdravotní stav budoucí maminky, radí jí, jak se stravovat, poskytují rady v oblasti sociálně-právní. Přípravují ženy na porod, pečují o novorozence a matku po porodu, provádí první ošetření novorozence a také ženu učí, jak pečovat o dítě, například jak správně kojit.¹⁵⁹ Dula se liší od porodní asistentky tím, že neposkytuje zdravotnickou péči, ale psychickou a citovou podporu. Stará se o ženu v těhotenství, při porodu a po něm. Duly mají zajišťovat matce pomoc, a to nejenom s úkony, které bezprostředně souvisejí s matkou a dítětem, ale také například vyřizuje úřední záležitosti.¹⁶⁰

5.4 Průběh porodu

V dnešní době mají rodiče k dispozici velké množství materiálů o těhotenství, porodu a péči o dítě. Všechny tyto informace by rodičům měly pomoci, aby se připravili na porod a především na celoživotní roli matky a otce. Většina porodů dnes probíhá v nemocnici, ale někteří rodiče se můžou rozhodnout pro alternativní porod, protože chtějí přivést dítě na svět do klidného a přátelského prostředí. Proto se ženy uchylují k nejrůznějším praktikám, které mají takovou

---

¹⁵⁶ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme dítětko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 108

¹⁵⁷ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme dítětko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 156

¹⁵⁸ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 60

¹⁵⁹ Vyhláška č. 424/2004 Sb., kterou se stanoví činnosti zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků. UNIPA [online]. © 2010 Unipa – Unie porodních asistentek, [cit 2011-03-09]. Dostupné z URL

<http://www.unipa.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=60>

¹⁶⁰ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme dítětko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 111

atmosféru navodit. Může nám připadat, že se tak v některých případech, i když s určitými změnami, vracíme do dob lidové tradice, kdy ženy většinou rodily doma a do určité doby vsedě v porodní stoličce.¹⁶¹ Některé matky si přejí родit doma, jiné například do vody, nebo si chtějí zvolit jinou polohu než vleže.¹⁶²

Porod signalizují kontrakce a také odtok plodové vody. To proniklo i do jazyka v podobě spojení, že ženě praskla voda. Při příjmu do porodnice je žena vyšetřena, je pořízen kardiografický záznam, vyšetřena moč a změřena teplota a krevní tlak. Může se provést i ultrazvukové vyšetření.¹⁶³ Porodní asistentka sepíše porodopis, který obsahuje nejenom otázky o základních osobních údajích, jako je například jméno a příjmení rodičky, ale cílem je také zjistit, jakými nemocemi žena trpí a jaká onemocnění se vyskytla v rodině, jak probíhalo ženino těhotenství, popřípadě předchozí těhotenství a porod. Další údaje, jako je průběh porodu a výsledky vyšetření novorozence, se budou zapisovat později.¹⁶⁴

Po první době porodní označované jako otevírací následuje vypuzovací fáze, kdy dochází k samotnému porodu. V tomto okamžiku dochází k zpretržení spojení mezi matkou a dítětem, protože je přestřižen pupečník. Ve třetí době porodní pak dochází k vypuzení placenty.¹⁶⁵ V dřívějších dobách plnila placenta a pupeční šňůra po porodu jiné funkce než dnes. Placenta se používala k léčbě lišeje, psotníku a padoucnice a na konci devatenáctého století se jí mazaly mateřská znaménka novorozence.¹⁶⁶ Placenta plní v době těhotenství ochrannou, výživnou a sekreční funkci.¹⁶⁷ Proto byla v minulosti používána nejenom v léčitelství, ale také s ní byly spojeny další zvyky, například se říkalo, že se má placenta zakopat pod strom, aby přinášel plody.¹⁶⁸ Pupeční šňůra měla ochraňovat před uřknutím a věřilo

---

¹⁶¹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 48

¹⁶² Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 142

¹⁶³ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 98, 99

¹⁶⁴ Mikulandová, Magdalena. *Těhotenství a porod. Průvodce české ženy od početí do šestinedělí*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2004, s. 114

¹⁶⁵ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 104

¹⁶⁶ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 50

¹⁶⁷ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 28

¹⁶⁸ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 50

se, že tomu, kdo ji bude nosit, zajistí bohatství.¹⁶⁹ Dnes je placenta vnímána jako důležitý orgán pro vývoj plodu a přestřížení pupeční šňůry je symbolem zpretržení spojení mezi matkou a dítětem.

Po porodu jsou dítě a matka označeny identifikačním náramkem. Někdy se může napsat jméno dítěte i na jeho nohu. Když rodiče informují své příbuzné a přátele o narození svého potomka, většinou uvedenou jeho jméno a míry. Novorozenec je po porodu změřen a zvážen, neboť tyto údaje vypovídají o zdravotním stavu dítěte. V první, páté a desáté minutě po porodu lékaři musí provést Apgar-skóre, které sleduje svalové napětí, zbarvení kůže, reakce na podráždění a srdeční a dechovou frekvenci.¹⁷⁰ Po půl hodině po porodu je dítě přiloženo k matčinu prsu, tím se vytváří mezi dítětem a matkou nová vazba, když předchozí spojení pomocí pupečnicku bylo přerušeno. Ve Skandinávii byl tento akt významný po právní stránce, neboť jím matka přiznávala mateřství.¹⁷¹

5.5 Rodný list a rodné číslo

Podle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení s narozením dítěte souvisí povinnost, aby zdravotnické zařízení, ve kterém proběhl porod, nebo jeden z rodičů oznámili matričnímu úřadu do tří pracovních dnů narození dítěte. Matrikář pak do knihy narození zaznamená jméno, popřípadě jména a příjmení dítěte, den, měsíc, rok a místo narození dítěte, jeho rodné číslo a pohlaví. Pokud matka nepožádala o utajení své osoby, pak se zaznamenají i jména a příjmení rodičů, datum jejich narození, rodná čísla, státní občanství a trvalé bydliště.¹⁷² Výpis z knihy narození se pak označuje jako rodný list. Zákon také stanovuje, že narozením musí být dítěti přiřazeno rodné číslo, které slouží k identifikování fyzické osoby. Rodná čísla jsou vydávána ministerstvem tak, aby první dvojčíslí vyjadřovalo poslední dvě číslice roku narození, druhé dvojčíslí označuje měsíc narození, které se u žen zvýší o padesát a třetí dvojčíslí vyjadřuje den narození.

---

¹⁶⁹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 51

¹⁷⁰ Mikulandová, Magdalena. *Těhotenství a porod. Průvodce české ženy od početí do šestinedělí*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2004, s. 147

¹⁷¹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 72

¹⁷² § 14 odst. 1, 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 156

Poslední čtyři čísla odlišují osoby narozené ve stejném kalendářním dni. Rodné číslo musí být dělitelné jedenácti beze zbytku.¹⁷³

---

¹⁷³ § 13 odst. 1, 2, 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 144

6. Mateřství a otcovství

Narozením dítěte získává žena a muž novou roli a sociální identitu. Oba se stávají rodiči, tedy matkou a otcem. Do jejich životů přichází nový jedinec, na něhož budou muset brát ohled při plánování své budoucnosti. Dítě zakládá nový primární vztah mezi matkou a dítětem a otcem a dítětem. Možný říká, že rodičovství je sociální a biologický fakt, který nelze vzít zpět, například na rozdíl od manželství, které má podobu smlouvy, a proto se dá zrušit.¹⁷⁴ Lidský jedinec potřebuje po narození dlouhou péči, na níž je zcela odkázán. V naší kultuře je zakořeněn stereotyp, že oblast výchovy, péče o druhé a starost o domácnost náleží ženě. Jedná se o partikulární činnosti, které patří do soukromé sféry. Muž se má naopak angažovat ve veřejné sféře¹⁷⁵ a zastávat úlohu živitele rodiny.¹⁷⁶ Někteří mají tendenci vysvětlovat rozdílnost mezi muži a ženami z biologického hlediska, tedy odlišnostmi pohlaví. Otázkou je, zda je žena skutečně od přírody vybavena k tomu, aby zastávala úlohy, které s ní spojuje společnost, ve které žije. Má žena ve své genetické struktuře biologické predispozice k pečování a mateřskému instinktu?

6.1 Mateřská a rodičovská dovolená

V České republice je výchova a péče dítěte po porodu spojována s ženami. Vždyť finanční podpora, kterou osoby starající se o dítě v jeho raných letech, pobírají, je označována názvy, které v sobě obsahují slovo matka. Konkrétně se jedná o mateřskou dovolenou, která náleží matce v rozsahu 28 týdnů. Během této doby vzniká nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Jak vidíme, slovo mateřská a mateřství je odvozeno od slova matka. Až do roku 2001 měla matka nárok na další mateřskou dovolenou až do třech let věku dítěte. Od 1. ledna 2001 se ale název mění na rodičovskou dovolenou¹⁷⁷ a dochází tak ke zrovnoprávnění muže a ženy, neboť muži můžou od této doby zůstat se svými dětmi v domácnosti. Ve všech západoevropských společnostech je možné, aby rodičovská dovolená byla

---

¹⁷⁴ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 236

¹⁷⁵ Eriksen, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 162

¹⁷⁶ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 180

¹⁷⁷ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 193

využívána jak muži, tak ženami. Tím se otevřela rovná příležitost pro matku a otce, aby se rozhodli, kdo z nich zůstane s dítětem v domácnosti. Ukazuje se ale, že tuto možnost využívá jen nepatrná část mužů, a to 1-2 %. V České republice představují otcové pečující doma o malé děti asi jedno procento.¹⁷⁸

Kvantitativní výzkum HRZ05 uskutečněný v roce 2005 se zaměřil na představy rodičů, kdo z nich má zůstat s dítětem doma a celodenně o něj pečovat. Odpovědi respondentů ukázaly, že je v české společnosti zakořeněna představa, že jsou to ženy, které mají pečovat o děti. Na otázku, zda je v pořádku, když muž pečuje doma o děti a žena chodí do práce, vyjádřilo 67 % mužů negativní stanovisko, ženy s tvrzením nesouhlasily v 61 %. Výsledky ukázaly, že jsou to nejenom muži, ale i ženy, kteří si zvnitřnili tradiční pohled na roli muže a ženy a nechtějí od nich opustit. Ve výzkumu dále ženy byly dotazovány, zda by souhlasily s tím, aby jejich partner zůstal doma a celodenně pečoval o dítě formou rodičovské dovolené. Jen 24 % respondentek projevilo zájem o tuto alternativu, 13 % nevědělo a 63 % nesouhlasilo. Odpovědi žen se také lišily podle úrovně jejich nejvyššího dosaženého vzdělání. Největší ochotu v tomto směru projevily ženy s vysokoškolským vzděláním, a to 35 % z nich. Nejsou to tedy jen muži, kdo odmítají využít možnosti rodičovské dovolené, ale představa muže jako živitele rodiny a ženy jako pečující matky je podporována i ze strany žen, které se v nadpoloviční většině případů staví negativně k možnosti, aby jejich partner zůstal s dítětem doma a ony převzaly roli živitelky rodiny. Výzkum se také snažil odhalit důvody, které stály za rozhodnutím otců nezůstat doma s dítětem. Více jak 70 % dotazovaných za hlavní důvod označila ekonomické znevýhodnění, které by s tím souviselo. Nezanedbatelnou roli ale také hrály genderově zakořeněné představy o dělbě práce mezi mužem a ženou, neboť v 71 % respondenti odpověděli, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženy. Jak hlavní, tak i vedlejší důvody ukázaly, že tradiční rozdělení rolí mezi muže a ženy hraje důležitou úlohu, protože 47 % mužů a 37 % žen si myslelo, že by muži starost o dítě nezvládli.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 182-183

¹⁷⁹ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 182-186

Od listopadu 2004 do března 2005 prováděla Olga Nešporová dvacet rozhovorů s muži, kteří v minulosti nebo současnosti zůstali doma s dítětem do věku čtyř let a pečovali o něj. Zpětnou vazbu zajišťovaly rozhovory s jejich partnerkami, které chodily do práce nebo do školy. To, co rodiče vedlo k tomu, aby si vyměnili role, byly opět finanční důvody, neboť partnerka měla lépe placené zaměstnání, anebo muž byl nezaměstnaný. Otec byl často také motivován přáním starat se o dítě, ale toto rozhodnutí často bylo ovlivněno i jinými skutečnostmi, například že byl otec nespokojen v zaměstnání, nebo že věděl, že se může spolehnout na pomoc prarodičů, nebo žena neviděla v celodenní starosti o dítě plné uspokojení. Nešporová uvádí, že dotazovaní nejčastěji byli motivováni ekonomickými důvody, a pokud chtěla získat i jiná odůvodnění, zejména ta, která nebyla dána vnějšími faktory, ale vycházela z vnitřních postojů vůči dětem, musela se Nešporová dále vyptávat. Ekonomické odůvodnění se totiž jeví jako pochopitelné pro společnost, která finanční motivy přijímá snadno.¹⁸⁰

Tento kvalitativní výzkum ale ukázal, že se většinou zcela nevyměnily tradičně zažití role mezi mužem a ženou. Žena věnovala svůj čas péči o dítě a domácnost po návratu ze zaměstnání. Může to být dáno kulturně zakořeněnou představou, že je to matka, které patří oblast výchovy, ale také pochopením ze strany ženy, která ví, co péče o domácnost obnáší. Přesto ale došlo k jistému rozboření zažitého modelu rolí mezi mužem a ženou, když oba souhlasili, že muž se bude starat o dítě formou rodičovské dovolené. Výzkum ale ukázal, že představa o tom, kdo má provádět domácí práce, se příliš nemění, protože ženy většinu domácích prací vykonávaly samy a mnohdy měly i pocit, že muž by je nezvládl. Otcové za výhody péče o dítě považovali vytvoření vztahu, který by jinak mezi nimi a jejich potomky nevznikl, protože na rozdíl od matky jejich vztah k dětem není utvářen přirozeně už v období těhotenství.¹⁸¹

To, že česká společnost nevnímá výměnu rolí jako něco samozřejmého, ukázaly i odpovědi otců, kteří měli problémy se začleněním se do kolektivu ostatních pečujících doma o dítě, protože ve většině případů to byly ženy. Některé

---

¹⁸⁰ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 186-187

¹⁸¹ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 185-190

matky zřejmě pod vlivem genderových stereotypů zase mohly mít špatné svědomí a nepovažovaly se za správné matky, protože ženy přece mají pečovat o své dítě.¹⁸² Má být péče o dítě výhradně v rukou žen jen proto, že jsou biologicky uzpůsobeny k tomu, aby se staly dárkyněmi nového života? Matky, které se nerozhodly pečovat o dítě formou rodičovské dovolené a vrátily se do zaměstnání, jsou okolím většinou posuzovány mnohem negativněji než muži. Některé ženy si stěžují, že ženy na rodičovské dovolené mají nízký status, protože práce v domácnosti jsou chápány jako podřadné. Muži jsou navíc oceňováni okolím, že zvládnou roli matky, ale že ženy převzaly roli živitele rodiny, zůstává bez povšimnutí. Proto muži hodnotí sami sebe mnohem pozitivněji a ženy se pod vlivem reakcí okolí nevnímají jako dobré matky.¹⁸³

6.2 Mateřství a otcovství jako sociální konstrukt

Dítě je po narození odkázané na péči jiných osob, protože by bez ní nepřežilo. Nebylo by si schopné samo zajistit potravu, oblečení a další věci nutné k životu. Biologická matka je od přírody vybavena k tomu, aby dítěti poskytla potravu v podobě mateřského mléka a po určitou dobu ho kojila. Z biologického hlediska to jsou ženy, které můžou otěhotnět a porodit dítě. Můžeme ale na základě toho, že to jsou ženy a ne muži, kdo jsou biologicky vybaveny k tomu, aby přivedly na svět nový život, tvrdit, že ženám je také biologicky dáno, aby se spontánně hned po porodu staraly o svého potomka a podřídily jeho potřebám všechny své zájmy?

Francouzští moralisté osmnáctého a devatenáctého století chtěli přimět ženu, aby se stala správnou matkou. Poukazovali proto na samice živočichů, které poslouchají hlas přírody a nenechají zatlačit svůj mateřský instinkt svým sobectvím. Mluvilo se například o tygřici, která odhodí svojí krutost, když pečuje o mláďata.¹⁸⁴ Vybavila příroda ženy mateřským instinktem? Tuto otázku si položila Elisabeth Badinter a dospěla k závěru, že mateřství není vrozené, ale že je to sociální

---

¹⁸² Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 190

¹⁸³ Janoušková, Klára, Sedláček, Lukáš. Jiné mateřství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2005, roč. 6, č. 1, [cit. 2010-02-14]. Dostupné z URL <<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005122201>>

¹⁸⁴ Badinter, Elisabeth. *Mateřská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 135

konstrukt.¹⁸⁵ Svoje tvrzení opřela o postoje francouzských žen k roli matky od sedmnáctého do dvacátého století. Zkoumala matky ve všech společenských vrstvách a poukázala na skutečnost, že ve všech dobách se najdou rodiče, kteří nemají své potomky rádi a necítí k nim žádný cit.¹⁸⁶

Francouzské rodině sedmnáctého století vládla autorita muže, manželství nebylo založené na lásce, protože vášeň v manželství byla chápána jako hřích. Ženy nesměly projevovat vůči svému dítěti něhu, protože by tak dítě kazily.¹⁸⁷ Mateřství nebylo v módě a nemělo společenskou a mravní hodnotu.¹⁸⁸ Pro ženy bylo obvyklé, že v této době hned po narození dávaly své děti kojným, což znamenalo, že dítě bylo opuštěno svou matkou hned po narození.¹⁸⁹ Dítě zde strávilo přibližně čtyři roky a za tu dobu ho rodiče málokdy přišli navštívit.¹⁹⁰ Ať už se ženy rozhodly svěřit dítě kojné z ekonomických nebo osobních důvodů, vidíme, že pud sebezáchovy u chudých a v případě aristokratických vrstev zájmy a ambice jedince¹⁹¹ zvítězily nad mateřským instinktem.¹⁹² V osmnáctém století, ale dochází ke zlomu a začíná se vytvářet mýtus o mateřském instinktu. Cit tak získal hodnotu a v očích společnosti byla povýšena i žena jako matka.¹⁹³ Ženy byly zodpovědné za osud svého dítěte, a pokud neplnily svoje povinnosti, tak se pod společenským tlakem začaly cítit provinile.¹⁹⁴ Pocit špatného svědomí u žen, které nebyly vzornými matkami, byl podpořen psychoanalýzou Sigmunda Freuda, který považoval za normální takovou ženu, která se absolutně oddá dítěti a obětuje se pro

---

¹⁸⁵ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 260

¹⁸⁶ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 270

¹⁸⁷ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 33, 39

¹⁸⁸ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 60

¹⁸⁹ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 84

¹⁹⁰ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 89

¹⁹¹ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 56

¹⁹² Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 51

¹⁹³ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 107

¹⁹⁴ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 170

něj.¹⁹⁵ Pokud se mateřský instinkt neprojevil, bylo to chápáno jako nemoc.¹⁹⁶ Badinter ale na chování matek své vlastní doby, dvacátého století, dokládá, že i když některé matky po narození dítěte nejsou donuceny finančními okolnostmi, aby se vrátily do zaměstnání, tak i přesto začnou brzy po porodu pracovat, protože cítí, že práce naplňuje jejich život. Počet žen, které se takto rozhodnou je poměrně dost na to, abychom je považovali za výjimky a projev patologie.¹⁹⁷

I v české společnosti jsou matky, které nedávají vždy přednost potřebám svého dítěte před vlastními zájmy. Odložené děti, děti dané k adopci či týrané děti nejsou výjimkou. Ať už matky dožene k těmto činům cokoliv, můžeme to považovat za důkaz, že mateřství v tom smyslu jak ho definovala společnost, není ženě dáno od přírody. Společnost má zřejmě tendenci označovat mateřství za biologickou danost, protože žena dítě porodí, ale otec se podílí jen na zplození dítěte, a proto se otcovství přisuzuje svět kultury, zatímco mateřství přírodní sféra. Zuzana Kiczková ve své stati „Sociálne materstvo: Koncepcia a príbeh“ poukazuje na skutečnost, že stejně jako muž staví sám sebe do role otce, tak je tomu i u ženy, která si podle Sary Ruddick sama zvolí, zda se stane matkou, a to reakcí na tři nedůležitější potřeby dítěte, ochranu, rozvoj a sociální akceptovatelnost. Pokud se otcovství považuje za projev vůle tím, že si otec vědomě osvojí vztah k dítěti, pak je tomu tak i u žen, protože mateřství je činnost, je to práce, praxe. Žena se ale také vědomě rozhoduje, když přebírá zodpovědnost, že bude pečovat o své dítě, proto se žena matkou stává a nerodí se jí. Podle Ruddick je třeba rozlišovat mezi těhotenstvím a mateřstvím, protože to, že se matka stará během těhotenství o své tělo a že porodí dítě, neznamená, že se vypořádá s úkoly, které na ni klade mateřství.¹⁹⁸

Tradiční rodina byla základní ekonomickou jednotkou. V čele patriarchální rodiny stál muž, kterému byla podřízena jeho žena a děti. Motivem k uzavření

---

¹⁹⁵ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. storočia po súčasnosť*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 178

¹⁹⁶ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. storočia po súčasnosť*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 223

¹⁹⁷ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. storočia po súčasnosť*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 256, 260

¹⁹⁸ Kiczková, Zuzana. Sociálne materstvo: Koncepcia a príbeh. In Hanáková, Petra, Heczková, Libuše, Kalivodová, Eva (ed.). *V bludném kruhu. Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*. 1. vyd. Praha: SLON, 2006, s. 419-423

manželství nebyla láska, ale majetkové a územní zájmy.¹⁹⁹ Cit byl potlačen ekonomickými zájmy a nedotknutelnou autoritou otce.²⁰⁰ V naší kultuře se tak vytvořila představa otce-vládce. Jiné společnosti ale znaly i archetyp otce země, který se stará o půdu a zúrodňuje ji. To mělo důsledky pro chápání role otce, protože ty země, které si uchovaly představu otce země, se jednodušeji smiřují s obrazem otce, který pečuje o své děti.²⁰¹

Poté, co dohled nad manželstvím převzala církev, byla rodina jediným prostorem pro legitimizaci dětí a manželství bylo chápáno jako nerozlučitelné.²⁰² Od hierarchie církve se odvozovala autorita otce. Stejně jako v čele církve stojí Bůh, v čele rodiny je otec, který se musí poslouchat a respektovat.²⁰³

Vlivem společenských změn ale nastává změna, otec má menší vliv na rodinný život a je mu připisována role živitele rodiny. Psychoanalýza přispěla k tomu, že otec byl spíše chápán jako symbol.²⁰⁴ Podle Freuda žena ztělesňovala lásku a něhu, zatímco otec zákon a autoritu. Správná matka měla být oddána svému dítěti, ale o tom, jaké úkoly má zastávat otec se příliš nemluvilo. Winnicott tvrdil, že odpovědnost za to, aby byl muž dobrým otcem, mají ženy. Otec má symbolizovat sílu, ideál a vnější svět, ale matka domov a domácnost. Vytváří se představa symbolického otce, jehož příjmení, které po něm zdědí jeho potomek, zařazuje dítě do sociální skupiny a zároveň dá dítěti identitu, protože bude ukazovat na jeho původ. Na další zakořeněný stereotyp poukazuje Françoise Dolto, podle které si otec nemá vytvářet vztah s dítětem přes tělesný kontakt, ale má ho obohacovat o to, co se dozvěděl ve veřejné sféře, která je muži připisována. Má dítěti číst, zpívat mu, diskutovat s ním. Tím se upevňuje představa muže jako nositele slova. Pokud žena ale necítí naplnění v tom, že by zůstala doma s dítětem, Dolto doporučuje, aby se do zaměstnání vrátila a péči přenechala jiné osobě, která ji

---

¹⁹⁹ Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: SLON, 1997, s. 26,27

²⁰⁰ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 33

²⁰¹ Burgessová, Adrienne. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. 1. vyd. Brno: JOTA, 2004, s. 10

²⁰² Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 21

²⁰³ Burgessová, Adrienne. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. 1. vyd. Brno: JOTA, 2004, s. 16

²⁰⁴ Burgessová, Adrienne. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. 1. vyd. Brno: JOTA, 2004, s. 21, 23

bude schopna zastoupit. Touto osobou může být i otec. Důležité ale je, aby jeden rodič nezastával jak úlohu otce, tak matky.²⁰⁵

Po druhé světové válce se situace Československa, které se po únorovém převratu stalo součástí socialistického bloku, lišilo od západních zemí. Otec nebyl jedinou výdělečnou osobou v domácnosti, protože ženy byly nuceny také nastoupit do zaměstnání. V padesátých letech dvacátého století navíc byla i krátká mateřská dovolená, která se ale od šedesátých let začala prodlužovat, protože se kladl důraz na to, aby si dítě vytvořilo pevnou vazbu s jednou osobou, neboť to prospívalo psychickému vývoji dítěte.²⁰⁶ Tradiční stereotyp muže jako živitele rodiny se změnil na model dvoupříjmových rodin, kdy pracují oba dva rodiče a v době, kdy se jim narodí dítě, žena odejde na mateřskou dovolenou, po které se vrátí do zaměstnání.²⁰⁷ Vytváří se tak příležitost k tomu, aby se oslabil pozice otců v rodině ve prospěch matek, neboť to, že matka zůstane doma s dítětem a stará se o něho, je viditelnější než práce otců, kteří zajišťují rodinu finančně a vrací se domů pozdě večer. Mohlo tak docházet k idealizaci mateřství a otcovství bylo považováno za opak.²⁰⁸ V roce 2001 bylo umožněno, aby otec zůstal na rodičovské dovolené a celodenně pečoval o dítě. I když této možnosti využívá okolo jednoho procenta mužů²⁰⁹ a i přesto, že výzkum uvedený na začátku této kapitoly ukázal, že ve společnosti jsou silně zakořeněny tradiční stereotypy o ženské a mužské sféře, mění se pohled na otcovství. Otcové můžou být jako matky, můžou se starat o dítě i domácnost, zatímco žena může zabezpečovat domácnost jako živitelka rodiny.

Narozením dítěte v životě ženy a muže dochází k důležitému přelomu, stávají se rodiči. Jak říká Možný, rodičovství se nedá na rozdíl od manželství, výběru školy apod. vzít zpět.²¹⁰ Žena se stává matkou a muž otcem. To, jaké úlohy jsou s mateřstvím a s otcovstvím spojeny, je dáno kulturním, ekonomickým a historickým vývojem dané země. Společnost si vytváří představy o správné matce a

---

²⁰⁵ Badinter, Elisabeth. *Mateřská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 235-241

²⁰⁶ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 180, 181

²⁰⁷ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 194

²⁰⁸ Burgessová, Adrienne. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem*. 1. vyd. Brno: JOTA, 2004, s. 26, 27

²⁰⁹ Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 183

²¹⁰ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 150

otci a přisuzuje jim určité úkoly. Vznikají tak stereotypy, které se těžko překonávají, a společnost se často nemůže smířit s tím, když se je někdo snaží narušit. Ať už je to matka nebo otec, kdo se rozhodnou vzít na sebe roli celodenního pečovatele, je důležité, aby oba k rodičovství přistupovali svědomitě a přijali zodpovědnost za výkon tak náročné role. Příchodem dítěte na svět se v životě jejich rodičů mnohé změní. Získávají novou celoživotní roli a totožnost, neboť s příchodem dítěte získávají nové kontakty, zkušenosti, poznatky, což přispívá k utváření jejich osobnosti. I když jsme každý den stejní, tak se oproti včerejšku vždycky něco změní, jsme vždy bohatší o nějakou zkušenost.²¹¹ A v tomto případě o velmi významnou. Společnosti přikládají narození dítěte důležitou roli. To se například promítá nejenom v různých obřadech, ale také v umění, jazyce, právu a jak jsme v této kapitole viděli, tak i ve společenském životě, protože se stáváme rodiči a musíme se vypořádat s tím, co mateřství a otcovství přináší.

---

²¹¹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004

7. Rodina a sňatek jako prostředek legitimizace narození dítěte

Vztah mezi rodiči dítěte může nabývat různých podob. Matka a otec dítěte spolu mohou žít v jedné domácnosti, bez ohledu na to, zda jejich vztah byl legitimizován sňatkem či nikoliv. Přibývá ale i neúplných rodin tvořenými jedním rodičem a alespoň jedním dítětem.²¹² A fenomén svobodného mateřství není výjimečným jevem. V devadesátých letech se mění poměr mezi mimomanželskými dětmi a dětmi narozenými v manželství. Roste počet mimomanželských dětí,²¹³ a to i přesto, že podle výzkumů si 80 % Čechů přeje založit stabilní rodinu²¹⁴ a většina mladé generace považuje manželství za nejsprávnější formu rodiny.²¹⁵

Mají dnes rodiče potřebu legitimizovat narození svého potomka sňatkem? V řečtině se používal pro rodinu výraz oikos, který původně označoval obydlí a později členy domácnosti, otroky, zvířata a věci.²¹⁶ I římské slovo familia vyjadřovalo všechen majetek domácnosti. Tato slova tak vyjadřují původní funkci rodiny, která představovala ekonomický základ.²¹⁷ Rodina byla udržována ekonomickou závislostí jednotlivých členů na této instituci a navíc manželství je pro katolickou církev jedna ze sedmi svátostí a je nezrušitelné.²¹⁸ Postupem času se posvátnost manželského svazku proměnila na smlouvu, kterou je možno zrušit. Členové rodiny se vymanili ze závislosti na rodovém majetku.²¹⁹ Dnešní doba se vyznačuje poklesem snah legitimizovat příchod nového života na svět sňatkem. Tato tendence roste od devadesátých let, ale za minulého režimu bylo podle Možného běžné, že manželství legitimizovalo narození, protože polovina dětí, které se narodily ženám jako první v pořadí, přišla na svět po osmi měsících po sňatku. To znamená, že byly počaty za svobodna.²²⁰

Změnil se i pohled na svobodnou matku. Svobodné mateřství už není důvodem, aby žena byla vystavena morálnímu a veřejnému odsouzení stejně jako

²¹² Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 254

²¹³ Rychtaříková, Jitka. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005). *Demografie*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 1

²¹⁴ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 268

²¹⁵ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 256

²¹⁶ Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: SLON, 1997, s. 22

²¹⁷ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 174

²¹⁸ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 205

²¹⁹ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 267

²²⁰ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 257

její dítě a aby se na její stav pohlíželo jako na ostudu, která by jí vedla k vyvolání potratu nebo zabití dítěte, jak se v minulosti některé svobodné matky nemanželských dětí zbavovaly.²²¹ Podle kulturních antropologů je vztah matka a dítě základním vztahem v rodině, a proto otce můžou zastoupit sociální dávky podporující matku a dítě.²²² Stát tak svou sociální výpomocí do jisté míry uznává svobodné matky. Počet mimomanželských dětí roste rychle. V roce 1986 jejich podíl představoval 7,4 %, ale v roce 2005 už to bylo 31,7 %. Příčina je spatřována v liberalizaci chování, které se mimo jiné projevuje v různých formách rodinného soužití, zejména v kohabitaci, která je chápána jako plnohodnotná možnost k výchově dětí partnery, kteří uzavřeli sňatek.²²³ Podle Rychtaříkové by ale svobodné mateřství nemělo být považováno za alternativu manželství, protože děti, které se narodí svobodným matkám, jsou většinou jejich prvními potomky a většinou jsou neplánovaní.²²⁴ Statistiky poukazují, že svobodnou matkou je nejčastěji žena se základním vzděláním ve věku kolem dvaceti let, zatímco manželské děti se rodí v rodinách, které plánují více jak jedno dítě. Pokud se podíváme na strukturu živě narozených podle biologického pořadí za období 1989 až 2005, pak na vdané ženy v průměru připadá 40,6 % dětí narozených jako druhých v pořadí, 10,3 % dětí narozených jako třetí v pořadí. Na svobodné matky připadá v porovnání jen 17,1 % dětí narozených jako druhých v pořadí a 5,9 % dětí narozených jako třetí v pořadí, zatímco děti narozené jako první v pořadí průměrně představují 74,4 % u svobodných matek a u vdaných 45,4 %.²²⁵

Narození je nejenom velkou změnou v životě dítěte, ale také muže a ženy, kteří ho počali, neboť se jím zakládá rodičovství a vytváří se tak rodina.²²⁶ Rodina plní jak pro dítě, tak i pro její ostatní členy důležité funkce. Kromě biologické, ekonomické a citové úlohy, je rodina zdrojem primární socializace a je tak prvním prostředím, které dítěti umožňuje kontakt s okolní kulturou. Dítě se v ní učí

²²¹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 33

²²² Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 236

²²³ Rychtaříková, Jitka. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005). *Demografie*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 1

²²⁴ Rychtaříková, Jitka. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005). *Demografie*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 6

²²⁵ Rychtaříková, Jitka. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005). *Demografie*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 7, Tab. 3 (vlastní výpočty)

²²⁶ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 18

společenským hodnotám, reakcím na druhé lidi, určitým pravidlům apod.²²⁷ Rodina je tak v životě dítěte, ale také dospělých nepostradatelnou institucí, neboť život naplňuje smyslem a orientuje nás v chaosu.²²⁸ V dnešní době v české společnosti převažuje nukleární rodina, která je na rozdíl od rodiny rozšířené tvořena jen rodiči a jejich dětmi.²²⁹ V souvislosti s dnešním uspořádáním rodiny mluvíme o neolokalitě, kdy si každá rodina vytváří svoji vlastní domácnost.²³⁰ S rozpadem tradiční zpravidla vícegenerační rodiny souvisí proces industrializace a urbanizace, kdy docházelo k oddělování bydliště jednotlivých generací.²³¹ Vícegenerační soužití klesalo a byly zakládány nukleární rodiny.²³² Tato tendence je potvrzována i výsledky Sčítání lidu, bytů a domů z roku 2001, které se mimo jiné zajímalo i strukturou domácností manželských párů a faktických manželství, kterými se rozumí soužití neoddaných partnerů ve společné domácnosti, která je chápána jako úplná rodina.²³³ Většina rodin nesdílí domácnost s jinou osobou. Ty domácnosti, které s jinou osobou žijí, představují u faktických manželství 3,5 % a u manželských párů 3,9 %.²³⁴

Moderní rodina je označována jako vztahová, protože se klade důraz na kvalitu vztahů mezi členy rodiny.²³⁵ Navíc tradiční kontrolu ze strany příbuzných rodičů převzal stát.²³⁶ Talcott Parsons mluví o izolaci nukleární rodiny.²³⁷ Tento pojem poukazuje na proměnu významu příbuzenství. Podle Singlyho nejde o to, že bychom zpřetrhali vztahy se svými příbuznými, ale nukleární rodiny si snaží

---

²²⁷ Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: SLON, 1997, s. 8

²²⁸ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 14

²²⁹ Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 206, 207

²³⁰ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 252

²³¹ Kučera, Milan. Manželství, rodina a domácnost v evropské současnosti. In Horská, Pavla, Kučera, Milan, Maur, Eduard et al. *Děťství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990, s. 402

²³² Kučera, Milan. Evropská rodina: Tendence vývoje a trvání. In Horská, Pavla, Kučera, Milan, Maur, Eduard et al. *Děťství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990, s. 456

²³³ Úvod. *Faktická manželství v datech Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4125-04>>

²³⁴ Základní charakteristiky souboru mužů a žen žijících ve faktických manželstvích. *Faktická manželství v datech Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4125-04>>

²³⁵ Singly, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 9

²³⁶ Singly, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 12

²³⁷ Singly, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 54

uchovat svoji samostatnost a nezávislost, i když se s příbuznými nadále stýkají a navzájem si pomáhají.²³⁸

Na závěr se ještě podíváme na data Českého statistického úřadu o počtu narozených dětí v manželství a mimo manželství. Statistiky ukazují, že se podíl faktických manželství od roku 1961 zvyšoval, ale přesto nepředstavují významnou část úplných rodin.²³⁹ Vždyť i výzkumy European Values Study z roku 1991, 1999 a 2008 ukazují, že Češi si nemyslí, že je manželství zastaralou institucí, a to i přesto, že počet těch, kteří považují manželství za zastaralou instituci, se zvyšuje. V roce 1991 s tvrzením, že manželství je zastaralou institucí souhlasilo 7 % respondentů, v roce 1999 11 % a v roce 2008 se jejich podíl zvýšil na 24 %.²⁴⁰ Když tyto údaje porovnáme s daty Českého statistického úřadu o počtu narozených v manželství a mimo manželství v letech 1993 až 2009, pak vidíme, že se většina dětí rodí v manželství, i když se toto číslo postupně snižuje. Zatímco v roce 1993 manželské děti z celkového úhrnu narozených představovaly 87,0 % a nemanželské děti 12,6 %, o deset let později klesl počet dětí narozených v manželství na 71,2 % a počet nemanželských dětí narostl na 28,4 %. V roce 2009 se v manželství narodilo 61,0 % a mimo manželství 38,7 %.²⁴¹ Tyto hodnoty odrážejí představy většiny mladé generace, pro kterou je manželství nejsprávnější podoba rodiny.²⁴²

Pokles počtu narozených v manželství odráží změny hodnot v životě lidí.²⁴³ Manželství je smlouvou, která se dá zrušit, a tak ztratilo charakter transcendence,²⁴⁴ přesto ale statistiky ukazují, že v nás zůstala zakořeněná představa, že by narození dítěte mělo být potvrzeno sňatkem a vyrůstat tak v úplné rodině.

---

²³⁸ Singly, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 69

²³⁹ Úvod. *Faktická manželství v datech Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4125-04>>

²⁴⁰ Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, Tabulka č. 141, s. 170

²⁴¹ Narození podle vitality, podle pohlaví, podle legitimacy v letech 1950 – 2009. *Demografická příručka 2009* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 5. 1. 2011 [cit. 2011-02-16], Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4032-10>> (vlastní výpočty)

²⁴² Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 256

²⁴³ Rychtaříková, Jitka. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005). *Demografie*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 2

²⁴⁴ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 266

8. Šestinedělí

Po porodu nastává období, které je označováno jako šestinedělí. V lidové tradici byla tato fáze v životě ženy spojena s různými zákazy a příkazy, neboť se žena považovala za nečistou.²⁴⁵ Šestinedělí je skutečně čistící doba, protože z ženina těla odcházejí zbytky sliznice z dělohy.²⁴⁶ V dnešní době jsou ale jednotlivá nařízení či doporučení hygienického a zdravotního charakteru, aby se ženin organismus co nejrychleji vyrovnal s funkčními a anatomickými změnami. Můžeme říci, že žena se nachází v přechodové fázi, ale není to důvod k tomu, aby byla společně s dítětem izolována od ostatních lidí. Změněný postoj k ženě v šestinedělí vyjadřuje skutečnost, že nemusí podstupovat očistný rituál nazývaný úvod. Žena v tomto období už nepředstavuje ohrožení pro společnost, a proto se nemusí uchýlovat za plachtu do rohu místnosti, který byl označován jako kout.²⁴⁷ Matka se společně s dítětem dostává do kontaktu s různými osobami, aniž by některá z nich měla pocit, že ji může například pohledem nebo slovem ublížit, protože by se nacházela ve fázi, kdy je a není přijímána společností. Naopak je žádoucí, aby žena komunikovala s okolím, především se svými nejbližšími, kteří by jí měli nejrůznějšími úkony dát najevo, že jak ji, tak především dítě chtějí začlenit mezi sebe. V prvních dnech po porodu tak dochází k mnoha významným činnostem ze strany matky k dítěti a projevům ze strany okolí. Podívejme se nejprve na úkony související s kontaktem mezi matkou a dítětem.

Při pobytu v porodnici je provedena první koupel, která přispívá k prohlubování vztahu mezi matkou a dítětem. Žena se učí, jak má koupel probíhat, jak děťátko usušit a přebalovat. Až do devatenáctého století byla první koupel událostí, na kterou se zvaly děti z celé vesnice na hostinu.²⁴⁸ I když se akt první koupele omezil na malý okruh lidí, v porodnici na matku, dítě a porodní asistentku, stále je koupel pro ostatní členy, kteří ji po příchodu z porodnice vidí poprvé, zážitkem. Mohli bychom říci, že se tak z koupele dítěte stává sváteční obřad či

---

²⁴⁵ Skopová, Kamila. *Rodinné svátky o století zpátky aneb Oslavy a rituály v české domácnosti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2010, s. 27

²⁴⁶ Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš et al. *Čekáme děťátko*. 1. vyd. Praha. Grada, s. 146

²⁴⁷ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, s. 107

²⁴⁸ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, s. 102

rituál, který je doprovázen výrazovými prostředky, které jsou s těmito akty spojeny. Je to lidská řeč, mimika, gesta a tělesný dotek,²⁴⁹ ale také přítomnost vody jako symbolu očištění a života.²⁵⁰ Důležitá je přítomnost ostatních lidí, kteří tím, že projeví zájem se koupele účastnit, dávají najevo, že dítě přijímají, že je nový člen rodiny zajímavý, protože je jedním z nich. Pro sváteční chvíle je významné, aby byly prožívány ve společenství, protože je vyjádřením síly, na kterou se můžeme spolehnout.²⁵¹ Dalším významným úkonem je kojení, které rovněž přispívá k vytvoření vztahu mezi matkou a dítětem. Jak jsme si uvedli výše, jednou z výrazových složek rituálu je tělesný dotyk, který je významnou součástí kojení. Dítě se dotýká svým bříškem matčina břicha, bradou, tváří a nosem matčina prsu.²⁵² Kojením matka dává najevo, že své dítě přijala. Jak ukázala Elisabeth Badinterová, ve Francii bylo běžnou praxí, že matky odkládaly své děti ke kojným, a tak se zpřetrhalo spojení s jejich dítětem, neboť děti musely cestovat za kojnou na vzdálená místa a zůstávaly u ní čtyři roky,²⁵³ po návratu tak dítě bylo pro matku jako cizí. Nabídnutí jídla v podobě mateřského mléka je znakem lásky a pokusem o navázání vztahu.²⁵⁴

Matka také potřebuje pocítit, že je dítě přijato okolím. V případě otce k tomu může dojít tak, že se ke svému dítěti hlásí, že mu dá například svoje příjmení, nebo pokud tomu tak není, tak otcovství může stvrdit uvedením údajů o své osobě do kolonky otec v knize narození. Vyjádření otcovství může být prokázáno i jeho zájmem o průběh těhotenství jeho partnerky a jeho přítomností u porodu a následnou pomocí s péčí o novorozence. Otec může svůj vděk za příchod nového života vyjádřit i poděkováním partnerce a malým dárkem. Důležitá je také reakce příbuzných a přátel. Ti mohou dát najevo, že dítě přijímají návštěvou matky a dítěte v porodnici. Často přinesou i dárek. Podle Alexandry Navrátilové je to symbolické vyjádření, kterým je dítě začleněno do společenství a navazuje na tradici nošení do kouta šestinedělce. Ta měla původně charakter materiální výpomoci, protože matka

---

²⁴⁹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 53

²⁵⁰ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 59

²⁵¹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 39

²⁵² Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš et al. *Čekáme dítětko*. 1. vyd. Praha. Grada, s. 177

²⁵³ Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. 1. vyd. Bratislava: ASPEKT, 1998, s. 89

²⁵⁴ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 125

byla v období šestinedělí vyřazena z domácnosti, a tak jídlo, které bylo šestinedělce přinášeno, mělo nasytit i ostatní členy rodiny.²⁵⁵

Žena tak v období šestinedělí není společností vyřazena, ale naopak s ní přichází do kontaktu, komunikuje s ní a v podobě různých gest od druhých lidí či obřadů, kterými dítě může projít, jako je například křest, je s dítětem přijímána do určitého společenství. Zvyky v prvních týdnech dítěte jsou hygienického a preventivního rázu, ale také sociálně-právního, neboť vyjadřují přijetí nového člena. Úkony často souvisejí i s obdarováním, protože předání daru má ekonomický, sociální a kulturní význam a napomáhá k vytváření přátelství a míru.²⁵⁶

---

²⁵⁵ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 124

²⁵⁶ Eriksen, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 223

9. Vítání občánků

Příchod nového života většinou znamená radostnou událost nejenom pro rodiče dítěte, ale i pro širší rodinu a další osoby, které mají určitý vztah k naší rodině, jako jsou například rodinní přátelé, známí, kolegové našich rodičů apod. Narození nemá jen biologickou podstatu, ale také společenskou, protože je to významná událost pro určitou pospolitost.²⁵⁷ Novorozenec se nestává jen novým členem své rodiny, ale narozením také může získat státní občanství České republiky, pokud je alespoň jeden z jeho rodičů státním občanem České republiky, nebo když jsou jeho rodiče bez státního občanství (bezdomovci), a alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území České republiky.²⁵⁸ Adresa trvalého pobytu říká, že jsme se stali novými občany určité obce či města. Život člověka se tak nejenom v optimálních případech začleňuje do rodiny, ale také do obce či města. Je potřeba, aby občané cítili, že jsou součástí své komunity, která si jich váží. Za účelem tohoto společenského hlediska byl vytvořen systém rituálů, které mají podobu občansko-společenských aktů formou obřadů a slavností.²⁵⁹

Jednou z těchto slavností je vítání občánků neboli vítání nově narozených dětí do života a mezi občany obce či města. Jedná se o obřad, který symbolicky uznává nového jedince za právoplatného člena své obce či města a začleňuje ho tak mezi další občany. Základními funkcemi obřadu vítání občánků jsou vyjádření radosti společnosti nad novým životem. Dalším posláním je ukázat, že společnost chce pomáhat při péči o novorozence a v neposlední řadě tento obřad také umožňuje slavnostně poblahopřát rodičům k radosti z narození jejich pokračovatele rodu.²⁶⁰

---

²⁵⁷ Pondělíček, Jiří. *Občanské slavnosti a obřady v životě měst a obcí*. 1. vyd., Praha: Institut pro místní správu, 2005, s. 8

²⁵⁸ § 3 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR, ve znění pozdějších předpisů. In *Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010*. Český Těšín: PORADCE, 2010, s. 170

²⁵⁹ Pondělíček, Jiří. *Občanské slavnosti a obřady v životě měst a obcí*. 1. vyd., Praha: Institut pro místní správu, 2005, s. 10

²⁶⁰ Bartošek, Jaroslav. *Občanské slavnosti a obřady pro děti a mládež*. Praha: Středočeské krajské kulturní středisko, 1988, s. 14

Obřad vítání občánků je přímo organizován obcemi a městy,²⁶¹ a proto můžeme najít odlišnosti při průběhu tohoto společensko-obřadního aktu, například v obsahu slavnostní promluvy, výběru básní a upomínkových předmětů pro děti a rodiče. I přes určité rozdíly je obsah tohoto aktu velmi podobný. Atmosféra by měla být důstojná, ale i radostná a srdečná. Společným znakem promluv, básniček, popřípadě písniček je oslavit narození dítěte a dětství, lásku a péči rodičů, ale také poděkovat maminkám za dar, který přivedly na svět. Vše vyvrcholí promluvou, kdy je dítě uvítáno mezi spoluobčany a je vloženo do kolébky či postýlky a rodičům jsou předány upomínkové předměty, například finanční šeky, hračky, oblečení, knížky, do kterých se zapisují údaje o tělesném a duševním vývoji dítěte apod.²⁶² Na závěr se rodiče podepíší do pamětní knihy vedle jména a data narození svého dítěte.²⁶³

Vítání občánků není závazný obřad, kterého by se dítě muselo zúčastnit. Některá města či obce posílají pozvánky rodičům, kteří se ale mohou rozhodnout, že se tohoto slavnostního aktu nezúčastní, tak je tomu například v okresním městě Benešov. V jiných obcích či městech vypíší termíny konání vítání občánků a je jen na rodičích, zda se sami přihlásí. Tuto praktiku používají například v Hradci Králové, kdy rodiče svůj zájem o přivítání svého nového člena rodiny mezi své spoluobčany sdělí na matrice magistrátu města. Od slavnostního vítání života některé obce a města po roce 1989 opustily.²⁶⁴ To ale nebyl případ okresního města Benešov, na jehož příkladě se blíže podíváme na průběh tohoto slavnostního obřadu.

Budeme vycházet z DVD záznamu vítání občánků, které proběhlo 13. dubna 2010 v obřadní síni Městského úřadu v Benešově. Pořádání tohoto úkonu, kterým obec symbolicky přijímá nového jedince za člena své obce či města,

---

²⁶¹ Pondělíček, Jiří. *Občanské slavnosti a obřady v životě měst a obcí*. 1. vyd., Praha: Institut pro místní správu, 2005, s. 11

²⁶² Bartošek, Jaroslav. *Občanské slavnosti a obřady pro děti a mládež*. Praha: Středočeské krajské kulturní středisko, 1988, s. 15-16

²⁶³ Pondělíček, Jiří. *Občanské slavnosti a obřady v životě měst a obcí*. 1. vyd., Praha: Institut pro místní správu, 2005, s. 81

²⁶⁴ Jak probíhá v Benešově vítání občánků. *Informační zpravodaj města Benešov*, ročník 2009, č. 6, s. 15

má na starosti odbor školství, kultury a památkové péče společně se Sborem pro občanské záležitosti při Městském úřadě v Benešově.²⁶⁵

V Benešově probíhá vítání občánků přibližně dvanáctkrát do roka, a to vždy na jaře a na podzim. Během jednoho úterý proběhnou celkem čtyři obřady, každý z nich pro pět dětí. Na jaře se obvykle začíná první úterý v dubnu a pak každé následující úterý po dobu šesti týdnů. V druhé polovině roku se první čtyři obřady konají první říjnové úterý a poté pokračují po dobu šesti týdnů. Odbor školství, kultury a památkové péče spolupracuje s matrikou, od které si zjistí jména dětí narozených v Benešově za posledního půl roku. Poté se rodičům těchto dětí rozešlou pozvánky s datem, hodinou a místem obřadu. Není povinností, aby se rodiče obřadu účastnili, pozvání nemusí přijmout. Pokud by ale neradi svého potomka připravili o jeho symbolické začlenění do společenství obce, pak se s úřadem mohou domluvit na termínu, který by jim vyhovoval, v případě, že jim datum na pozvánce nevyhovuje.²⁶⁶

Na začátku slavnostního obřadu přicházejí rodiče se svým potomkem ke kolébce, kde jsou vyfoceni, poté se posadí naproti obřadnímu stolu. Děti drží jejich maminky. Rodiče a děti jsou nejprve uvítány žáky ze základních škol, kteří recitují básničky a zpívají. Pro tuto příležitost byla vybrána „Mravenčí ukolébavka“ od Zdeňka Svěráka a báseň, která navazovala na motiv ukládání dítěte k spánku. Mraveněčka můžeme chápat jako metaforu dítěte, které je unavené po celodenním hraní stejně jako mravenček. Západ slunce a hvězdy vycházející na nebi navozují atmosféru noci a klidu, tedy dobu určenou pro odpočinek, aby dítě mohlo načerpat nové síly na další den. Důraz je také kladen na skutečnost, že se o mraveněčka stará jeho maminka, která už mu připravila postýlku a bude to ona, kdo ho bude uspávat a přitom ho hladit tykadly. Přítomnost matky je v prvních několika letech dítěte důležitá, protože dítě by se o sebe nebylo schopno samo postarat a navíc potřebuje někoho, u koho najde pocit lásky, bezpečí a jistoty a kdo mu vytvoří příznivé podmínky pro jeho vývoj. „Mravenčí ukolébavku“ doplnila básnička o pasáčkovi, který počítá večer ovečky, aby je mohl uložit k spánku.

---

²⁶⁵ Jak probíhá v Benešově vítání občánků. *Informační zpravodaj města Benešov*, ročník 2009, č. 6, s. 15

²⁶⁶ Jak probíhá v Benešově vítání občánků. *Informační zpravodaj města Benešov*, ročník 2009, č. 6, s. 15

Po hudební a řečové části vystoupí obřadník společně s paní předsedkyní. Obřadník uvítá přítomné hosty, rodiče a budoucí občánky, které představí paní předsedkyni, kterou požádá, aby přednesla slavnostní projev.

Obřadník pak přečte jméno každého dítěte, jehož rodiče se podepíší vedle jeho jména a data narození do slavnostní listiny o uvítání dítěte do života. Miminko je pak pohoupáno v kolébce. Kolébka symbolizuje narození dítěte. V lidové tradici bylo zvykem, že manžel vyrobil kolébku před příchodem prvního dítěte. Kolébka se pak používala i pro další děti a někdy i pro další generace.²⁶⁷ Mezitím co nový občánek leží v postýlce, paní předsedkyně blahopřeje oběma rodičům a žáci ze základních škol předají mamince květinu a tatínkovi bryndáček a šek v hodnotě pět set korun.

Obřad trvá patnáct až dvacet minut a na jeho konci popřeje paní předsedkyně dětem hodně štěstí a zdraví a vyjádří přání, aby se spolu zase všichni setkali.

Přijetí nového člena do určité komunity bylo i slovanským zvykem, který se v některých místech například uskutečňoval zasazením lípy.²⁶⁸ Alexandra Navrátilová říká, že obřadní úkony, které začleňovaly dítě do pospolitosti, se odehrávaly tak, že k matce dítěte přišli příbuzní a sousedé novorozenci požehnali křížkem a vyjádřili přání, aby dítě vyrůstalo ve zdraví a k radosti celé komunity.²⁶⁹ V obřadu vítání občánků tak můžeme najít stopy dávných zvyklostí, i když se mění obsah, průběh a jazyk této slavnosti, ale hlavní poslání zůstává stejné, a to přijetí dítěte do určité společnosti.²⁷⁰

Vítání občánků začleňuje nově narozené jedince mezi občany své obce či města. Děti se stávají součástí určitého společenství, protože život člověka je uzpůsoben pro život ve společnosti, například jeho družností a komunikačními schopnostmi.²⁷¹ Vždyť lidé často mluví o ničem jen proto, aby navázali kontakt.²⁷²

---

²⁶⁷ Skopová, Kamila. *Rodinné svátky o století zpátky aneb oslavy a rituály v české domácnosti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2010, s. 15

²⁶⁸ Pondělíček, Jiří. *Občanské slavnosti a obřady v životě měst a obcí*. 1. vyd., Praha: Institut pro místní správu, 2005, s. 8

²⁶⁹ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 73

²⁷⁰ Pondělíček, Jiří. *Občanské slavnosti a obřady v životě měst a obcí*. 1. vyd., Praha: Institut pro místní správu, 2005, s. 17, 18

²⁷¹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 45

Dítě tak získává novou identitu a může o sobě hovořit jako o občanovi určité obce či města. Vědět, kam člověk patří, hraje v našich životech důležitou úlohu, protože člověk se potřebuje orientovat v každodenním chaosu a mít nějaký opěrný bod, který by mu sloužil jako pocit jistoty a bezpečí. Tím, že se stáváme občany určité obce či města, získáváme nejenom práva, ale také povinnosti, a proto se ve slavnostních projevech klade takový důraz na výchovu dětí. Je třeba, aby z nich vyrostli slušní lidé, kteří si budou vědomi svých závazků a budou je svědomitě plnit, protože dodržování řádu vede k zachování společenství. Vyjadřuje se tím, že jedinci záleží nejenom na něm samotném, ale také na ostatních, kteří do daného společenství patří.

---

²⁷² Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 33

10. Křest

Listina základních práv a svobod zaručuje svobodu náboženského vyznání. Každý má právo na to, aby mohl změnit své náboženství nebo víru, a aby mohl být bez náboženského vyznání.²⁷³ V České republice je poměrně nízká míra religiozity. Podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991 se přibližně čtyřicet procent lidí označilo za osoby bez vyznání.²⁷⁴ V průběhu devadesátých let míra religiozity klesala a v roce 2001 výsledky Sčítání lidu, domů a bytů ukázaly, že počet lidí bez vyznání stoupl na padesát devět procent.²⁷⁵ Na konci osmdesátých a devadesátých let docházelo k částečnému znovuoživení náboženského vyznání, které bylo v průběhu čtyřicetileté vlády komunistického režimu potlačováno. Některé interpretace tvrdily, že toto znovuoživení je ale jen dočasné.²⁷⁶ O deset let později se pak na základě výsledků Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 ukázalo, že v české společnosti přibýlo osob bez náboženského vyznání.²⁷⁷ Přesto bychom ale neměli tvrdit, že Češi jsou z větší míry ateisté, protože se nestali podezřívavými vůči religiozitě, ale vůči církevní zbožnosti. Spíše sledujeme přechod od náboženství ke spiritualitě. Dalo by se říci, že česká společnost věří, že existuje nějaká nadpřirozená síla, ale nedokáže ji pojmenovat a neví, jaký k ní má vztah. Tuto osobní neortodoxní zbožnost můžeme ale také pozorovat u zavedených církví, kdy se představa víry jejích členů odlišuje od skupinového začlenění.²⁷⁸

Když se podíváme na situaci náboženského vyznání v České republice, můžeme si položit otázku, jaký význam má v životě dítěte křest, u kterého se ještě nedá mluvit o víře. Křest je duchovně integrativním obřadem, který nás mimo jiné

²⁷³ čl. 15 Listiny základních práv a svobod. In David, Roman. *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1997, s. 204

²⁷⁴ Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

²⁷⁵ Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

²⁷⁶ Nešpor, Zdeněk R. *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 23

²⁷⁷ Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

²⁷⁸ Nešpor, Zdeněk R. *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 28-29

začleňuje mezi členy církve.²⁷⁹ Bylo by ale chybou chápat tento úkon jen jako nějakou službu, která by nám měla zajistit pohodlí a bezpečí na zemi, materiální dostatek apod. Křest není to samé, jako když jdeme do obchodu a tam si koupíme nové boty. Křest novorozence je teprve začátkem na jeho cestě k víře. Malé dítě se nejprve pokřtí a pak je do něho vkládána víra, je to opačný proces než v případě křtu dospělého.

Tato kapitola bude zaměřena na průběh křtů dětí do jednoho roku života. Průběh křtu ukážeme na u nás nejpočetněji zastoupené církvi, a to římskokatolické církvi. Další dvě nejpočetněji zastoupené církve jsou Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská. Podle údajů posledního Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 se za katolíky prohlásilo téměř dvacet sedm procent lidí, k Českobratrské církvi evangelické se hlásilo 1,1 % obyvatel a k Církvi československé husitské 1 %. Ostatní církve a náboženské společnosti nedosáhly ani půl procenta.²⁸⁰

10.1 Význam křtu v životě člověka v dnešní době

Křest je prvním viditelným znamením, kterým nás Ježíš Kristus ujišťuje o své milosti a záchraně, tedy o víře, že jsme zachráněni od zajetí hříchu a smrti. Tato viditelná znamení se nazývají svátosti, spojují nás s Kristem a ostatními křesťany a umožňují nám poznat a prožít si Kristovu přítomnost a lásku. Římskokatolická církev jich na rozdíl od Českobratrské církve evangelické zná sedm.²⁸¹ Zpočátku se křtili hlavně dospělí na základě vyznání jejich víry, ale postupně převážil počet pokřtěných novorozenců nad těmi, kterým byl křest udělen až v dospělosti.²⁸² Statistiky počtu pokřtěných v církvi římskokatolické za období 1994-2002 ukazují, že i dnes převažuje počet pokřtěných dětí do jednoho roku nad dalšími věkovými kategoriemi, tzn. jedna až sedm let, sedm až čtrnáct let, čtrnáct až dvacet pět let a nad dvacet pět let. V průměru na děti do jednoho roku připadá přibližně 79 % křtů

---

²⁷⁹ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 4

²⁸⁰ Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

²⁸¹ Gruber, Jiří. *Základy křesťanské víry. Evangelický katechismus. Sešit B*. 1. vyd. Praha: Kalich, 2004, 18. Křest

²⁸² Gruber, Jiří. *Základy křesťanské víry. Evangelický katechismus. Sešit B*. 1. vyd. Praha: Kalich, 2004, 18. Křest

oproti zbývajícím věkovým kategoriím za období 1994-2002. Tyto statistiky také poukazují na skutečnost, že s každou vyšší věkovou kategorií počet pokřtěných klesá. Nejméně pokřtěných tedy připadá na věkovou kategorii nad dvacet pět let.²⁸³

Zatímco v dřívějších dobách byl ten, kdo nenechal pokřtít svoje dítě potrestán, dnes se křtu takový význam pro život člověka nepřikládá, takže rodiče, jejichž dítě nebylo pokřtěno, nemohou být právně stíháni. Alexandra Navrátilová ve své knize *Narození a smrt v české lidové kultuře* poukazuje na několika příkladech, jaké tresty mohly být nad tím, kdo nenechal dítě pokřtít, vyneseny. Uvádí tresty pro svobodné matky, které raději zabily své dítě, než aby snášely potupu od ostatních lidí kvůli tomu, že přivedly na svět nemanželské dítě. Za udušení syna byla roku 1704 odsouzena Eliška Zahradníková z Dymokurska k stětí hrdla mečem a poté byla zahrabána do země po probití srdce.²⁸⁴ V roce 1642 byl potrestán Jakub Zámečník v Kouřimi za to, že nedal pokřtít své dítě, protože tvrdil, že není jeho. Čin byl o to horší, že dítě zemřelo po čtyřech týdnech nepokřtěné. Jakub byl potrestán šatlavní a porodní bába Tratilka, která novorozence pohřbila mezi pokřtěné děti, byla také potrestána. V roce 1785 byl odsouzen katolickou církví Václav Novotný z Lustdorfu k dvanácti ranám a týdennímu pobytu v šatlavě za to, že pět týdnů nenechal své dítě pokřtít, protože ho matka ani otec nechtěli pokřtít po katolicku. Tento trest byl vnesen katolickou církví čtyři roky po vydání tolerančního patentu. Vidíme tak, že křest hrál v životě člověka důležitou roli, protože ho očišťoval od dědičného hříchu, otevíral mu cestu ke spáse a ochraňoval ho proti zlým silám. Těm, co nebyli pokřtěni, se tak uzavírala možnost spásy a neměli lehkého odpočinku.²⁸⁵

I když se význam křtu nezměnil, česká společnost v dnešní době v tomto obřadu nevidí nezbytný úkon v životě člověka. Posun v chápání křtu v životě člověka jako úkonu, který není pro jedince nezbytnou podmínkou pro jeho fungování ve společnosti, poukazuje na proces sekularizace české společnosti,

---

²⁸³ *Úkony duchovní správy v ČR* [online]. Plenární sněm Katolické církve v ČR [cit. 2010-11-03]. Dostupné z URL <<http://snem.cirkev.cz/index0156.html?menu=156>>, (vlastní výpočty)

²⁸⁴ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 34

²⁸⁵ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 74-77

kteřou můžeme pozorovat i v dalších oblastech, jako v případě jiné svátosti u katolické církve, kteřou je manželství. Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 Josefem II. byly povoleny i některé další církve než katolická, které měly jednodušší podmínky pro rozluku než katolická církev, kde manželství bylo v zásadě nerozlučitelné. Za první republiky byl v květnu 1919 vydán zákon, který připouštěl, že k rozluce může dojít i pro subjektivní důvody zúčastněných stran. K sekularizaci této svátosti nedošlo ale jen vlivem zjednodušených podmínek rozluky, ale také proměnou tradiční společnosti v moderní, kde se sňatek stal jen smlouvou a přestal mít transcendentní charakter.²⁸⁶

10.2 Křest dětí

Jak manželství, tak křest nejsou v katolické církvi pouhou smlouvou, kteřou můžeme kdykoliv odvolat. Ten, kdo byl jednou pokřtěn, nemůže vzít své rozhodnutí zpět. Křest nelze zrušit a odvolat.²⁸⁷ Možná i z tohoto důvodu si někteří pokládají otázku, zda mají být křtěni novorozenci, kteří se sami k tomuto úkonu nerozhodli, nerozumí mu a nepamatují si na něj. I když je pak rodiče budou vychovávat ve víře, můžou se v budoucnu rozhodnout, že z církve vystoupí a už se nepřihlásí k žádné církvi nebo náboženské společnosti a uplatní jedno ze svých základních práv, že můžou být bez náboženského vyznání. Jak jsme si ukázali výše, i dnes se křtí převážně novorozenci. Rodiče se při křtu zavazují, že společně s kmotrem či kmotry budou své dítě vychovávat ve víře a připravovat ho tak na další svátosti.²⁸⁸ Problémem ale je, že rodiče po udělení křtu nemusí tohoto závazku dostát, a dítě tak nebude uváděno do praxe křesťanského života, a tak nedojde k dovršení křtu. Pokud rodiče nechají pokřtít své dítě, pak ho mají vychovávat ve víře, aby dítě následovalo Ježíše Krista a jednalo v jeho duchu.²⁸⁹ Člověk může být pokřtěn jen jednou, takže v budoucnu nemůže požadovat, aby byl křest zopakován, protože by tak došlo k zpochybnění Božího slibu, neboť tato svátost vyjadřuje, že jsme byli Bohem přijati v Ježíši Kristu jednou provždy a že se nás nikdy

---

²⁸⁶ Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006, s. 206-207

²⁸⁷ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 6

²⁸⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd., Praha: Liturgický institut, 1999, s. 11

²⁸⁹ Simajchl, Ladislav. *Povídání o křtu*. Vranov nad Dyjí; Přímětice-Bítov: A.M.I.M.S, 2005, s. 11

nezřekne.²⁹⁰ Pokud byl křest platný, pak nemůžeme být znovu pokřtěni, zároveň ale také křest nelze zrušit a vymazat ho z naší duše.²⁹¹ K opakovanému křtu nemůže dojít ani tehdy, když byl člověk jako novorozenec pokřtěn, ale pak vedl život v hříchu, ale nakonec došlo k jeho obrácení, a proto by chtěl tuto změnu vyjádřit opakováním křtu.

Duchovní život dítěte, které bylo pokřtěno na základě rozhodnutí rodičů, nemusí být dostatečně rozvíjen pro vstup do Božího království. Pokud rodiče své dítě ve víře nevychovávají, pak se může stát, že význam křtu poklesne pro některé rodiče jen na pouhou oslavu,²⁹² jako jsou například narozeniny. Křest novorozenat pak může nabýt charakteru automatického obřadu, což vede některé křesťany k tomu, že neudělují takto malým dětem křest, například baptisté a novokřtěnci. V Bratrské jednotě baptistů a Apoštolské církvi pak dokonce dochází ponořením k novému křtu u těch jedinců, kteří byli pokřtěni v dětství.²⁹³ Podle Ladislava Simajchla matriky farností uvádějí, že z pokřtěných dětí v každém roce se katechumenátu před prvním svatým přijímáním zúčastní jen část pokřtěných novorozenců, katechumenátu před biřmováním jen polovina pokřtěných a čtvrtina pokřtěných školení církve před uzavřením manželství.²⁹⁴

10.3 Rodiče a křest

Katolická církev má zájem na tom, aby se křest novorozence neomezil jen na jeden sváteční den, jako na pouhou rodinnou oslavu. Proto jsou rodiče křtěných dětí a jejich kmotr či kmotrové nabádáni k opravdové víře a podrobování přípravě před uskutečněním obřadu. Jsou to rodiče dítěte, kteří se svobodně rozhodnou, zda chtějí, aby jejich dítě bylo pokřtěno.²⁹⁵ O křest dítěte můžou žádat pouze jeho rodiče a nikoliv jeho další příbuzní, protože jsou to právě rodiče dítěte, kteří jsou

---

²⁹⁰ Gruber, Jiří. *Základy křesťanské víry. Evangelický katechismus. Sešit B.* Praha: Kalich, 2004, 18. Křest

²⁹¹ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., V MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 6

²⁹² Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7.* Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 6

²⁹³ Gruber, Jiří. *Základy křesťanské víry. Evangelický katechismus. Sešit B.* Praha: Kalich, 2004, 18. Křest

²⁹⁴ Simajchl, Ladislav. *Povídání o křtu.* Vranov nad Dyjí; Přímětice-Bítov: A.M.I.M.S, 2005, s. 9

²⁹⁵ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 7

odpovědní za náboženskou výchovu dítěte a jeho přípravu na další svátosti.²⁹⁶ U dospělých se přípravě předcházející křtu říká katechumenát, během něhož se musí vyučit ve víře, osvojit si náboženské pravdy a uplatňovat v životě tu víru, kterou přijímají.²⁹⁷ U křtu dětí do sedmi let se ale přípravy účastní rodiče a kmotři.²⁹⁸ Doba a obsah přípravy se určí podle potřeby tak, aby rodiče vychovávali svého potomka ve víře, kterou přijme.²⁹⁹ Absolvováním přípravy by si rodiče měli uvědomit svůj závazek, který pro ně ze křtu vyplývá, a pokud by mu nemohli dostát, pak by bylo lepší, aby nechali dítě pokřtít později, až si samo uvědomí, co přijetí křtu znamená.

Rodiče se musí seznámit s tím, jaká dlouhodobá povinnost pro ně ze křtu vyplývá a jaká bude jejich úloha při samotném průběhu křtu. Náboženská výchova ze strany rodičů by dítěti měla zprostředkovat vztah k Bohu, který člověka nikdy neopouští a doprovází ho jak v dobrých, tak i těžkých chvílích jeho života. Křtem se tak vytváří celoživotní pouto, které pokračuje i po smrti.³⁰⁰ Rozhovor o křtu je dobré založit na starosti rodičů o dítě³⁰¹ a je dobré, když rodičům při přípravě pomáhají i ostatní členové společenství.³⁰² Velmi příznivé je, když v den udílení křtu jsou tomuto obřadu přítomni nejenom rodiče a kmotři, ale i příbuzní, známí a členové společenství, aby rodiče cítili podporu, že na tak složitý úkol jako je výchova dítěte ve víře, nejsou sami. Zároveň by i přítomnost ostatních měla ukazovat radost, že se novorozeně stalo novým členem církve.³⁰³

Při přípravě by měla být pozornost věnována i samotnému průběhu křtu. Rodiče a kmotrové jsou totiž aktivními účastníky celého obřadu a zastávají velmi důležité funkce. Kněz musí rodičům objasnit, co jednotlivá prohlášení rodičů

---

²⁹⁶ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 13

²⁹⁷ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 6

²⁹⁸ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 7

²⁹⁹ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 17

³⁰⁰ Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 8

³⁰¹ Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 7

³⁰² *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 17

³⁰³ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 11

znamenají a k čemu je tím zavazují.³⁰⁴ Tím, že rodiče prohlásí, že chtějí nechat pokřtít své dítě, dávají najevo, že si uvědomují, co pro ně tento závazek znamená.³⁰⁵ Dále je třeba rodičům objasnit smysl jednotlivých textů souvisejících se křtem a otázku týkající se zřeknutí zla. Důležitou součástí přípravy je také stvrzení Kréda. Rodiče si musí uvědomit, že to budou oni, kteří budou dítěti zprostředkovávat vztah k víře a že je v tomto úkolu nenahradí jiné instituce.³⁰⁶

Při křtu dítěte je důležité, aby se ho účastnili jeho rodiče, kteří zastávají důležitější úlohu než kmotr.³⁰⁷ Nejvhodnější je, pokud dítě po narození přijme křest co nejdříve.³⁰⁸ Udělení křtu předchází příprava rodičů, kde by měl kněz zjistit, zda rodiče skutečně rozumí tomu, co s sebou křest obnáší. Pokud vyvstanou určité nejasnosti a rodiče si nejsou jisti, že by dostali svých povinností vyplývajících ze křtu, je lepší, pokud se křest odloží na pozdější dobu.³⁰⁹ Podmínkou křtu je víra rodičů, jejímž vyjádřením je alespoň jejich křest. Rodiče by měli své dítě vychovávat v křesťanské víře, aby došlo k naplnění jeho křesťanského života, proto by mu sami rodiče měli jít příkladem. Jako problematické se pak jeví, když rodiče nejsou církevně oddáni, protože tak nenaplnili jednu ze svátostí a jejich slova pak neodpovídají jejich činům, tzn., že se vyznávají z víry, která není zcela naplněna, protože neuzavřeli církevní sňatek. I přesto ale může být křest dítěti udělen³¹⁰ a to i v případě, kdy o něj žádá svobodná matka. Křtu dokonce ani nebrání, když se jeden z rodičů nemůže vyznat z víry, protože je to například nekatolík, nebo nevěřící, ale musí souhlasit s tím, aby jeho dítě bylo vychováváno ve víře, kterou křtem přijalo.³¹¹

---

³⁰⁴ Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7.* Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 8-9

³⁰⁵ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 13

³⁰⁶ Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7.* Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 9-10

³⁰⁷ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 17

³⁰⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 19

³⁰⁹ Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7.* Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 8

³¹⁰ Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava ke svátostem, sešit č. 7.* Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 16

³¹¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 18

Při samotném průběhu křtu mají rodiče několik úkolů. Účastní se modlitby s ostatními přítomnými věřícími, přede všemi žádají o křest dítěte, udělují mu požehnání poznamenáním kříže na čele, musí se zříct zla a vyznat víru, donést dítě ke křestnímu prameni a nakonec jak matka, tak otec dítěte dostanou požehnání.³¹² Křest se ale nesmí omezit jen na úkony v samotném průběhu křtu. Hlavní povinností rodičů je pak směřování k naplnění křtu, a tou je zprostředkování poznání Boha dítětem. Udělením křtu totiž mezi Bohem a dítětem vznikl adoptivní vztah otce a syna.³¹³ Rodiče pak své poděkování Bohu vyjadřují plněním svého závazku vzornou křesťanskou výchovou dítěte a jeho přípravou na svaté přijímání a biřmování. Rodiče by ale zároveň měli cítit, že na tento složitý úkol nezůstávají sami, ale i přesto si musí uvědomit, že hlavní odpovědnost za splnění této povinnosti leží na nich. Při křtu dítěte, ale i po jeho absolvování by rodičům mělo pomáhat místní společenství věřících. To společně s knězem žádají po rodičích, aby se vyznali ze své víry a vyjádřili tak, že víra není jen soukromou záležitostí rodiny pokřtěného dítěte, ale že patří celé církvi. Úkolem biskupů jednotlivých diecézí za pomoci jáhnů a laiků je dohlížet na činnost místního společenství věřících a korigovat ji.³¹⁴

10.4 Kmotr a kmotra

Křest se uděluje za přítomnosti kmotra či kmotry. V lidové tradici hrálo kmotrovství významnou roli v životě dítěte, protože kmotrové měli vůči svému kmotřenci mnohem více povinností, než je tomu dnes. Alexandra Navrátilová dokonce říká, že na Chodsku si dítě vážilo kmotra více než svých rodičů, a proto se tam říkávalo, že když by se kmotři a rodiče topili zároveň, tak dítě má nejprve zachránit své kmotry.³¹⁵ V dnešní době to možná zní podivně, ale musíme brát v úvahu, jaké povinnosti na sebe člověk bral, pokud se rozhodl stát se kmotrem. Kmotři svou přítomností dosvědčovali, že narození dítěte bylo legitimní. Toto

---

³¹² *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 18

³¹³ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 5

³¹⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 17-18

³¹⁵ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 93

svědectví se například vyžadovalo, když se dotyčný měl stát měšťanem, tovaryšem nebo sousedem.³¹⁶

Kmotrovství bylo náročné i po peněžní stránce, protože v případě smrti rodičů se kmotr stal poručníkem sirotka a měl vůči němu vyživovací povinnost. Proto rodiče vybírali za kmotry osoby, které byly majetné a popřípadě neměly děti, neboť pak existovala naděje, že by kmotr mohl v závěti pamatovat i na svého kmotřence. Od kmotrů se očekávalo, že rodině materiálně pomůžou i v období šestinedělí rodičky, že darují kmotřenci něco do vínku, ale také o jeho svátcích, narozeninách a křesťanských svátcích, jako byly například Vánoce a Velikonoce. Rodiče se tak snažili dítěti zajistit co nejvíce kmotrů, a tak se můžeme setkat i s případy, kdy dítě mělo i dvanáct kmotrů. Církev ale toto počínání sledovala s nelibostí, protože pro ni měl být kmotr především zbožný, aby mohl náležitě plnit své poslání ve výchově v otázkách víry, než aby jeho význam spočíval na materiálním zajištění rodiny a kmotřence. Při samotném obřadu pak hlavní kmotr držel dítě a ostatní se modlili, drželi svíci a byli svědky tohoto úkonu. Kmotřenec pak měl chovat ke svému kmotru úctu, a dokonce chtěl slyšet jeho radu, pokud například uzavíral manželství nebo smlouvu. Až do konce 18. století si rodiče za kmotry vybírali cizí osoby, které ovšem byly majetné. Od 19. století se pak v roli kmotrů objevují i rodinní příslušníci a jejich počet se omezuje na dva.³¹⁷ Tento posun pak sledujeme i v dnešní době vyznačující se individualizací životního stylu a uzavřeností rodinného života, kdy rodiče dávají raději přednost kmotrům, kteří jsou s rodinou pokrevně spřízněni.

Kmotrovství zaznamenalo po stránce povinností, které z něho vyplývají, proměnu. Dnes je funkcí kmotra pomoc rodičům při křesťanské výchově. Při křtu se pak stává svědkem a musí společně s rodiči dosvědčit, že vyznává víru církve, podle které dítě bude vychováváno.³¹⁸

Kmotry si vybírají rodiče, přičemž musí být splněny určité podmínky. Dítě může mít nejvýše dva kmotry. Nezáleží na tom, zda se jedná o muže či ženu, ale v případě dvou kmotrů se doporučuje, aby byli opačného pohlaví. Kmotr či kmotra

---

³¹⁶ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 89

³¹⁷ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 90-93

³¹⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 11

musí být starší šestnácti let a vyžaduje se od nich, aby vedli příkladný křesťanský život, protože mají rodičům pomáhat s náboženskou výchovou dítěte a vést ho k Bohu. Proto kmotr či kmotra museli projít svátostmi křtu, biřmování a eucharistie, popřípadě manželství, aby tak mohli dojít k naplnění křesťanského života.³¹⁹ Problém může nastat v případě svátosti manželství, protože se může stát, že kmotr či kmotra manželství uzavřeli, ale ne sňatkem církevním, nýbrž civilním, nebo se dokonce může stát, že jsou rozvedení. Pak kmotři nedávají dítěti dobrý příklad, protože se zpronevěřili jedné ze svátostí a tím i jedné ze svých náboženských povinností.³²⁰ Kmotr musí být katolického vyznání. Pokud si rodiče přejí, aby byl křtu jako kmotr či kmotra přítomna osoba, která je členem jiné církve nebo náboženské společnosti, byl jí udělen křest a věří v Krista, pak se může křtu účastnit, ale jen pouze jako svědek a navíc za přítomnosti kmotra či kmotry, kteří podmínku katolického vyznání musí splňovat.³²¹

Jak říká Ladislav Simajchl, funkce kmotra by se neměla proměnit jen na pouhé podržení dítěte na rukou, ale měla by se přidržet původu slova kmotr, který vychází z latinského *compater* (spoluotec). Mezi kmotrem či kmotrou a pokřtěným dítětem by tak mělo dojít k vytvoření duchovního příbuzenství a kmotr či kmotra by tak měli být nápomocni rodičům při křesťanské výchově jejich potomka, měli by se stát jeho důvěrníky a rádci a společně s rodiči ho vést k přípravě na svátosti svatého přijímání a biřmování. Svým vyznáním víry při křtu a podpisem do matriční knihy by si tak měli ke křtěnému vytvořit duchovní vztah na celý život a stát se jeho pomocníky na cestě naplňování jeho křesťanského života.³²²

10.5 Poslání křtu v životě dítěte

Podívejme se, jaké poslání v životě dítěte s sebou nese křest jako první svátosti na cestě k naplnění křesťanského života. Křest stejně jako ostatní svátosti mají člověka vyvést z temné moci a očistit ho od dědičného hříchu.³²³ Novorozenci jsou ale vnímáni jako nevinní, čistí a nezkažení, proč by jim měly být odpouštěny hříchy, když by jejich duše měla být neposkvrněná a neobtěžkaná břemeny?

---

³¹⁹ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 11

³²⁰ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 8

³²¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 11

³²² Simajchl, Ladislav. *Povídání o křtu*. Vranov nad Dyjí; Přímětice-Bítov: A.M.I.M.S, 2005, s. 12-13

³²³ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 9

Odpověď nalezneme v první Mojžíšově knize (Genesis). První lidé Adam a Eva neuposlechli Hospodinova příkazu, aby nejedli plody ze stromu poznání dobrého a zlého. Eva pobídnuta hadem, který ji ujistil, že nedodržením zákazu nezemřou, ale jen poznají dobro a zlo jako Bůh, snědla plody ze stromu poznání dobrého a zlého a nabídla je i Adamovi. Bůh potrestal hada, Evu i Adama. První lidé byli vyhnáni z ráje v Edenu a Bůh je učinil smrtelnými.³²⁴ Křtem nám ale Bůh odpouští hřích, kterým první člověk obtěžkal lidské pokolení. Bůh nám ve křtu dává najevo svoji milost, lásku a přízeň, kterou člověk svým prvotním hříchem pozbyl.³²⁵

Pokřtěním dochází k znovuzrození člověka, protože nás má odklonit od cesty, která nás vede špatným směrem a odvádí nás od účasti na Božím životě.³²⁶ Člověk si za svou smrt může sám, protože neuposlechl Boží příkaz, že nemá jíst ze stromu poznání, a tím narušil řád.³²⁷ Na to navazuje i Nový zákon. Ježíš Kristus ale lidstvo svým vykupitelským činem osvobodil od zákona hříchu a smrti. Od té doby už záleží jen na člověku, zda zvolí cestu hříchu, tedy smrti, nebo půjde cestou spravedlnosti. Přejde tak ze smrti do života, a dosáhne tak života věčného.³²⁸ U dospělého je očišťování se od hříchů pochopitelné, protože se za svůj život jistě odklonil od cesty spravedlnosti, a proto se chce pomocí křtu znovu narodit, tedy učinit obrat.³²⁹ Děti na rozdíl od dospělých ale máme tendenci vnímat jako nevinné. Narozením ale dítě přichází do světa lidí, kteří nežijí plně ve společenství s Bohem a rodí se do stavu, ve kterém se lidstvo jako celek ocitlo následkem prvotního hříchu. Křest má tak z dítěte smýt toto provinění a otevřít mu cestu nového života.³³⁰ Tím se připomíná tajemství vykupitelského činu Ježíše Krista, přechod ze smrti do života milosti. To bylo důvodem, proč církve křty nejraději udělovala o Velikonocích, aby tak vyniklo zmrtvýchvstání Ježíše Krista.³³¹

Křtem se vytváří adoptivní vztah mezi Bohem a dítětem ve smyslu otec syn.³³² Člověk se tak stává novým stvořením z vody a z Ducha svatého a jak se

---

³²⁴ Gn 3,1-20

³²⁵ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 4

³²⁶ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 13

³²⁷ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 110

³²⁸ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 174

³²⁹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 130

³³⁰ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 20

³³¹ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 5

³³² Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 5

praví v Prvním Listu Janově, nebyli jsme pouze označeni za Boží syny, ale opravdu jimi jsme.³³³ Stáváme se Božími dětmi prostřednictvím působení Ducha Svatého a toto adoptivní spojení s Bohem nám umožňuje i spojení s Ježíšem Kristem a můžeme se tak spolupodílet i na jeho poslání.³³⁴

Křtem se dítě zařazuje do společenství církve. Začleňuje se mezi ty, kteří byli pokřtěni a vytváří si s nimi pouto,³³⁵ proto se doporučuje, aby křest probíhal za přítomnosti Božího lidu.³³⁶ Církev se tak pro dítě stává stavbou, v jejíchž základech jsou apoštolové a proroci a hlavním stavebním kamenem je sám Ježíš Kristus.³³⁷

První svátostí se dítěti otevírá možnost vstupu do Božího království a dosažení věčného života. V Janově evangeliu Ježíš říká farizejovi Nikodémovi, že ti, kteří věří v Syna, nezahynou, ale budou mít život věčný.³³⁸ Člověk se ale musí znovu narodit, a to z vody a z Ducha Svatého.³³⁹ Dítě nesmí ztratit možnost spásy, a proto katolická církev dokonce umožňuje v případě blížící se smrti dítěte udělení křtu laikem, aby dítě mohlo získat věčný život.³⁴⁰

10.6 Průběh křtu

Podívejme se na samotný průběh křtu a na význam jeho jednotlivých částí. Udělení křtu se může týkat jednoho dítěte, nebo i většího počtu dětí. V případě, kdy dítě není vystavěno hrozbě smrti, je dítě pokřtěno knězem či jáhnem.³⁴¹

10.6.1 Obřad přivítání dětí

Udělení křtu můžeme rozdělit na pět částí. První z nich je obřad přivítání dětí. Otec a matka dítěte přicházejí společně s kmotrem či kmotry, přičemž dítě nesou buď jeden z jeho rodičů, nebo kmotrů.³⁴² Kněz je přivítá u vchodu do kostela nebo na tom místě, kde se rodiče soustředili spolu se svými dětmi.³⁴³ Obřadem

---

³³³ 1 Jan 3,1

³³⁴ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 5

³³⁵ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 6

³³⁶ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 11

³³⁷ Ef 2,20

³³⁸ Jan 3,15

³³⁹ Jan 3,5

³⁴⁰ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 12

³⁴¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 12

³⁴² Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 13

³⁴³ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 45

privítání dětí dávají rodiče, kmotři a církev najevo, že se rozhodli nechat dítě pokřtít a že si uvědomují závazky, které z toho vyplývají.³⁴⁴

Křtící pronese několik slov, která vyjádří radost nad narozením dítěte, které rodiče dostali od Boha jako dar.³⁴⁵ Dále se kněz zeptá, jaké jméno rodiče vybrali pro své dítě. Jméno vyjadřuje nejenom identitu dítěte, ale bylo by vhodné, aby to bylo jméno nějakého světce či světice, který se stane patronem a ochráncem dítěte a zároveň by měl být vzorem³⁴⁶ a inspirací, která by podněcovala dítě k růstu.³⁴⁷

Církev respektuje právo rodičů na výchovu jejich dětí. Jsou to rodiče, kteří budou své dítě vychovávat a tím, že nechají pokřtít dítě, na sebe berou zodpovědnost, že ho budou vychovávat ve víře, kterou dítě křtem přijme. Dítě nemůže být pokřtěno, pokud s tím rodiče nesouhlasí, a proto se kněz rodičů ptá, co žádají pro své dítě.³⁴⁸ Odpovědí rodičů je křest, ale místo toho také můžou odpovědět, že víru, nebo milost Kristovu, nebo vstup do církve, nebo věčný život. Kněz se rodičů zeptá, jestli opravdu chtějí, aby jejich dítě bylo pokřtěno.³⁴⁹ Kladnou odpovědí rodiče vyjádří, že si jsou svých závazků vědomi a že je přijímají dobrovolně.³⁵⁰ Podobná otázka se pokládá i kmotrovi či kmotrům, a to sice, zda jsou připraveni rodičům pomáhat a zda chtějí být kmotrem či kmotry dítěte.³⁵¹

Kněz dítěti či dětem řekne, že je radostně přijímá do společenství církve³⁵² a požehná ho na čele křížem bříškem palce pravé ruky. Znamením kříže pak dítě označí i jeho rodiče a kmotr či kmotři.³⁵³ Kříž je symbolem Ježíše Krista³⁵⁴ a tímto znamením vyjadřujeme, že dítě patří Bohu a že nepřišlo na svět proto, aby plnilo očekávání jiných, ale že se má svobodně dát na cestu, kterou pro něj připravil Bůh. Znamení kříže vyjadřuje lásku Krista, který dítě přijímá takové, jaké je, a zároveň jím říkáme, že je na dítěti vše dobré a že se může spolehnout na Boží přítomnost,

---

³⁴⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 20

³⁴⁵ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 45

³⁴⁶ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 8

³⁴⁷ Grün, Anselm. *Křest.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 40

³⁴⁸ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 13

³⁴⁹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 45

³⁵⁰ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 13

³⁵¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 46

³⁵² *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 46

³⁵³ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 15

³⁵⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 46

kteřá ho bude doprovázet i v těžkých životních chvílích.³⁵⁵ Slovo znamení pochází z řeckého charakter (latinsky character), což znamená stopa, nesmazatelné znamení. Křtem je nám tak do duše vtisknuta duchovní a nesmazatelná stopa účasti na Kristu.³⁵⁶ Znamením kříže křtící a rodiče vyjadřují, že si jsou vědomi vykupitelského činu Ježíše Krista. Kříž jako symbol utrpení a smrti, se pro křesťany stal znakem naděje, která říká, že když člověk uvěří v Ježíše Krista a bude žít podle toho, tak ho čeká život věčný a může žít v míru s Bohem a se sebou samým.³⁵⁷

10.6.2 Bohoslužba slova

Druhou část křestního obřadu tvoří bohoslužba slova. Začíná čtením z Písma.³⁵⁸ Vybraný text se nemusí týkat křtu, ale pokud rodiče chtějí, tak jeho obsahem může být i jiné téma, například daná pasáž z Bible může vyjadřovat, jak by měl vypadat život dítěte.³⁵⁹ Kněz většinou čte jednu nebo dvě perikopy.³⁶⁰ Perikopa je úryvek z Bible čtený při bohoslužbách.³⁶¹ Tyto úryvky z Písma svatého můžou být následovány vhodným žalmem, který na ně odpovídá. Pokud se vybere výňatek z evangelia, pak před ním předchází zpěv.³⁶²

Perikopy, které se nacházejí v knize *Křestní obřady. Křest malých dětí*, se vztahují ke křtu, například symboly, které s ním souvisejí. Je to voda, která je očištná, protože z nás smývá hříchy, a tak se stáváme novými lidmi, jak praví prorok Ezechiel.³⁶³ Jiný úryvek z knihy Ezechiel vypráví o vodě jako o živlu, který dává život a uzdravuje.³⁶⁴ Voda je zde představována jako pramen Ducha svatého, který v nás neustále prýští a ponořuje nás do Boží lásky.³⁶⁵ Apoštol Pavel v Listu Římanům říká, že křtem jsme byli ponořeni do Kristovy smrti a tím jsme s ním byli i pohřbeni, ale Kristus vstal z mrtvých, byl vzkříšen. Stejně tak se na cestu nového života musí dát i křtěné dítě.³⁶⁶

³⁵⁵ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 42

³⁵⁶ Petrosillo, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 230

³⁵⁷ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 184

³⁵⁸ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., V MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 14

³⁵⁹ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 43

³⁶⁰ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 46

³⁶¹ Petrosillo, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 157

³⁶² *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 87

³⁶³ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 88

³⁶⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 89, 90

³⁶⁵ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 63

³⁶⁶ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 91

Další symbol, který se v perikopách objevuje, je světlo, které nám má otevírat oči tak, jak to učinil Ježíš, když vyléčil slepotu člověka, který od narození neviděl.³⁶⁷ Vybrané úryvky z Písma svatého nám také mohou připomínat, že Bůh je neustále s námi, a to i v těch nejtěžších chvílích, jak to připomíná vyvedení Izraelitů z Egypta, kteří si stěžovali na Hospodina, který je sice vysvobodil od Egyptanů, ale Izraelité se ocitli na poušti, kde umírali žízni. Bůh ale vyzval Mojžíše, aby udeřil holí do skály, ze které vytryskl pramen.³⁶⁸ Bohoslužba slova nám také může připomínat, že křtem se všichni stáváme jedno tělo, neboť jsme pokřtěni jedním Duchem svatým nehledě na to, zda jsme židé, pohané, otroci, nebo svobodní, jak praví apoštol Pavel v Listu Korintským.³⁶⁹ Víru bychom měli přijímat jako děti, které přijímají věci, které si nedokážou samy opatřit, se samozřejmostí, což ale neznamená, že by tak činily pasivně.³⁷⁰ Kněz může vybrat i úryvek, kde Ježíš mluví o dvou nejdůležitějších přikázáních, a to abychom milovali Boha celým svým srdcem, duší, myslí a silou a abychom milovali bližního svého jako sami sebe.³⁷¹ Křest nám také připomíná, že ten, kdo se nenarodí znovu, nemůže vstoupit do Božího království, jak to praví Ježíš farizeji Nikodémovi.³⁷² Může zaznít i pasáž z Bible, která nám říká, že ten, kdo uvěří v Ježíše Krista, bude ho následovat a napije se vody, kterou mu dá, tak bude žít navěky a zbaví se věčné žízně, jak na to poukazuje setkání Ježíše se Samaritánkou.³⁷³

Po vybrané perikopě z Písma svatého následuje homilie, kterou kněz či jáhen vysvětlí a okomentuje vybrané úryvky. Cílem je, aby přítomné přiměl k hlubšímu zamyšlení nad tím, co bylo přečteno.³⁷⁴ Poté se všichni modlí za přítomné děti.³⁷⁵ Jedná se o prosebnou modlitbu, které se říká přimluva, protože se jí přimlouváme o prospěch a dobro všech lidí prostřednictvím Ježíše Krista.³⁷⁶ Lidé se modlí k Ježíši Kristu za křtěné dítě, aby mu dal účast na jeho smrti, přijal ho do společenství církve, učinil ho pevným ve víře a aby vyrůstal v láskyplném prostředí,

³⁶⁷ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 99

³⁶⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 87

³⁶⁹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 92

³⁷⁰ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 161

³⁷¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 96

³⁷² *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 97

³⁷³ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 97

³⁷⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 46

³⁷⁵ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 15

³⁷⁶ Petrosillo, Piero. *Křesťanství od A do Z.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 172

kde mu rodiče a kmotr či kmotři budou příkladem. Přímluvy nežádají jen o prospěch křtěného dítěte, ale i všech křesťanů, aby si uvědomili svůj křest a měli podíl na věčném životě.³⁷⁷

Křest se tak neomezuje jen na dítě, ale vztahuje se na celé společenství, aby si lidé znovu připomněli svůj křest. I když se náboženství v dnešní době stahuje především do soukromé sféry života, tak původně to byl jev společenský.³⁷⁸ Křest má tak význam i pro ostatní členy církve, aby se hlouběji zamysleli nad svým životem a kladli si otázky, které se týkají tajemství jejich života.³⁷⁹ Křtem dítěte si pokřtění znovu připomenou, aby volili cestu věčného života a uvědomili si, kým jsou.³⁸⁰

Po přímluvách kněz vyzve k vzývání svatých, kteří za nás mají orodovat. Za přímluvu u Boha se prosí Matka Boží Maria, která je považována za matku církve,³⁸¹ svatý Josef, Jan Křtitel a svatý Petr a Pavel. Kněz ale může přidat i jména jiných světců, hlavně těch, kteří se mají stát patrony dítěte, nebo jména světců, jimž je zasvěcen kostel nebo místo. Nakonec kněz prosí všechny svaté, aby za nás orodovali.³⁸²

Poté kněz pronese modlitbu, které se říká exorcismus. Exorcismus pochází z řeckého slova exorkizein, které znamená vymítat. Tato modlitba je prováděna, aby démon opustil nějakou osobu, zvíře či místo.³⁸³ Kněz exorcismem žádá Boha za křtěné dítě, aby ho chránil od zlého, vysvobodil ho od prvotního hříchu a aby ho doprovázel po celý život. Exorcismus je zakončen pomazáním olejem křtěnců. Olej se maže na prsa dítěte, ale pokud je v kostele zima, nebo dítě nemá vhodné oblečení, pak nemusí mazání olejem proběhnout, ale místo toho kněz pronese, aby Kristus byl dítěti silou.³⁸⁴ Olej křtěnců posvětil biskup na Zelený čtvrtek³⁸⁵ a je

---

³⁷⁷ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 47

³⁷⁸ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 27

³⁷⁹ Grün, Anselm. *Křest.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 59

³⁸⁰ Grün, Anselm. *Křest.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 69

³⁸¹ Petrosillo, Piero. *Křesťanství od A do Z.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 120

³⁸² *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 47

³⁸³ Petrosillo, Piero. *Křesťanství od A do Z.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 55

³⁸⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 48-49

³⁸⁵ Studený, Jaroslav. *Křest.* 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 15

symbolem Kristovy uzdravující síly, která se má stát silou dítěte, a Boží lásky, která dítěti zaručuje poklidný život s Bohem a s ostatními lidmi.³⁸⁶

10.6.3 Slavnost křtu

Pak se přechází ke křtitelnici, tedy k místu, kde se bude udělovat křest a kde proběhne třetí část této první svátosti, a to slavnost křtu.³⁸⁷ Slavnost křtu začíná svěcením vody. Voda se svěťí při křtu, ale na velikonoční svátky se používá voda, která byla posvěcena na velikonoční vigílii.³⁸⁸ Při posvěcování vody se poukazuje na její moc. Voda dává nejenom nový život, ale také ho může brát, jako tomu bylo v případě potopy světa, kdy voda zničila zlovůli člověka. Jen Noe zůstal naživu, protože byl jediným spravedlivým.³⁸⁹ Voda v podobě moře zachránila Izraelity před egyptskou jízdou, která byla pohlcena mořem.³⁹⁰ Vodou z řeky Jordán byl pokřtěn Ježíš Janem Křtitelem,³⁹¹ a když byl Ježíš ukřižován, tak z jeho probodnutého boku vytryskla voda a krev.³⁹² Voda je tak důležitým symbolem při křtu a při jejím svěcení kněz prosí, aby voda tryskala do života věčného, aby nás očistila od hříchu a aby do ní vstoupil Duch svatý, který pak bude přebývat v pokřtěném.³⁹³

Po obřadu posvěcení vody se kněz obrací k rodičům dítěte a jeho kmotru či kmotřům s otázkami, zda se zřikají zla a věří v Ježíše Krista. V této části křtu se rodiče a kmotři mají rozpomenout na svůj vlastní křest a zamyslet se tak, zda žijí podle víry, neboť to budou oni, kdo budou vychovávat své dítě a měli by mu jít příkladem.³⁹⁴ Rodiče a kmotři se zřikají života v hříchu a znovu si připomínají svou víru v Ježíše Krista.³⁹⁵ V případě křtu dospělého se zla zřiká ten, kdo je křtěn, ale při křtu dětí tak činí rodiče a kmotři, protože děti je možné křtít, jen když se za ně církve zaručí svou vírou.³⁹⁶

---

³⁸⁶ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 45

³⁸⁷ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 14

³⁸⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 49

³⁸⁹ Gn 7,1

³⁹⁰ Ex 14, 28

³⁹¹ Mt 3,13

³⁹² Jan 19,34

³⁹³ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 50

³⁹⁴ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 16-17

³⁹⁵ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 55

³⁹⁶ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 53

10.6.4. Vlastní udělení křtu

Čtvrtou částí je vlastní udělení křtu. Poté, co všichni vyznali víru celé církve, se kněz znovu zeptá rodičů, zda si přejí, aby v této víře bylo pokřtěno i jejich dítě. Hned nato kněz pokřtí dítě: „N, já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“.³⁹⁷ Dítě přijímá lásku od trojjediného Boha. Od Otce i Syna, která se dostává do našich srdcí v podobě Ducha svatého.³⁹⁸ Za vzývání Boží trojice kněz třikrát lije na hlavičku dítěte vodu, nebo ho třikrát do vody ponoří.

Voda je důležitým symbolem křtu. Má být přírodní a čistá, aby pravdivě odrážela vnější znamení.³⁹⁹ První křesťané se do vody ponořovali celí, ale dnes kněz pouze lije vodu na hlavičku dítěte.⁴⁰⁰ Voda je jedním ze čtyř živlů a je základním předpokladem života. Voda je jeho symbolem, neboť se člověk rodí z plodové vody,⁴⁰¹ ale je to i živel, který může zabíjet a páchat škody, například v podobě ničivých povodní. Na dvojí účinek vody poukazuje i apoštol Pavel v Listu Římanům. Křtem člověk umírá, protože se vzdává dosavadního nesprávného života. Zároveň se i rodí jeho nová totožnost tím, že se vydá na cestu věčného života.⁴⁰² Skutečnost, že voda stojí u zrození, ale i u smrti, dokládají pohádky, které mluví o živé a mrtvé vodě. Místo, kde začíná pramen vodního toku, to znamená, čistá voda, se často stávalo posvátným místem. U vody se ale lidé také mohou setkávat, například u studní.⁴⁰³ Tak tomu bylo i při setkání Ježíše Krista se Samaritánkou, které nabídl živou vodu.⁴⁰⁴ U studny také lidé měli Boží zjevení jako Hagar otrokyně Sáráj, kterou Hospodin vyslyšel po jejím pokoření. Hagar místo setkání pojmenovala Studnicí Živého, který mě vidí.⁴⁰⁵ Křestní voda je pramenem, který v nás bude neustále prýstit, je to Boží láska, z které můžeme neustále čerpat a která nikdy nevyschne.⁴⁰⁶

Voda má především očištnou funkci. U dospělého smývá hříchy, kterých se během života dopustil. V případě křtu dítěte z něho snímá dědičný hřích. Je očištěn

³⁹⁷ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 55

³⁹⁸ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 49

³⁹⁹ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 13

⁴⁰⁰ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 19

⁴⁰¹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 59

⁴⁰² Ř 6,3-18

⁴⁰³ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 59

⁴⁰⁴ Jan 4,7-14

⁴⁰⁵ Gn 16,11-14

⁴⁰⁶ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 19

obraz Boží a dítě může být utvářeno milostí Boha.⁴⁰⁷ Nikdo nemůže vědět, jak dlouho bude trvat život jeho dítěte na tomto světě, ale křtem se mu otevírá cesta k životu věčnému.⁴⁰⁸ Křestní voda je pramenem, který v křtěném dítěti bude po celý život přebývat v podobě Ducha svatého a který mu bude neustále dávat sílu.⁴⁰⁹

Po křtu je dítě pomazáno křížmem. Křížmo je z řeckého slova *chrisma*, které znamená mast. Je to olivový olej smíchaný s aromatickými látkami a je svěcen na Zelený čtvrtek biskupem.⁴¹⁰ Podle Starého zákona byli křížmem pomazáváni králové a proroci, čímž se dávalo najevo, že jsou ustanoveni Bohem.⁴¹¹ Stejně tak jako byl na krále, kněze a proroka pomazán Ježíš Kristus, tak je tomu i u těch, kteří jsou křtěni. Na tento význam poukazuje i titul Kristus z řeckého slova *christos*, které znamená pomazaný, posvěcený. Jde o řecký překlad slova *mesiáš*, který představuje ideálního krále, proroka a kněze, který naplní proroctví.⁴¹² To, že se křtěné dítě stává králem, vyjadřuje, že je svobodné, protože panuje samo nad sebou jako král.⁴¹³ Pomazáním se dítě stává i knězem, aby mohlo přijímat Boží lásku,⁴¹⁴ a prorokem, skrze něhož promlouvá Bůh. Každý člověk přináší do tohoto světa něco nového, protože každý je jedinečný, a proto to, co říká právě on prostřednictvím Boha, se nemůžeme dozvědět od nikoho jiného.⁴¹⁵ Křtěný je před posvěcením vody pomazán olejem křtěnců, který je symbolem síly a po křtu křížmem, které vyjadřuje podíl na životě Ježíše Krista.⁴¹⁶

Křtem se z dítěte stává nový člověk. Tato proměna je vyjádřena obléknutím bílého roucha. Ta na sebe oblékali první křesťané a nosili je pak celý týden. Dítěti je místo roucha opatřena křestní rouška, která může být v podobě dětské košilky, ale nejčastěji se jedná o bílé plátno. Může na něm být vyšito jméno dítěte, datum křtu, ale také určité symboly, jako je kříž, lilie nebo nápisy, například „Věřím“.⁴¹⁷

---

⁴⁰⁷ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 20

⁴⁰⁸ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 24

⁴⁰⁹ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 21

⁴¹⁰ Petrosillo, Piero. *Křestanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 107

⁴¹¹ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 30

⁴¹² Petrosillo, Piero. *Křestanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 105

⁴¹³ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 30

⁴¹⁴ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 50

⁴¹⁵ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 30

⁴¹⁶ Richter, Klemens. *Liturgie a život*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 228

⁴¹⁷ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 21

Oblečením do roucha se tak dítě obléká do Krista.⁴¹⁸ Bílá barva vyjadřuje čistotu. Obléknutí do roucha znamená, že dítě se stává Božím obrazem, přijímá víru v Krista a odklání se od cesty hříchu, která by pošpinila jeho duši.⁴¹⁹

Tato část křtu je zakončena zapálením křestní svíce od velikonoční svíce paškálu, který je znamením světla vzkříšeného Ježíše Krista. Ježíš Kristus symbolizuje světlo, které má vést k Bohu. Křestní svíci rozsvěcí buď jeden z rodičů, nebo kmotrů, čímž dává najevo, že sám bude světlem, které bude dítě doprovázet jeho životem tak, aby se vydalo po správné cestě.⁴²⁰ Každé dítě přináší svým narozením do světa nové světlo, neboť jeho úkolem je, aby otevíral oči ostatním lidem, aby se odklonili od života v hříchu a přijali víru v Ježíše Krista.⁴²¹ Křestní svíci rodiče pro své dítě uschovají a může si ji později vzít k prvnímu přijímání.⁴²²

10.6.5 Závěrečné obřady

Poslední část křtu tvoří závěrečné obřady. Začínají průvodem k oltáři, pokud dítě nebylo křtěno v presbytáři. Všichni přítomní se modlitbou Páně modlí za dítě, které tak ještě učinit nemůže. Obřad křtu je zakončen požehnáním. Nejprve kněz žehná matce, pak otci a nakonec všem přítomným. V požehnání se vyjadřuje, že matky mají naději, že život jejich dítěte bude věčný a zároveň se matce připomíná, že dítě, které se jí narodilo, je Božím darem, za který má být vděčná a děkovat za něj Bohu. Kněz také připomíná, že rodiče jsou prvními, kdo zprostředkovávají dítěti víru v Ježíši Krista.⁴²³ Po skončení křtu kmotři dosvědčí svým podpisem do křestní matriční knihy, že dítě bylo pokřtěno. Křestní list dítě v budoucnu použije při přijímání dalších svátostí.⁴²⁴ Do křestní matriční knihy se zaznamenají jména pokřtěného, křtícího, rodičů a kmotrů a datum a místo křtu.⁴²⁵

10.7 Hudba a zpěv

Obřad křtu by měl být doprovázen hudbou a zpěvem, který plní několik funkcí. Vytváří slavnostní atmosféru, připomíná velikonoční radosti a spojuje

---

⁴¹⁸ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 33

⁴¹⁹ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 51

⁴²⁰ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 21

⁴²¹ Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 32

⁴²² Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 21

⁴²³ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 58-57

⁴²⁴ Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd., v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 23

⁴²⁵ *Křestní obřady. Křest malých dětí*. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 14

přítomné,⁴²⁶ protože hudební rytmy napodobují fyziologické rytmy těla, a proto se ke zpěvu přidají i ostatní, což vytváří vědomí společenství.⁴²⁷ Zpěv se doporučuje zařadit, když křtící s přísluhujícími přichází přivítat rodiče s dítětem ke vchodu kostela či jinému místu, kde se shromáždili rodiče s dětmi. Zpívat se také může před začátkem bohoslužby slova a pak v jejím samotném průběhu mezi jednotlivými perikopami a po homilii.⁴²⁸

10.8 Křest v případě blížící se smrti

Církev křtí nejenom dospělé, ale i děti, vždyť Ježíš sám řekl: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a uče je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal.“⁴²⁹ Církev tomu rozuměla tak, že křtěny mají být i děti, za které se zaručí jejich rodiče, kmotrové a ostatní přítomní, kteří představují společenství církve.⁴³⁰ Katolická církev tak povoluje i křest v případě, kdy dítě je v nebezpečí smrti. Křest se uděluje ve farním kostele dítěte nebo ve veřejné kapli. Nesmí se křtít v soukromých domech, nemocnicích, ale v případě nebezpečí smrti to katolická církev povoluje.⁴³¹ Křest provádí kněz nebo jáhen, ale když je dítě v bezprostředním ohrožení smrti, může ho pokřtít i laik, který křest ale musí vykonat s opravdovým úmyslem, proto by rodiče, katecheti, porodní asistentky, zdravotní sestry, lékaři, pečovatelky a sociální pracovníci měli být seznámeni s průběhem křtu.⁴³²

Bez křtu by dítě nemohlo mít podíl na plném posmrtném životě, a proto katolická církev povoluje, aby děti mohly být křtěny i laiky za dodržení určitých pravidel. Katolická církev dokonce umožňuje, aby mohl být obřad určený pro zařazení dítěte do společenství věřících v případě ohrožení smrtí použit i pro jiné případy, například v době pronásledování nebo sporu mezi rodiči.⁴³³

---

⁴²⁶ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 14

⁴²⁷ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 54

⁴²⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 46

⁴²⁹ Mt 28,19-20

⁴³⁰ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 17

⁴³¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 19

⁴³² *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 12

⁴³³ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 23

10.9 Průběh křtu v Českobratrské církvi evangelické

Římskokatolická církev, Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská si křest dětí mezi sebou navzájem uznávají. Všechny tři církve uznávají křest za jednu ze svátostí. Římskokatolická církev a Církev československá husitská jich mají sedm na rozdíl od evangelíků, kteří uznávají jen dvě, a to křest a večeři Páně.⁴³⁴

Křestní obřad v Českobratrské církvi evangelické se odlišuje od křtu v římskokatolické církvi tím, že v něm chybí některé části. Svátost křtu by měla být stejně jako v římskokatolické církvi součástí společného bohoslužebného shromáždění, neboť rodiče a kmotr či kmotři musí veřejně vyznat svoji víru v Krista a křtící se zároveň obrací i na sbor, kterého se ptá, zda budou pomáhat rodičům a kmotrům při zvěstování Kristova evangelia a při výchově pokřtěných dětí v přijaté víře. Křestní obřad buď může být zařazen do první části bohoslužebného shromáždění, které má charakter adorace, vzývání a vyznávání, nebo do závěrečné přímluvné části.⁴³⁵

Křestní obřad se skládá z těchto fází. V první z nich jsou představeni rodiče a dítě. Následuje slovo o křtu, za tímto účelem se vybere vhodná perikopa z Bible, nebo křtící může biblickou zvěst o křtu shrnout.⁴³⁶ V části obřadu křestního vyznání se křtící obrací na rodiče a kmotry s otázkou, zda věří v Ježíše Krista a zda si přejí, aby jejich dítě bylo v této víře pokřtěno. Rodiče se rovněž musí zavázat, že své dítě budou vychovávat v poslušnosti Ježíše Krista. Křtící se táže i sboru, zda křtěné dítě mezi sebe přijímá a bude ho vzdělávat v evangeliu. Křestní vyznání je zakončeno apoštolským vyznáním víry, ve které se sbor vyznává z víry v trojjediného Boha. Poté následuje modlitba, ve které sbor prosí Ježíše Krista, aby křtěné dítě přijal do svého vlastnictví. Po modlitbě proběhne křestní akt. Dítě je křtěno ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého trojnásobným litím vody na hlavičku dítěte. Pokřtěnému dítěti se požeňná, aby ho Boží láska provázala po celý život a chránila ho. Požeňnání křtěnému může předcházet modlitbě po křtu, nebo může být zařazeno až

⁴³⁴ Schütte, Heinz. *Ekumenický katechismus. Víra všech křesťanů I.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 152

⁴³⁵ *Agenda českobratrské církve evangelické I. díl.* 1. vyd. Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické, 1983, s. 84, 71

⁴³⁶ *Agenda českobratrské církve evangelické I. díl.* 1. vyd. Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické, 1983, s. 72

po ní. V modlitbě po křtu sbor prosí Boha, aby dítě naplnil Duchem svatým a ochraňoval ho. Součástí modlitby po křtu může být i úvod matky, ve kterém se Bohu děkuje, že matku zachoval ve zdraví a že nám skrze dítě připomenul, že náš život je Božím darem. Modlitba po křtu také může obsahovat prosbu, aby Bůh pomáhal rodičům s výchovou tak, aby své dítě vychovávali ve víře v Ježíše Krista. Modlitba po křtu může být zakončena modlitbou Páně.⁴³⁷ Křestní obřad v Českobratrské církvi evangelické nezahrnuje mazání olejem křtěnců a křížmem a obléknutí bílého roucha. Úkon zapálení hořící svíce závisí na tradici sboru.

10.10 Počty pokřtěných dětí ve třech tradičních církvích v České republice

Křest je obřad, který dítě začleňuje do společenství církve. Tento úkon má tedy nejenom náboženskou, ale i sociální funkci, protože je dítě přijímáno do určitého společenství. V lidové tradici bylo běžnou součástí života dítěte, že bylo pokřtěno co nejdříve po narození, aby dítě nezemřelo nepokřtěné a nebyla mu tak upřena možnost na Boží spáse vzhledem k poměrně vysoké novorozenecké úmrtnosti.⁴³⁸ V dnešní době se ale náboženská situace změnila. Náboženství už neplní v životě lidí tak významnou úlohu, jako tomu bylo dříve. Jan Sokol ale tvrdí, že je to stav, který trvá krátkou dobu, protože ještě v devatenáctém století bylo náboženství důležitou součástí společného veřejného života, které lidi spojovalo, a proto Emile Durkheim říkal, že náboženství vytváří identitu společenství a udržuje ho.⁴³⁹ Současná náboženská situace v České republice ukazuje, že se čím dál tím více omezuje na soukromou sféru lidského života a stává se spíše menšinovou záležitostí. Náboženství už není přirozeným pojátkem lidí určitého společenství. V současné době vytvářejí identitu národních států vzdělání a média.⁴⁴⁰

Česká republika vykazuje nízkou míru religiozity. Po pádu komunistického režimu se očekávalo, že v devadesátých letech dojde k oživení náboženského života, který byl komunistickým režimem utlačován. Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991 skutečně ukazují, že k jistému oživení došlo, k čemuž přispěla i

---

⁴³⁷ *Agenda českobratrské církve evangelické I. díl.* 1. vyd. Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické, 1983, s. 80-87

⁴³⁸ Skopová, Kamila. *Rodinné svátky o století zpátky aneb Oslavy a rituály v české domácnosti.* 1. vyd. Praha: Akropolis, 2010, s. 24

⁴³⁹ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 27

⁴⁴⁰ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 16-17

skutečnost, že určitá část české veřejnosti spojovala s křesťanstvím, a to především s katolicismem, budoucí naději. Někteří ale soudili, že je to situace pouze dočasná.⁴⁴¹ Tato očekávání se naplnila, neboť podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 došlo k poklesu věřících, kteří se hlásili k tradičním církvím, a vzrostl i počet těch, kteří se označili jako osoby bez vyznání.⁴⁴²

Podívejme se, jak se tato situace promítla do počtu pokřtěných dětí ve třech nejpočetněji zastoupených církvích, a to římskokatolické církve, Českobratrské církve evangelické a Církve československé husitské. Církev československá husitská má v České republice pět diecézí, a to v Praze, Plzni, Hradci Králové, Brně a v Olomouci. Údaje o počtech pokřtěných dětí byly poskytnuty pro účely této práce jednotlivými diecézemi,⁴⁴³ kromě plzeňské, proto budeme pracovat s počtem pokřtěných dětí jen ve čtyřech diecézích. Církev československá husitská začala rozlišovat kategorie křtů dětí a dospělých v roce 1999 v případě diecéze olomoucké, v pražské diecézi tomu bylo v roce 2006 a v královéhradecké a brněnské diecézi v roce 2008. Při zpracování údajů o počtu pokřtěných byla brána v úvahu i skutečnost, že kategorie křtů dětí zahrnuje děti od narození do věku jejich čtrnácti let. Proto procentuální vyjádření počtu pokřtěných dětí bylo počítáno z celkového počtu obyvatel pro tuto věkovou kategorii. To může vést ke zkreslení výsledků, protože počet pokřtěných dětí v kategorii 0-14 let nemusí být rozložen rovnoměrně,

---

⁴⁴¹ Nešpor, Zdeněk R. *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 23

⁴⁴² Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

⁴⁴³ Echtnerová, Nelli. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 8. 10. 2010, 13:29 [cit 2010-10-08]. Osobní komunikace
Klofáč, Martin. *Fw: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 15. 9. 2010, 13:48 [cit 2010-09-15]. Osobní komunikace
Šandera, Petr. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 16. 9. 2010, 14:02 [cit. 2010-09-16]. Osobní komunikace
Štenclová, Eva. *Křty* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 3. 11. 2010, 13:19 [cit 2010-11-03]. Osobní komunikace

tn., že například převážnou část křtů můžou tvořit děti do jednoho roku. To ale z poskytnutých údajů nelze zjistit.

Údaje o počtu pokřtěných dětí pro Českobratrskou církev evangelickou poskytla Ústřední kancelář Českobratrské církve evangelické, a to od roku 1993 až do roku 2003.⁴⁴⁴ Počet dětských křtů vyjadřuje stejně jako u Církve československé husitské děti od narození až do věku jejich čtrnácti let, a proto při procentuálním vyjádření počtu pokřtěných za jednotlivé roky bylo postupováno stejně jako v předchozím případě.

Římskokatolická církev rozlišuje pět kategorií křtů, a to 0-1 rok, 1-7 let, 7-14 let, 14-25 let a nad 25 let. Pro účely této práce jsme použili údaje z první kategorie, protože se zabýváme úkony souvisejícími s narozením dítěte. Počet pokřtěných dětí v této kategorii je uváděn od roku 1994 a údaje o počtu pokřtěných dětí v tomto věkovém rozmezí se nám podařilo získat až do roku 2002.⁴⁴⁵ Při stanovení procentuálního vyjádření počtu křtů dětí jsme pracovali s celkovým počtem dětí v rozmezí 0-1 rok.⁴⁴⁶ Je nutné upozornit i na problémy souvisejícími s touto statistikou, neboť musíme počítat s překrýváním roků, například děti narozené roku 1998 mohly být pokřtěny i následujícího roku, jelikož se jedná o věkovou kategorii 0-1 rok.

Výsledky ukázaly, že nejvíce pokřtěných dětí má římskokatolická církev. U římskokatolické církve připadala v letech 1995-1997 čtvrtina z celkového počtu dětí v kategorii 0-1 rok a poté docházelo k nepatrnému snížení na 24 % v letech 1998-1999, v roce 2000 na 23 % až na 21,5 % v roce 2002. U Českobratrské církve evangelické a Církve československé husitské nedosáhl počet pokřtěných dětí v rozmezí 0-14 let ani půl procenta. Počty pokřtěných dětí byly zaokrouhleny na tři desetinná místa. Ve sledovaném desetiletém období u Českobratrské církve evangelické nedocházelo k žádným dramatickým změnám v počtu pokřtěných dětí. Průměrně připadalo na celkový počet obyvatel v kategorii 0-14 let 0,036 %

---

⁴⁴⁴ Ústřední církevní kancelář Českobratrské církve evangelické. *Křty dětí v ČCE* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 9. 9. 2010, 15:56 [cit 2010-09-09]. Osobní komunikace

⁴⁴⁵ *Úkony duchovní správy v ČR* [online]. Plenární sněm Katolické církve v ČR [cit. 2010-11-03]. Dostupné z URL <<http://snem.cirkev.cz/index0156.html?menu=156>>

⁴⁴⁶ Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin v letech 1920-2007 (stav k 1. 7.). *Demografická příručka 2007* [online]. Praha. Český statistický úřad, aktualizováno 20. 4. 2009, [cit 2011-02 -15]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4032-08>>

dětských křtů. U Církve československé husitské je situace ztížena tím, že dvě z diecézí začaly rozlišovat počty křtů na děti a dospělé až v roce 2008. Pokud se tedy podíváme na průměrný počet pokřtěných dětí na celkový počet obyvatel v kategorii 0-14 let v letech 2008 až 2009, pak toto číslo představuje 0,025 %. Když porovnáme jednotlivé údaje o počtu pokřtěných dětí u nás ve třech tradičně zastoupených církvích, pak vidíme, že odrážejí skladbu obyvatelstva podle náboženského vyznání. Podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 se k římskokatolické církvi hlásí přibližně 27 % obyvatel, k Českobratrské církvi evangelické 1,1 % obyvatel a k Církvi československé husitské 1 %.⁴⁴⁷ Náboženství přestalo plnit v životě lidí důležitou roli, a proto křty nejsou považovány za nezbytný úkon pro život, jako tomu bylo v lidové tradici, kdy rodiče, kteří nenechali pokřtít svoje dítě, za to byli potrestáni, protože svému dítěti odepřeli účast na Boží milosti a po smrti tak nemohlo najít klidu.⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁷ Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

⁴⁴⁸ Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 74

11. Utváření identity podle pohlaví

Pohlaví dítěte je určeno biologicky, tedy v okamžiku oplození. Při splynutí vajíčka a spermie rozhodují o pohlaví dítěte mužské pohlavní buňky. Pohlavní buňky obsahují poloviční sadu chromozómů, z které je jeden pohlavní. Vajíčko vždy obsahuje pohlavní chromozom X, ale spermie buď pohlavní chromozom X, nebo Y. Pokud se po oplození vajíčka vytvoří dvojice pohlavních chromozómů XX, narodí se dívka, pokud XY, přijde na svět chlapec.⁴⁴⁹ Chlapec a dívka jsou od sebe rozlišeni biologickými znaky. Když se ale podíváme na muže a ženy v určité kultuře, zjistíme, že je od sebe odlišují i jiné znaky, které nejsou dány biologicky, ale kulturně.

V naší kultuře se vytvořily stereotypní znaky, které spojujeme s ženami nebo muži. Dítě si vytváří svoji genderovou identitu už před narozením. Tato skutečnost souvisí s tím, jakou představu mají rodiče o mužském či ženském pohlaví a jaké jsou jejich skrytá či projevená přání ohledně pohlaví svého dítěte.⁴⁵⁰ Každá role je spojena s určitými očekáváními, která si daná společnost vytvořila. Dítě se učí těmto rolím v průběhu socializace, proto je velmi důležité, jak rodiče sami těmto rolím rozumí, zda jednájí a chovají se podle stereotypů přisuzované ženské a mužské roli, nebo zda se od nich diametrálně odlišují. To, zda přijmeme svou mužskou nebo ženskou roli, je dáno vědomými i nevědomými očekáváními jednak našich rodičů, ale také lidí, s nimiž jsme v častém kontaktu, například učitelé ve škole, naši vrstevníci apod. Na vytvoření této role se podílejí i další skutečnosti, jako jsou například vnitřní konflikty, které řešíme v průběhu našeho vývoje.⁴⁵¹

Jedním ze způsobů, jak už od samého narození dítěte můžeme odlišit jeho pohlaví, je symbolika barev. Pokud rodiče nevědí, zda se jim narodí dcera či syn, vybírají výbavičku v neutrálních barvách. V našem kulturním okruhu je zvykem pro dívky vybírat růžovou barvu a pro chlapce modrou. Toto barevné odlišení není zakořeněno v naší kultuře příliš dlouho, ale přesto se ujalo velmi rychle,

---

⁴⁴⁹ Novotný, Ivan, Hruška, Michal. *Biologie člověka*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2005, s. 164-165

⁴⁵⁰ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 235

⁴⁵¹ Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 234

pravděpodobně proto, že lidé už od pradávna mají potřebu rozlišovat obě pohlaví. Společnosti k rozeznání pohlaví totiž nestačí jen odlišná anatomická stavba pohlavních orgánů, ale je zde i potřeba jiných rozlišovacích znaků, které jsou dány kulturně. Tím, že rodiče a ostatní lidé, s nimiž dítě přichází často do kontaktu, už od samého narození předávají dítěti modely chování, které daná společnost přisuzuje chlapcům nebo dívkám, zjednodušují osvojení ženské či mužské role dítětem.⁴⁵²

Dalším kulturním znakem odlišujícím dívky a chlapce je zdobení těla šperky, jako je tomu u dívek při propichování ušních lalůčků, které jsou zdobeny náušnicemi. Neznamená to ale, že by tento zvyk byl vykonáván u každé dívky, nebo že by náušnice nemohly být pořízeny i chlapcům, ale zdobení uší náušnicemi je spíše spojováno s dívkami.

Pohlaví dítěte je určeno biologicky, ale jeho sociální pohlaví kulturně.⁴⁵³ Představy o tom, jak by se dítě rodičů mělo chovat, se vytvářejí už před narozením, když se rodiče dozvědí pohlaví svého dítěte. Od té doby se svým dítětem spojují jistá očekávání, která jsou typická pro muže či ženu. Stereotypní schematismus je vlastní nejenom rodičům, ale i okolí. Dítě si tak od narození vytváří představu, jak by správně mělo přistupovat k roli dívky či chlapce podle společenských očekávání, protože rodiče se snaží už od samých počátků vytvářet sociální pohlaví u svého dítěte, například zařízením jeho dětského pokoje, výběrem barvy oblečení nebo hraček.⁴⁵⁴

---

⁴⁵² Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007, s. 234

⁴⁵³ Janošová, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 40

⁴⁵⁴ Janošová, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 91

12. Novorozenec a jeho práva

Biblický příběh o Abrahamovi a obětování jeho jediného syna Izáka vypráví o velké zkoušce. Hospodin požaduje po Abrahamovi, aby Izáka obětoval na hoře Mórija. Abraham Hospodina uposlechne, ale když se chystá svého syna zabít, tak se ozve Hospodinův posel, aby Izákovi neublížoval a místo něho obětoval berana, protože Hospodin poznal, že je mu Abraham věrný, když by byl schopen provést takový čin.⁴⁵⁵ Podle Sokola za Abrahamova života taková krutost nikoho nepřekvapovala, neboť i v kulturách okolních států bylo zvykem, že první děti byly obětovány, protože byly považovány za dar od bohů. Navíc dítě bylo považováno za člověka až od určitého věku. Abrahamův čin ale znamenal změnu, protože v Izraeli se místo dětí začala obětovat zvířata.⁴⁵⁶ Hospodin také s Abrahamem uzavřel smlouvu, jejímž znamením bylo obřezání každého muže osmý den po porodu.⁴⁵⁷ Tak bylo dítě přijato do společenství osmý den po narození, kdy dostalo i svoje jméno.⁴⁵⁸

Dnešní společnost přistupuje k zabití dítěte nebo k jiným činům, které znemožňují zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj dítěte negativně. Tato skutečnost se odráží i v právní oblasti, jako je přijímání úmluv či jiných dokumentů vztahujícím se k právům dítěte. Tato problematika je reflektována i právem trestním, rodinným a sociálně právním zabezpečením. Otázkou ale zůstává, zda můžou být nějaká práva přiznána i novorozenci, popřípadě plodu, když o sobě není schopen rozhodovat a závisí na péči ostatních. Záleží na tom, jak budeme přistupovat k vymezení práv. Pokud tomu bude na základě vůle, pak by situace nasvědčovala tomu, že by novorozenec neměl mít práva, ale pokud práva vymezíme z hlediska zájmů, pak novorozenec, popřípadě plod, práva má.⁴⁵⁹

Česká a Slovenská federativní republika 30. září 1990 podepsala Úmluvu o právech dítěte, která nabyla účinnosti 6. února 1991.⁴⁶⁰ Ústava ČR říká, že Úmluva

---

⁴⁵⁵ Gn 22, 1-14

⁴⁵⁶ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 114

⁴⁵⁷ Gn 17, 10-12

⁴⁵⁸ Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 114

⁴⁵⁹ David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 38

⁴⁶⁰ David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 11

má vyšší právní sílu, a proto s ní zákony musí být v souladu.⁴⁶¹ Úmluva přiznává život každému dítěti v okamžiku narození. V článku šest se píše, že každé dítě má právo na život, který musí být rozvíjen a zachováván.⁴⁶² Článek sedm říká, že každé dítě musí být zaregistrováno, hned po narození, má dostat jméno a získat státní příslušnost, zároveň má právo znát své rodiče, kteří o něj mají pečovat.⁴⁶³ Novorozenec se sám o sebe nedokáže postarat, a proto je závislý na svých rodičích, kteří jsou podle článku osmnáct odpovědní za jeho výchovu a vývoj.⁴⁶⁴ Bezbranné dítě musí být už od samého začátku chráněno před tělesným a duševním násilím, zneužíváním, nedbalým zacházením či trýzněním, jak o tom hovoří článek devatenáct.⁴⁶⁵ Pro zdárný vývoj dítěte je třeba, aby mu byly již od samého začátku zajištěny podmínky pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Pokud je rodina není schopna vytvořit, pak by stát podle svých možností měl rodičům pomoci, jak se píše v článku dvacet sedm.⁴⁶⁶ Úmluva se také zabývá případy, kdy dítě není vychováváno svými rodiči, a v takovýchto případech se stát snaží, aby byla zajištěna náhradní péče.⁴⁶⁷

Společnost uznává, že se dítě stává svým narozením právním subjektem. To se odráží například v úmluvách, dokumentech a zákonech, které se zabývají právy a povinnostmi dítěte. Dítě má dokonce svá práva i před narozením, která platí v případě, že se dítě narodí. Tato skutečnost je označována pojmem nasciturus. V okamžiku narození má dítě právní subjektivitu, právo na jméno a příjmení, státní občanství, na výchovu od svých rodičů a další práva a povinnosti, která ale není schopno samo vykonávat, a proto je za něj uskutečňují jeho zákonní zástupci.⁴⁶⁸ Dítě je tak v okamžiku svého narození právním subjektem, který má svá práva

---

⁴⁶¹ David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 11

⁴⁶² Úmluva o právech dítěte. In David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 49

⁴⁶³ Úmluva o právech dítěte. In David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 50

⁴⁶⁴ Úmluva o právech dítěte. In David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 59

⁴⁶⁵ Úmluva o právech dítěte. In David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 60

⁴⁶⁶ Úmluva o právech dítěte. In David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 69

⁴⁶⁷ čl. 20 Úmluvy o právech dítěte. In David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 60, 61

⁴⁶⁸ David, Roman. *Práva dítěte*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 111

dokonce i před příchodem na svět. Lidský život je dar, a proto je potřeba ho chránit od samého začátku.

Závěr

Obřady, zvyky a úkony související s narozením ukazují, že dítě vnímáme jako dar, kterého si vážíme. Společnost věnuje novému životu pozornost už před jeho narozením. Proto těhotné chodí na pravidelná gynekologická vyšetření a byly vydány zákony, které chrání matku a plod. Stejně jako v dobách, kdy si lidé neuměli vysvětlit mnohé z jevů spojených s těhotenstvím, porodem a šestinedělím a dodržovali systém příkazů a zákazů majících často iracionální základ, tak i dnes těhotná žena dodržuje různé rady, které mají ve většině případů hygienický a preventivní charakter. Přesto se do dnešní doby tradují různé pověry, jejichž dodržení má vést k narození zdravého potomka. V lidové tradici těhotenství představovalo tabu, a proto se v jazyce používaly výrazy vyjadřující, že je žena těhotná nebo že porodila dítě. Některá z těchto označení používáme dodnes, i když těhotenství není považováno za tabu. Naopak pozorujeme, že se narození dítěte chopil trh.

Před příchodem dítěte na svět by rodiče měli vybrat svému potomkovi jméno a dohodnout se, po kom zdědí příjmení. V práci jsme ukázali, že výběr jména je tendenční, protože si ho jedinec sám nevybírá. Rodiče jsou při volbě jména ovlivňováni jak jazykovými, tak společenskými faktory a zároveň se musí řídit i povinnostmi vyplývajícími se zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Podívali jsme se i na statistiky nejčastějších jmen chlapců a dívek narozených v období 1989-2008. Z nich vyplývá, že nejoblíbenější jméno je Jan, který byl až do roku 2005 na prvním místě. Následující rok ho vystřídal Jakub, který v této pozici setrvává. U dívek pozorujeme větší proměnlivost jmen. Na prvních místech jsme za období 1989-2008 zaznamenali Lucii, Kateřinu, Kristýnu a od roku 1997 Terezu. Porovnání statistik jmen rodičů a prarodičů se jmény jejich dětí, resp. vnoučat narozených v lednu ukazují, že pojmenování potomka podle rodičů či prarodičů je jedním z faktorů ovlivňujícím výběr jména, ale nikoliv zásadním. Podle statistik se v dnešní době ze jména nedá usoudit, z jaké oblasti republiky dítě pochází. Jména dětí v jednotlivých krajích odrážejí jejich celorepublikovou oblíbenost.

Příjmení jsou na rozdíl od jmen dědičná. Většinou přecházejí z otce na dítě. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení ale umožňuje, aby dítě neslo příjmení matky, pokud se odlišuje od příjmení manžela či partnera. Důležitým znakem českých příjmení je odlišování ženských a mužských příjmení, kdy ženám je za zděděné příjmení připojena koncovka -ová nebo -á.

V práci jsme se dále zabývali otázkou, zda česká společnost výrazně upřednostňuje jedno z pohlaví dítěte a jaké hodnoty s narozením dítěte spojuje. Vycházeli jsme ze dvou analýz. První byla založena na hypotéze Kohlera a Hanka, podle nichž se preference pohlaví odrazí v narození třetího a čtvrtého dítěte, pokud předchozí dvě děti byly stejného pohlaví. Druhá analýza vycházela z výzkumu Hodnota dítěte provedeným v letech 2001 až 2002 a v roce 2006. Podle těchto výzkumů česká společnost není genderově vyhrazená. Přesto se z nich dá poukázat na slabou preferenci zastoupení obou pohlaví dětí v rodině. Toto přání odráží chápání hodnoty dítěte, která se přesunula do emocionální sféry.

Narození dítěte přináší do života jeho rodičů výrazný zlom, protože je staví do náročné role. I když se v současné době rodí málo dětí a na jednu ženu nepřipadají ani dvě děti, neznamená to, že by si jich společnost nevážila a v příchodu nového života neviděla žádný smysl. Nízká porodnost odráží změnu společenských hodnot, ale jak výzkumy ukazují, česká společnost pokládá narození dítěte za naplnění smyslu života a většina mladé generace se domnívá, že by se dítě mělo narodit do rodiny, kde je vztah mezi jeho rodiči legitimizován sňatkem. Příchod nového jedince zakládá vztah mezi dítětem a jeho rodiči, kteří na sebe přebírají celoživotní roli otce a matky. V naší společnosti je stále zakořeněná představa ženy jako pečovatelky o děti a o domácnost a muže jako živitele rodiny. Jistý průlom do chápání toho, která sféra patří ženám a která mužům, přinesla možnost, aby muži zůstali s dětmi na mateřské dovolené. Začalo se pro ni používat označení rodičovská dovolená. Ve slově mateřská bylo totiž jasně naznačeno, že by to měla být žena, které bude pečovat o dítě. Prozatím je ale podíl mužů, kteří se rozhodli zůstat na rodičovské dovolené nízký. Bude zajímavé sledovat, jak se bude chápání toho, co patří světu mužů a žen vyvíjet. Tato problematika, jak bylo v práci naznačeno, souvisí nejenom s chápáním mateřství a otcovství, ale také s výchovou dítěte, neboť rodiče už před narozením přispívají k udržování chápání toho, co patří

do světa mužů a žen, protože nejrůznějšími způsoby vytvářejí sociální pohlaví dítěte.

Společnost cítí, že je potřeba, aby do ní dítě bylo hned po porodu začleněno, a proto byly sestaveny různé úmluvy, dokumenty a zákony, které vymezují novorozence jako právní subjekt, který má dokonce už před narozením svoje práva, která se realizují v případě jeho narození. Novorozenec je tak lidskou bytostí, která má právo na své jméno, státní občanství, rodné číslo a zajištění podmínek pro zdárný vývoj svého života, o to se mají postarat jeho rodiče, popřípadě stát.

Nový jedinec svým narozením získává práva a povinnosti a také se stává členem různých společenství. Do obce ho symbolicky zařazuje vítání občánků. Od tohoto slavnostního aktu bylo v některých městech a obcích po roce 1989 opuštěno. Některé obce či města ale tuto tradici neopustily a jiné ji po letech obnovily.

Křtem se dítě zařazuje do společenství církve. Každé dítě má právo na svobodu vyznání a může se stát členem určité církve. V práci jsme ale ukázali, že v České republice je nízká míra religiozity a na třech nejpočetněji zastoupených církvích, tj. církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská, jsme viděli, že počet pokřtěných dětí z celkového počtu obyvatel do jednoho roku představuje mírně přes dvacet procent u církve římskokatolické. U Českobratrské církve evangelické a Církve československé husitské jsme pracovali s počtem pokřtěných dětí až do čtrnácti let, protože statistiky těchto dvou církví uvádějí pouze dvě kategorie. První z nich jsou děti do čtrnácti let a druhou pokřtění nad čtrnáct let. Výpočty ukázaly, že u těchto dvou církví na celkový počet obyvatel v kategorii 0-14 let nepřipadá ani půl procenta pokřtěných dětí. Křest dítěte je v dnešní době některými rodiči mylně chápán jako pouhá rodinná slavnost. Na průběhu křtu v římskokatolické církvi jsme ale ukázali, že křtem se rodiče a kmotři zavazují k výchově dítěte ve víře, ve které bylo pokřtěno. Křest tedy není pouhou oslavou, ale pro život dítěte stejně jako pro celé společenství církve má celoživotní význam.

Některým úkonům souvisejícím s narozením dítěte věnují rodiče větší pozornost, jako je výběr jména a příjmení a také průběhu těhotenství a zařízením všech nezbytností před narozením dítěte. Jiné úkony, jako je zápis do knihy narození, přiřazení rodného čísla a získání státní příslušnosti, nejsou tak prožívány,

protože mají spíše úřední charakter a jsou většinou provedeny určitou institucí či cizí osobou. Obřadu vítání občánků a křtem neprojdou všechny děti. Proces modernizace ale neznamená, že by rituály vymizely ze společnosti, jen získávají jiné formy a obsahy. V proměně se odráží společenský, ekonomický, politický a kulturní vývoj země. Narození dítěte je stále doprovázeno rituály, zvyky a nejrůznějšími úkony, protože se jedná o činnosti, jimiž vykračujeme z každodennosti do oblasti posvátného, a které nám napomáhají překonat nejistotu, vyjádřit vděčnost za příchod nového života a zařadit dítě do společenství tak, aby se stalo jejím plnohodnotným členem se svými právy a povinnostmi.

Použitá literatura

Agenda českobratrské církve evangelické I. díl. 1. vyd. Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické, 1983.

Altman, Robert. *Osud podle jména.* Brno: Centa, 2005. ISBN 80-86785-05-X

Badinter, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. storočia po súčasnosť.* 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 1998. ISBN 80-85549-04-2

Bartošek, Jaroslav. *Občanské obřady a slavnosti pro děti a mládež.* Praha: Středočeské krajské kulturní středisko, 1988, s. 14-24

Bauer, Jan. *Velká kniha o jménech.* 1. vyd. Praha: Regia, 2003. ISBN 80-86367-35-5

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. 3. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985

Burgessová, Adrienne. *Návrat otcovství. Jak se stát moderním otcem.* 1. vyd. Brno: JOTA, 2004, s. 7-38. ISBN 80-7217-296-4

Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007.* Praha: Český statistický úřad, 2007. ISBN 978-80-250-1419-6

David, Roman. *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod.* 2. dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-007-5

David, Roman. *Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty, rodina a základy rodinného práva.* 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-076-8

Dunovský, Jiří, Dytrych, Zdeněk, Matějček, Zdeněk. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.* 1. vyd. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5

Eriksen, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie.* 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6

Gregora, Martin, Velemínský ml., Miloš et al. *Čekáme děťátko.* 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1489-9

Grohmann, Josef Virgil. *Pověry a obyčeje v Čechách a na Moravě.* 1. vyd. Praha: PLOT, 2010. ISBN 978-80-7428-050-4

Gruber, Jiří. *Základy křesťanské víry. Evangelický katechismus. Sešit B.* 1. vyd. Praha: Kalich, 2004. ISBN 80-7017-961-9

Grün, Anselm. *Křest*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-342-5

Hájková, Eva. Posuny v oblibě a užívání jména v současnosti. In *Vlastní jméno jako prostředek sociální symboliky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-185-0

Jak probíhá v Benešově vítání občánků. *Informační zpravodaj města Benešov*. roč. 2009, č. 6

Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0

Janošová, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9

Kiczková, Zuzana. „Sociálne materstvo“: Koncepcia a príbeh. In Hanáková, Petra, Heczková, Libuše, Kalivodová, Eva (ed.). *V bludném kruhu. Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*. 1. vyd. Praha: SLON, 2006, s. 417-433. ISBN 80-86429-49-0

Knappová, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* 2. vyd. Praha: Academia, 1985

Knappová, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989. ISBN 80-200-0167-0

Knappová, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ KORT, 2002. ISBN 80-238-81173-6

Kučera, Milan. Evropská rodina: Tendence vývoje a trvání. In Horská, Pavla, Kučera, Milan, Maur, Eduard et al. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X

Kučera, Milan. Manželství, rodina a domácnost v evropské současnosti. In Horská, Pavla, Kučera, Milan, Maur, Eduard et al. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X

Křestní obřady. Křest malých dětí. 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999. ISBN 80-7192-378-8

Lévi-Strauss, Claude. *Myšlení přírodních národů*. 2. vyd. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-9-4

Mandani, Mahmood. *The Myth of Population Control. Family, Caste, and Class in an Indian Village*. 1st edition. New York: Monthly Review Press, 1972

- Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozšířené a přepracované vyd. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9
- Mikulandová, Magdalena. *Těhotenství a porod. Průvodce české ženy od početí do šestinedělí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0205-X
- Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983
- Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006. ISBN 80-86429-58-X
- Navrátilová, Alexandra. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 11-140. ISBN 80-7021-397-3
- Nešpor, Zdeněk R. *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-7330-061-3
- Nešporová, Olga. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie*, 2006, roč. 48, č. 3, s. 179-193. ISSN 0011-8265
- Novotný, Ivan, Hruška, Michal. *Biologie člověka*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2005. ISBN 80-7168-819-3
- Northrupová, Christiane. *Žena, tělo a duše. Cesta k tělesnému a duševnímu zdraví*. Praha: Columbus, 2004, s. 436-439. ISBN 80-7249-092-3
- Opatrný, Aleš. *Příprava rodičů na křest dítěte. Pomůcka pro ty, kteří vedou přípravu. Příprava k svátostem, sešit č. 7*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001. ISBN 80-238-9100-6
- Petrosillo, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-365-6
- Petříček, Miroslav. *Úvod do (současné) filozofie. 11 improvizovaných přednášek*. Praha: Herrmann a synové, 1992
- Přidalová, Marie. Preference pohlaví dítěte a její možný vliv na reprodukci chování. *Demografie*, 2008, roč. 50, č. 1, s. 57-63. ISSN 0011-8265
- Pondělíček, Jiří. *Občanské obřady a slavnosti v životě měst a obcí*. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu, 2005. ISBN 80-86976-01-7
- Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-2104-952-9
- Rabušic, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6

Richter, Klemens. *Liturgie a život*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 221-230. ISBN 80-7021-575-5

Rychtaříková, Jitka. Dvacet let svobodného mateřství v České republice (1986-2005). *Demografie*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 1-12. ISSN 0011-8265

Sarti, Paolo, Sparnacci, Giuseppe. *Ilustrovaný atlas těhotenství a péče o dítě. Kompletní průvodce od početí do věku šesti let*. 1. vyd. Praha: SUN, 2007. ISBN 978-80-7371-143-6

Schütte, Heinz. *Ekumenický katechismus. Víra všech křesťanů*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 152-160. ISBN 80-7021-267-5

Simajchl, Ladislav. *Povídání o křtu*. Vranov nad Dyjí; Přímětice-Bítov: A.M.I.M.S, 2005

Singly, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1

Skopová, Kamila. *Rodinné svátky o století zpátky aneb Oslavy a rituály v české domácnosti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2010. ISBN 978-80-87310-11-3

Sokol, Jan. *Člověk a náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4

Studený, Jaroslav. *Křest*. 2. vyd. v MCM první, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005. ISBN 80-7266-225-2

Trča, Stanislav. *Partner v těhotenství a při porodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0869-8

Šmilauer, Vladimír. Úvod. In Kopečný, František. *Průvodce našimi jmény*. 1. vyd. Praha: Academia, 1974

Zákony III/2009: Sborník úplných znění zákonů a souvisejících předpisů z oblasti pracovního práva k 1. 1. 2009. Český Těšín: PORADCE, 2009. ISSN 1802-8284

Zákony V/2010: Sborník úplných znění zákonů pro státní správu, veřejnou správu a školství k 1. 1. 2010. Český Těšín: PORADCE, 2010. ISSN 1802-8306

Internetové zdroje

Četnost jmen a příjmení [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [cit. 2011-02-12]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-240030.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>

Janoušková, Klára, Sedláček, Lukáš. Jiné mateřství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2005, roč. 6, č. 1, [cit. 2010-02-14]. Dostupné z URL <<http://www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2005122201>>

Narození podle vitality, podle pohlaví, podle legitimacy v letech 1950 – 2009. *Demografická příručka 2009* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 5. 1. 2011 [cit. 2011-02-16], Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4032-10>>

Občan na úřadě (životní situace) [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, aktualizováno 25. 9. 2006 [cit. 2011-02-19]. Dostupné z URL <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rady/zakladni/jmena.html>>

Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin v letech 1920-2007 (stav k 1. 7.). *Demografická příručka 2007* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 20. 4. 2009, [cit. 2011-02-15]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4032-08>>

Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [cit. 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

Tab.01.01 Vybrané demografické údaje. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 21. 1. 2011, [cit. 2011-02-15]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#01>

Tabulka č. 8 Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v letech 1991 a 2001. *Náboženské vyznání obyvatelstva* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006, [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>>

Úkony duchovní správy v ČR [online]. Plenární sněm Katolické církve v ČR [cit. 2010-11-03]. Dostupné z URL <<http://snem.cirkev.cz/index0156.html?menu=156>>

Úvod. *Faktická manželství v datech Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4125-04>>

Vyhláška č. 424/2004 Sb., kterou se stanoví činnosti zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků. *UNIPA* [online]. © 2010 Unipa – Unie porodních asistentek, [cit. 2011-03-09]. Dostupné z URL <http://www.unipa.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=60>

Základní charakteristiky souboru mužů a žen žijících ve faktických manželstvích. *Faktická manželství v datech Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 26. 10. 2006 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4125-04>>

Elektronická pošta

Echtnerová, Nelli. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 8. 10. 2010, 13:29 [cit. 2010-10-08]. Osobní komunikace

Klofáč, Martin. *Fw: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 15. 9. 2010, 13:48 [cit. 2010-09-15]. Osobní komunikace

Šandera, Petr. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 16. 9. 2010, 14:02 [cit. 2010-09-16]. Osobní komunikace

Štenclová, Eva. *Křty* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 3. 11. 2010, 13:19 [cit. 2010-11-03]. Osobní komunikace

Ústřední církevní kancelář Českobratrské církve evangelické. *Křty dětí v ČCE* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 9. 9. 2010, 15:56 [cit. 2010-09-09]. Osobní komunikace

Obrazová část

Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+sv%C3%ADce&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=uvxfTaPnJtGj4Qb7qpzlCQ&start=0&sa=N>>

Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+sv%C3%ADce&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=5vxfTfK8NZP_4wbF-tHACQ&start=20&sa=N>

Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL
<<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+rou%C5%A1ka&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=Iv9fTdPnGJ74Abf3aXCCQ&start=20&sa=N>>

Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL
<<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+rou%C5%A1ka&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=4A1gTZKpKoaG4gbt-IDLCQ&start=0&sa=N>>

Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL
<<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+rou%C5%A1ka&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=pf9fTcGSI5L04QbAzd3GCQ&start=40&sa=N>>

Přílohy

I. Tabulky č. 1-6 Přehledy deseti nejčastějších chlapeckých a dívčích jmen za období 1989-2008

II. Tabulky č. 7-12 Pořadí jmen dětí narozených v lednu v porovnání s pořadím jmen jejich rodičů a prarodičů

III. Tabulky č. 13-20 Pořadí jmen dětí narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích

IV. Tabulky č. 21-23 Vybrané otázky z Evropské studie hodnot (European Values Study)

V. Tabulka č. 24 Počet manželských a nemanželských dětí

VI. Tabulky č. 25-28 Počty pokřtěných dětí v římskokatolické církvi, Českobratrské církvi evangelické a Církvi československé husitské

VII. Ukázky z perikop rozebíraných v kapitole Křest

VIII. Obrazová část

I. Tabulky č. 1-6 Přehledy deseti nejčastějších chlapeckých a dívčích jmen za období 1989-2008

Tabulka č. 1 Přehled deseti nejčastějších chlapeckých jmen za období 1989-1996⁴⁶⁹

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan
2.	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Tomáš
3.	Martin	Martin	Martin	Martin	Martin	Martin	Martin	Martin
4.	Petr	Petr	Jakub	Jakub	Jakub	Jakub	Jakub	Jakub
5.	Lukáš	Lukáš	Lukáš	Lukáš	Lukáš	Lukáš	David	Lukáš
6.	Michal	Michal	Michal	Petr	Michal	David	Lukáš	David
7.	Jakub	Jakub	Petr	Michal	Petr	Michal	Petr	Petr
8.	Jiří	Jiří	Jiří	David	David	Petr	Michal	Michal
9.	Pavel	Pavel	David	Jiří	Jiří	Jiří	Jiří	Jiří
10.	Ondřej	Ondřej	Ondřej	Ondřej	Ondřej	Ondřej	Daniel	Daniel

Tabulka č. 2 Přehled deseti nejčastějších chlapeckých jmen za období 1997-2003⁴⁷⁰

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1.	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan	Jan
2.	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Jakub	Tomáš	Jakub	Jakub
3.	Martin	Jakub	Jakub	Tomáš	Jakub	Tomáš	Tomáš
4.	Jakub	Martin	Martin	Martin	Martin	Martin	Martin
5.	Lukáš	David	David	David	Lukáš	David	David
6.	David	Dominik	Lukáš	Lukáš	David	Lukáš	Lukáš
7.	Petr	Petr	Petr	Petr	Petr	Ondřej	Filip
8.	Michal	Lukáš	Daniel	Ondřej	Ondřej	Filip	Ondřej
9.	Jiří	Michal	Michal	Daniel	Filip	Petr	Matěj
10.	Daniel	Daniel	Dominik	Michal	Daniel	Vojtěch	Adam

⁴⁶⁹ Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

⁴⁷⁰ Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

Tabulka č. 3 Přehled deseti nejčastějších chlapeckých jmen za období 2004-2008⁴⁷¹

	2004	2005	2006	2007	2008
1.	Jan	Jan	Jakub	Jakub	Jakub
2.	Tomáš	Jakub	Jan	Jan	Jan
3.	Jakub	Tomáš	Tomáš	Tomáš	Tomáš
4.	David	Adam	Ondřej	Adam	David
5.	Martin	Ondřej	Adam	Lukáš	Lukáš
6.	Ondřej	Martin	David	David	Adam
7.	Lukáš	Lukáš	Matěj	Matěj	Matěj
8.	Adam	David	Martin	Ondřej	Ondřej
9.	Filip	Filip	Filip	Filip	Vojtěch
10.	Matěj	Vojtěch	Lukáš	Martin	Filip

Tabulka č. 4 Přehled deseti nejčastějších dívčích jmen za období 1989-1995⁴⁷²

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
1.	Lucie	Lucie	Lucie	Lucie	Lucie	Kateřina	Kateřina
2.	Veronika	Veronika	Veronika	Veronika	Kateřina	Lucie	Tereza
3.	Petra	Petra	Kateřina	Kateřina	Veronika	Tereza	Lucie
4.	Kateřina	Kateřina	Michaela	Michaela	Michaela	Veronika	Michaela
5.	Jana	Jana	Tereza	Tereza	Tereza	Michaela	Veronika
6.	Michaela	Michaela	Petra	Petra	Kristýna	Kristýna	Kristýna
7.	Tereza	Tereza	Jana	Jana	Nikola	Nikola	Nikola
8.	Lenka	Lenka	Barbora	Barbora	Barbora	Barbora	Barbora
9.	Martina	Martina	Lenka	Lenka	Petra	Jana	Jana
10.	Markéta	Markéta	Kristýna	Kristýna	Jana	Petra	Petra

⁴⁷¹ Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

⁴⁷² Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

Tabulka č. 5 Přehled deseti nejčastějších dívčích jmen za období 1996-2002⁴⁷³

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
1.	Kristýna	Tereza	Tereza	Tereza	Tereza	Tereza	Tereza
2.	Kateřina	Kateřina	Kateřina	Kateřina	Kateřina	Kateřina	Kateřina
3.	Tereza	Kristýna	Lucie	Veronika	Kristýna	Adéla	Adéla
4.	Veronika	Lucie	Kristýna	Kristýna	Veronika	Veronika	Eliška
5.	Lucie	Michaela	Veronika	Lucie	Lucie	Eliška	Natálie
6.	Michaela	Veronika	Michaela	Michaela	Michaela	Barbora	Veronika
7.	Zděnka	Nikola	Nikola	Nikola	Adéla	Kristýna	Barbora
8.	Nikola	Barbora	Barbora	Barbora	Barbora	Natálie	Lucie
9.	Barbora	Anna	Anna	Anna	Anna	Lucie	Anna
10.	Anna	Jana	Karolína	Eliška	Nikola	Anna	Karolína

Tabulka č. 6 Přehled deseti nejčastějších dívčích jmen za období 2003-2008⁴⁷⁴

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1.	Tereza	Tereza	Tereza	Tereza	Tereza	Tereza
2.	Kateřina	Eliška	Adéla	Kateřina	Natálie	Natálie
3.	Eliška	Kateřina	Eliška	Natálie	Karolína	Eliška
4.	Adéla	Adéla	Natálie	Adéla	Eliška	Adéla
5.	Veronika	Natálie	Kateřina	Eliška	Adéla	Anna
6.	Natálie	Lucie	Anna	Lucie	Anna	Karolína
7.	Lucie	Veronika	Lucie	Karolína	Kateřina	Kateřina
8.	Kristýna	Anna	Veronika	Anna	Lucie	Barbora
9.	Anna	Kristýna	Karolína	Veronika	Barbora	Lucie
10.	Barbora	Barbora	Kristýna	Barbora	Veronika	Veronika

⁴⁷³ Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

⁴⁷⁴ Statistika křestních jmen podle roků narození a lokalit. *Četnost jmen a příjmení* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010 [citováno 2011-02-13]. Dostupné z URL <<http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>

II. Tabulky č. 7-12 Pořadí jmen dětí narozených v lednu v porovnání s pořadím jmen jejich rodičů a prarodičů

Tabulka č. 7 Pořadí jmen matek dívek narozených v lednu 1999-2007⁴⁷⁵

Jméno	pořadí - matky								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Jana	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.
Lenka	2.	2.	2.	2.	2.	3.	3.	3.	3.
Petra	3.	4.	3.	3.	3.	2.	2.	2.	2.
Martina	4.	3.	4.	4.	4.	4.	5.	4.	6.
Hana	5.	5.	6.	7.	8.	7.	8.	7.	7.
Eva	6.	8.	7.	8.	7.	9.	6.	8.	8.
Monika	7.	9.	10.	6.	6.	8.	9.	9.	9.
Ivana	8.	6.	8.	10.	.	16.	15.	23.	17.
Pavla	9.	7.	5.	9.	.	25.	24.	19.	20.
Jitka	10.	11.	11.	.	10.	10.	10.	11.	12.
Kateřina	11.	10.	9.	5.	5.	5.	4.	5.	4.
Renata	12.	12.	12.	.	.	24.	22.	28.	24.
Alena	13.	15.	.	.	.	18.	16.	18.	16.
Lucie	14.	.	.	.	8.	6.	7.	6.	5.
Dagmar	15.	.	.	.	.	33.	31.	33.	30.

Tabulka č. 8 Pořadí jmen matek u dcer narozených v lednu 1999-2007⁴⁷⁶

Jméno	pořadí - dcery								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Jana	18.	.	16.	17.	20.	19.	18.	22.	27.
Lenka	20.	19.	.	24.	28.	25.	36.	40.	37.
Petra	13.	18.	19.	20.	23.	32.	22.	34.	32.
Martina	.	.	20.	22.	26.	28.	25.	48.	30.
Hana	.	.	.	.	32.	26.	28.	29.	31.
Eva	..	.	.	.	30.	30.	40.	28.	40.
Monika	.	.	.	23.	21.	20.	38.	30.	24.
Ivana	.	.	.	30.	.	75.	52.	75.	66.
Pavla	.	.	.	19.	.	40.	45.	44.	56.
Jitka	.	.	.	.	49.	46.	74.	70.	62.
Kateřina	2.	2.	2.	2.	2.	2.	10.	3.	7.
Renata	.	.	.	.	.	117.	86.	79.	76.
Alena	.	.	.	.	.	45.	47.	56.	39.
Lucie	7.	8.	10.	11.	14.	9.	11.	10.	8.
Dagmar	.	.	.	.	.	89.	87.	87.	149.

⁴⁷⁵ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 24

⁴⁷⁶ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 24

Tabulka č. 9 Pořadí jmen otců synů narozených v lednu 1999-2007⁴⁷⁷

Jméno	pořadí - tátové								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Petr	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.
Jiří	2.	2.	2.	2.	2.	2.	3.	3.	4.
Pavel	3.	3.	3.	3.	3.	3.	2.	2.	5.
Martin	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	2.
Jan	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	3.
Jaroslav	6.	8.	7.	7.	8.	8.	8.	7.	9.
Miroslav	7.	7.	8.	10.	10.	12.	10.	10.	8.
Tomáš	8.	9.	9.	8.	6.	6.	6.	6.	6.
Josef	9.	6.	6.	6.	7.	7.	7.	8.	10.
Milan	10.	11.	11.	9.	.	13.	11.	12.	14.
Roman	11.	12.	10.	.	.	11.	13.	15.	11.
Václav	12.	.	.	.	.	14.	17.	17.	19.

Tabulka č. 10 Pořadí jmen otců u synů narozených v lednu 1999-2007⁴⁷⁸

Jméno	pořadí - synové								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Petr	9.	9.	5.	11.	16.	12.	12.	12.	13.
Jiří	10.	11.	13.	12.	15.	15.	14.	14.	17.
Pavel	16.	15.	19.	18.	22.	17.	13.	21.	22.
Marin	4.	4.	4.	4.	4.	4.	6.	9.	11.
Jan	1.	1.	1.	1.	2.	1.	1.	2.	1.
Jaroslav	.	.	.	24.	25.	24.	25.	28.	28.
Miroslav	.	.	.	.	24.	29.	26.	31.	26.
Tomáš	3.	3.	2.	3.	3.	3.	3.	3.	3.
Josef	.	19.	20.	20.	21.	20	22.	20.	20.
Milan	.	.	.	.	.	31.	40.	45.	37.
Roman	.	.	.	.	.	32.	35.	41.	43.
Václav	.	.	.	.	.	23.	23.	24.	23.

⁴⁷⁷ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 26

⁴⁷⁸ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 26

Tabulka č. 11 Pořadí jmen prarodičů a jejich vnoučat narozených v lednu 1999⁴⁷⁹

	Babičky	Dědové		Dívky	Chlapci
1.	Marie	Josef	1.	Tereza	Jan
2.	Anna	Jiří	2.	Kateřina	Jakub
3.	Jana	Jan	3.	Michaela	Tomáš
4.	Věra	František	4.	Nikola	Martin
5.	Eva	Jaroslav	5.	Kristýna	Michal
6.	Ludmila	Václav	6.	Veronika	Lukáš
7.	Jaroslava	Miroslav	7.	Lucie	David
8.	Zdeňka	Karel	8.	Anna	Dominik
9.	Hana	Zdeněk	9.	Barbora	Petr
10.	Alena	Ladislav	10.	Adéla	Jiří
11.	Helena	Pavel	11.	Karolína	Daniel

Tabulka č. 12 Pořadí dvaceti nejčastějších jmen dívek a chlapců narozených v lednu za období 2005-2007⁴⁸⁰

	Dívky				Chlapci		
	2005	2006	2007		2005	2006	2007
1.	Tereza	Tereza	Tereza	1.	Jan	Jakub	Jan
2.	Eliška	Adéla	Karolína	2.	Jakub	Jan	Jakub
3.	Adéla	Kateřina	Natálie	3.	Tomáš	Tomáš	Tomáš
4.	Natálie	Natálie	Anna	4.	Adam	Ondřej	Adam
5.	Anna	Anna	Eliška	5.	Ondřej	Lukáš	Ondřej
6.	Karolína	Eliška	Adéla	6.	Martin	David	Lukáš
7.	Kristýna	Karolína	Kateřina	7.	Filip	Vojtěch	Matěj
8.	Aneta	Kristýna	Lucie	8.	Lukáš	Adam	Filip
9.	Nikola	Veronika	Kristýna	9.	Vojtěch	Martin	Vojtěch
10.	Kateřina	Lucie	Nikola	10.	Matěj	Matěj	David
11.	Lucie	Nikola	Barbora	11.	Daniel	Filip	Martin
12.	Veronika	Michaela	Veronika	12.	Petr	Petr	Daniel
13.	Barbora	Barbora	Aneta	13.	Pavel	Michal	Petr
14.	Michaela	Aneta	Nela	14.	Jiří	Jiří	Michal
15.	Klára	Klára	Michaela	15.	David	Daniel	Dominik
16.	Marie	Marie	Marie	16.	Michal	Dominik	Marek
17.	Nela	Zuzana	Klára	17.	Dominik	Marek	Jiří
18.	Jana	Nela	Zuzana	18.	Marek	Matyáš	Matyáš
19.	Zuzana	Sára	Sára	19.	Matyáš	Patrik	František
20.	Markéta	Denisa	Markéta	20.	Patrik	Josef	Josef

⁴⁷⁹ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 8, 13, 29

⁴⁸⁰ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 9, 14

III. Tabulky č. 13-20 Pořadí jmen dětí narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích

Tabulka č. 13 Pořadí nejčastějších jmen dívek narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích⁴⁸¹

		Liberecký	Ústecký	Středočeský	Jihočeský
2005	1.	Eliška	Tereza	Adéla	Tereza
	2.	Tereza	Adéla	Tereza	Lucie
	3.	Anna	Kateřina	Eliška	Natálie
	4.	Veronika	Kristýna	Kristýna	Eliška
	5.	Adéla	Natálie	Anna	Karolína
2006	1.	Natálie	Tereza	Eliška	Aneta
	2.	Tereza	Natálie	Anna	Eliška
	3.	Anna	Adéla	Kateřina	Kristýna
	4.	Zuzana	Anna	Veronika	Natálie
	5.	Lucie	Eliška	Adéla	Tereza
2007	1.	Tereza	Tereza	Tereza	Kateřina
	2.	Natálie	Anna	Adéla	Tereza
	3.	Anna	Kateřina	Anna	Anna
	4.	Eliška	Lucie	Eliška	Natálie
	5.	Karolína	Karolína	Natálie	Adéla

Tabulka č. 14 Pořadí nejčastějších jmen dívek narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích⁴⁸²

		Plzeňský	Vysočina	Pardubický	Královéhradecký
2005	1.	Lucie	Aneta	Adéla	Karolína
	2.	Nikola	Lucie	Natálie	Aneta
	3.	Eliška	Tereza	Anna	Anna
	4.	Natálie	Adéla	Nikola	Adéla
	5.	Anna	Eliška	Tereza	Eliška
2006	1.	Adéla	Kateřina	Tereza	Tereza
	2.	Kateřina	Eliška	Karolína	Anna
	3.	Tereza	Klára	Nela	Aneta
	4.	Anna	Tereza	Eliška	Adéla
	5.	Karolína	Anna	Kateřina	Kateřina
2007	1.	Tereza	Tereza	Tereza	Karolína
	2.	Adéla	Karolína	Adéla	Kateřina
	3.	Natálie	Natálie	Karolína	Adéla
	4.	Kristýna	Nikola	Kateřina	Anna
	5.	Anna	Barbora	Nikola	Eliška

⁴⁸¹ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 18

⁴⁸² Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 18

Tabulka č. 15 Pořadí nejčastějších jmen dívek narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích⁴⁸³

		Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský
2005	1.	Tereza	Tereza	Aneta
	2.	Adéla	Veronika	Anna
	3.	Eliška	Eliška	Tereza
	4.	Natálie	Natálie	Eliška
	5.	Aneta	Aneta	Kateřina
2006	1.	Tereza	Tereza	Lucie
	2.	Veronika	Adéla	Eliška
	3.	Natálie	Natálie	Kateřina
	4.	Eliška	Eliška	Michaela
	5.	Kateřina	Karolína	Natálie
2007	1.	Veronika	Tereza	Eliška
	2.	Karolína	Adéla	Tereza
	3.	Tereza	Eliška	Barbora
	4.	Natálie	Anna	Veronika
	5.	Anna	Karolína	Karolína

Tabulka č. 16 Pořadí nejčastějších jmen dívek narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích⁴⁸⁴

		Moravskoslezský	Karlovarský	Hl. m. Praha
2005	1.	Natálie	Barbora	Tereza
	2.	Adéla	Tereza	Anna
	3.	Eliška	Eliška	Eliška
	4.	Karolína	Nikola	Karolína
	5.	Nikola	Adéla	Adéla
2006	1.	Tereza	Adéla	Adéla
	2.	Natálie	Kateřina	Anna
	3.	Karolína	Klára	Tereza
	4.	Adéla	Nela	Kateřina
	5.	Kateřina	Nikola	Karolína
2007	1.	Tereza	Natálie	Anna
	2.	Karolína	Karolína	Eliška
	3.	Natálie	Tereza	Tereza
	4.	Kristýna	Adéla	Karolína
	5.	Eliška	Anna	Marie

⁴⁸³ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 19

⁴⁸⁴ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 19

Tabulka č. 17 Pořadí nejčastějších jmen chlapců narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích ⁴⁸⁵

		Liberecký	Ústecký	Středočeský	Jihočeský
2005	1.	Jan	Jakub	Jan	Jakub
	2.	Jakub	Jan	Jakub	Jan
	3.	Adam	Tomáš	Filip	Adam
	4.	Jiří	Lukáš	Martin	Tomáš
	5.	Matěj	Martin	Tomáš	Lukáš
2006	1.	Jan	Jakub	Jakub	Jakub
	2.	Adam	Lukáš	Jan	Jan
	3.	Jakub	Petr	Tomáš	Adam
	4.	Lukáš	Tomáš	Lukáš	Lukáš
	5.	Ondřej	Daniel	Vojtěch	Tomáš
2007	1.	Filip	Jan	Jan	Jakub
	2.	Tomáš	Jakub	Jakub	Jan
	3.	Adam	Lukáš	Adam	Matěj
	4.	Jan	Adam	Tomáš	Tomáš
	5.	Lukáš	Matěj	Martin	Lukáš

Tabulka č. 18 Pořadí nejčastějších jmen chlapců narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích ⁴⁸⁶

		Plzeňský	Vysočina	Pardubický	Královéhradecký
2005	1.	Adam	Adam	Jakub	Tomáš
	2.	Ondřej	Jakub	Tomáš	Jan
	3.	Jakub	Jan	Jan	Dominik
	4.	Pavel	Filip	Ondřej	Jakub
	5.	Filip	Matěj	Lukáš	Vojtěch
2006	1.	Jan	Jakub	Jan	Jakub
	2.	Matěj	Vojtěch	Tomáš	Jan
	3.	Ondřej	David	Jakub	Filip
	4.	Tomáš	Jan	Ondřej	David
	5.	Lukáš	Matěj	Vojtěch	Tomáš
2007	1.	Jakub	Jan	Jan	Jan
	2.	Lukáš	Jakub	Matěj	Jakub
	3.	David	Tomáš	Jakub	Adam
	4.	Adam	Ondřej	Ondřej	Ondřej
	5.	Daniel	Adam	Filip	Vojtěch

⁴⁸⁵ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 20

⁴⁸⁶ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 20

Tabulka č. 19 Pořadí nejčastějších jmen chlapců narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích⁴⁸⁷

		Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský
2005	1.	Jakub	Jan	Jan
	2.	Adam	Jakub	Lukáš
	3.	Tomáš	Martin	Ondřej
	4.	Filip	Adam	Tomáš
	5.	Lukáš	Patrik	Vojtěch
2006	1.	Jan	Jakub	Jan
	2.	Tomáš	Adam	Jakub
	3.	Ondřej	Vojtěch	David
	4.	Jakub	Jan	Tomáš
	5.	Adam	Petr	Ondřej
2007	1.	Jakub	Jakub	Jakub
	2.	Jan	Jan	Tomáš
	3.	Ondřej	Tomáš	Adam
	4.	Martin	Adam	Jan
	5.	Matěj	Vojtěch	Ondřej

Tabulka č. 20 Pořadí nejčastějších jmen chlapců narozených v lednu 2005-2007 v jednotlivých krajích⁴⁸⁸

		Moravskoslezský	Karlovarský	Hl. m. Praha
2005	1.	Jan	Tomáš	Jan
	2.	Tomáš	Jakub	Jakub
	3.	Jakub	Jan	Tomáš
	4.	Ondřej	Jiří	Ondřej
	5.	Vojtěch	Michal	Daniel
2006	1.	Jakub	Martin	Jan
	2.	Matěj	Jan	Jakub
	3.	Filip	Jakub	Matěj
	4.	Adam	Petr	Adam
	5.	Vojtěch	Tomáš	Martin
2007	1.	Jan	Jan	Jan
	2.	Jakub	Jakub	Jakub
	3.	Adam	Ondřej	Vojtěch
	4.	Ondřej	Adam	Ondřej
	5.	Filip	František	Adam

⁴⁸⁷ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 21

⁴⁸⁸ Český statistický úřad. *Nejčastější dětská jména v České republice 1999-2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007, s. 21

IV. Tabulky č. 21-23 Vybrané otázky z Evropské studie hodnot (European Values Study)

Tabulka č. 21 Procentuální vyjádření souhlasných odpovědí na otázku, zda žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání. Výsledky Evropské studie hodnot v roce 1991, 1999 a 2008.⁴⁸⁹

	18-29 let	30-44 let	45-59 let	60 let a výš
1991	57 %	66 %	73 %	73 %
1999	32 %	38 %	50 %	56 %
2008	52 %	58 %	65 %	69 %

Tabulka č. 22 Procentuální vyjádření souhlasných odpovědí na otázku, zda člověk musí mít děti, aby byl jeho život naplněn. V rámci Evropské studie hodnot v roce 1999 a 2008.⁴⁹⁰

	18-29 let	30-44 let	45-59 let	60 let a výš
1999	48 %	54 %	64 %	74 %
2008	53 %	65 %	72 %	74 %

Tabulka č. 23 Procentuální vyjádření těch, kteří považují sňatek za zastaralou instituci. Podle výzkumu Evropské studie hodnot v roce 1991, 1999 a 2008.⁴⁹¹

	18-29 let	30-44 let	45-59 let	60 let a výš
1991	11 %	8 %	5 %	4 %
1999	18 %	14 %	10 %	4 %
2008	43 %	27 %	18 %	13 %

⁴⁸⁹ Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, Tabulka č. 140, s. 169

⁴⁹⁰ Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, Tabulka č. 143, s. 172

⁴⁹¹ Rabušic, Ladislav, Hamanová, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, Tabulka č. 141, s. 170

V. Tabulka č. 24 Počet manželských a nemanželských dětí

Tabulka č. 24 Počet dětí narozených v manželství a mimo manželství⁴⁹²

rok	počet narozených celkem	počet narozených v manželství	počet narozených mimo manželství
1993	121 470	105 702 (87,0 %)	15 323 (12,6 %)
1994	106 915	91 072 (85,2 %)	15 507 (14,5 %)
1995	96 397	81 150 (84,2 %)	14 947 (15,5 %)
1996	90 763	75 158 (82,8%)	15 288 (16,8 %)
1997	90 930	74 532 (82,0%)	16 125 (17,7 %)
1998	90 829	73 326 (80,7%)	17 209 (18,9 %)
1999	89 774	71 045 (79,1%)	18 426 (20,5 %)
2000	91 169	71 118 (78,0%)	19 792 (21,7 %)
2001	90 978	69 356 (76,2%)	21 359 (23,5%)
2002	93 047	69 327 (74,5 %)	23 459 (25,2%)
2003	93 957	66 972 (71,2 %)	26 713 (28,4%)
2004	97 929	67 825 (69,3%)	29 839 (30,5%)
2005	102 498	69 802 (68,1 %)	32 409 (31,6 %)
2006	106 130	70 572 (66,5 %)	35 259 (33,2 %)
2007	114 947	75 095 (65,3 %)	39 537 (34,4 %)
2008	119 842	76 113 (63,5%)	43 457 (36,3 %)
2009	118 667	72 394 (61,0 %)	45 954 (38,7 %)

⁴⁹² Narození podle vitality, podle pohlaví, podle legitimacy v letech 1950 – 2009. *Demografická příručka 2009* [online]. Praha: Český statistický úřad, aktualizováno 5. 1. 2011 [cit. 2011-02-16], Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4032-10>> (vlastní výpočty)

VI. Tabulky č. 25-28 Počty pokřtěných dětí v římskokatolické církvi, Českobratrské církvi evangelické a Církvi československé husitské

Tabulka č. 25 Počty pokřtěných dětí v římskokatolické církvi v kategorii 0-1 rok na počet narozených obyvatel.

Rok	Počet obyvatel 0-1 rok ⁴⁹³	Počet pokřtěných dětí 0-1 rok ⁴⁹⁴	Procentuální vyjádření (počet pokřtěných/počet obyvatel)
1994	113 043	20 026	17,7%
1995	100 699	25 476	25,3%
1996	92 756	23 355	25,2%
1997	90 135	22 857	25,4%
1998	90 243	22 049	24,4%
1999	89 702	21 600	24,1%
2000	89 912	20 867	23,2%
2001	89 815	19 992	22,3%
2002	91 719	19 679	21,5%

⁴⁹³ Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin v letech 1920-2007 (stav k 1. 7.). *Demografická příručka 2007* [online]. Praha. Český statistický úřad, aktualizováno 20. 4. 2009, [cit. 2011-02 -15]. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4032-08>>

⁴⁹⁴ *Úkony duchovní správy v ČR* [online]. Plenární sněm Katolické církve v ČR [cit. 2010-11-03]. Dostupné z URL <<http://snem.cirkev.cz/index0156.html?menu=156>>

Tabulka č. 26 Počty pokřtěných dětí v Českobratrské církvi evangelické v kategorii 0-14 let

Rok	Počet pokřtěných ⁴⁹⁵	Počet obyvatel 0-14 let ⁴⁹⁶	Procentuální vyjádření (počet pokřtěných/počet obyvatel)
1993	923	2 009 752	0,046 %
1994	819	1 948 024	0,042 %
1995	630	1 893 259	0,033 %
1996	586	1 842 679	0,032 %
1997	613	1 795 032	0,034 %
1998	606	1 751 471	0,035 %
1999	568	1 707 205	0,033 %
2000	569	1 664 434	0,034 %
2001	547	1 621 862	0,034 %
2002	642	1 589 766	0,040 %
2003	573	1 554 475	0,037 %

⁴⁹⁵ Ústřední církevní kancelář Českobratrské církve evangelické. *Křty dětí v ČCE* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 9. 9. 2010, 15:56 [cit. 2010-09-09]. Osobní komunikace

⁴⁹⁶ Tab.01.01 Vybrané demografické údaje. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. Praha. Český statistický úřad, aktualizováno 21. 1. 2011, [cit 2011-02-15]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#01>

Tabulka č. 27 Počty pokřtěných dětí v Církvi československé husitské v kategorii 0-14 let.

rok	Počet obyvatel 0-14 let ⁴⁹⁷	Počet pokřtěných 0-14 let ⁴⁹⁸	Procentuální vyjádření počtu pokřtěných/počet obyvatel
1999	1 707 205	148	0,0087 %
2000	1 664 434	122	0,0073 %
2001	1 621 862	111	0,0068 %
2002	1 589 766	153	0,0096 %
2003	1 554 475	128	0,0082 %
2004	1 526 946	85	0,0056 %
2005	1 501 331	99	0,0066 %
2006	1 479 514	181	0,0122 %
2007	1 476 923	179	0,0121 %
2008	1 480 007	342	0,0231 %
2009	1 494 370	385	0,0254 %

Počty pokřtěných dětí za období 1999-2005 jsou pouze pro olomouckou diecézi, která začala rozlišovat křty dětí a dospělých v roce 1999. Údaje pro roky 2006 a 2007 vyjadřují počet pokřtěných dětí pro olomouckou a pražskou diecézi, která začala rozlišovat počty pokřtěných dětí a dospělých v roce 2006. Počty pokřtěných dětí v roce 2008 a 2009 zahrnují pokřtěné v brněnské, královéhradecké, pražské a olomoucké diecézi. Církev československá husitská má v České republice celkem pět diecézí, ale plzeňská diecéze odmítla údaje poskytnout.

⁴⁹⁷ Tab.01.01 Vybrané demografické údaje. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. Praha. Český statistický úřad, aktualizováno 21. 1. 2011, [cit 2011-02-15]. Dostupné z URL <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#01>

⁴⁹⁸ Echtnerová, Nelli. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 8. 10. 2010, 13:29 [cit. 2010-10-08]. Osobní komunikace
 Klofáč, Martin. *Fw: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 15. 9. 2010, 13:48 [cit. 2010-09-15]. Osobní komunikace
 Šandera, Petr. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 16. 9. 2010, 14:02 [cit. 2010-09-16]. Osobní komunikace
 Štenclová, Eva. *Křty* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 3. 11. 2010, 13:19 [cit. 2010-11-03]. Osobní komunikace

Tabulka č. 28 Počty pokřtěných dětí v kategorii 0-14 let v Církvi československé husitské v diecézi olomoucké, brněnské, královéhradecké a pražské⁴⁹⁹

rok	olomoucká diecéze	pražská diecéze	brněnská diecéze	královéhradecká diecéze
1999	148	-	-	-
2000	122	-	-	-
2001	111	-	-	-
2002	153	-	-	-
2003	128	-	-	-
2004	85	-	-	-
2005	99	-	-	-
2006	79	102	-	-
2007	66	113	-	-
2008	110	117	53	62
2009	101	143	63	78

⁴⁹⁹ Echtnerová, Nelli. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 8. 10. 2010, 13:29 [cit. 2010-10-08]. Osobní komunikace
 Klofáč, Martin. *Fw: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 15. 9. 2010, 13:48 [cit. 2010-09-15]. Osobní komunikace
 Šandera, Petr. *Re: Počet pokřtěných dětí* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 16. 9. 2010, 14:02 [cit. 2010-09-16]. Osobní komunikace
 Štenclová, Eva. *Křty* [elektronická pošta]. Message to: Hokeová Lucie. 3. 11. 2010, 13:19 [cit. 2010-11-03]. Osobní komunikace

VII. Ukázky z perikop rozebíraných v kapitole Křest

Ez 36,24-28⁵⁰⁰

Tak praví Hospodin: „Vezmu vás z národů, shromáždím vás ze všech zemí a přivedu vás do vaší vlasti. Pokropím vás očištnou vodou a budete čisti od všech svých nečistot, očistím vás od všech vašich model. Dám vám nové srdce, vložím do vás nového ducha, odejmu z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím do vás svého ducha a způsobím, že budete žít podle mých zákonů, zachovávat má přikázání a plnit je. Budete bydlet v zemi, kterou jsem dal vašim otcům, budete mým lidem a já budu vaším Bohem.“

Ez 47,1-9,12⁵⁰¹

Anděl mě zavedl ke vchodu do chrámu, a hle – pod chrámovým prahem prýštila voda směrem na východ – na východ totiž bylo chrámové průčelí – voda stékala pod pravou chrámovou stranou na jih od oltáře. Pak mě vyvedl severní branou a venku mě vedl až k vnější bráně směřující na východ, a hle – voda vytékala z jižní strany. Anděl vyšel ven směrem k východu, měl v ruce měřicí provazec a naměřil tisíc loket a dal mi přebrodit vodu: sahala ke kotníkům. Naměřil opět tisíc loket a dal mi přebrodit vodu: sahala ke kolenům, a naměřil zase tisíc loket a dal mi ji přebrodit: Sahala k bokům. Naměřil dalších tisíc loket: byla to řeka, kterou jsem nemohl přebrodit, neboť voda tak vzrostla, že se dala jen přeplavat, byla to řeka, která se přebrodit nedala.

Tu mi řekl: „Jistě ses díval, synu člověka!“ Pak mě přivedl zpět na břeh řeky. Když jsem se vrátil zpět, viděl jsem na břehu řeky veliké množství stromů z obou stran. Řekl mi: „Tato voda, která vytéká do východní krajiny, stéká do pouště a končí v moři ve slaných vodách a jeho voda je tím uzdravena. Kamkoli se řeka dostane, oživnou všichni živočichové, kteří se v ní hemží; velmi mnoho ryb bude tam, kam se dostane tato voda, a vše se uzdraví.

Nad řekou pak, na jejím břehu z obou stran vzroste všeliké stromové; neopadne jeho listí, nepřestane jeho ovoce; každý měsíc ponese čerstvé plody, neboť jeho voda bude vytékat ze svatyně: jeho ovoce bude pokrmem, lékem jeho listí.“

Řím 6,3-5⁵⁰²

My všichni, kteří jsme byli křtem ponořeni v Krista Ježíše, byli jsme tím křtem ponořeni do jeho smrti. Tím křestním ponořením do jeho smrti byli jsme spolu s ním pohřbeni. A jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých Otcovou slávou, tak i my teď musíme žít novým životem. Neboť jestliže jsme s ním srostli tak, že jsme mu podobní v jeho smrti, budeme mu tak podobní i v jeho zmrtvýchvstání.

⁵⁰⁰ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 88

⁵⁰¹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 89, 90

⁵⁰² *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 91

Jan 9,1-7⁵⁰³

Ježíš uviděl cestou člověka, který byl od narození slepý. Jeho učedníci se ho zeptali: „Mistře, kdo zhřešil: on sám, nebo jeho rodiče, že se narodil slepý?“ Ježíš odpověděl: Nezhřešil ani on, ani jeho rodiče, ale mají se na něm zjevit Boží skutky. Musíme konat skutky toho, který mě poslal, dokud je den. Přichází noc, kdy nikdo nebude moci pracovat. Pokud jsem na světě, jsem světlo světa.“ Po těchto slovech plivl na zem, udělal ze sliny bláto, potřel mu tím blátem oči a řekl mu: „Jdi se umýt v rybníku Siloe“ – to slovo znamená „Poslaný“. Šel tam tedy, umyl se, a když se vrátil, viděl.

Ex 17,3-7⁵⁰⁴

Lid žíznil po vodě a reptal proti Mojžíšovi. Řekli: „Pročpak jsi nás vyvedl z Egypta? Abys zahubil nás, naše děti a náš dobytek žízní?“ Mojžíš volal k Hospodinu: „Co mám dělat s tímto lidem? Ještě trochu a ukamenují mě!“ Hospodin řekl Mojžíšovi: „Vyjdi před lid v doprovodu několika starců z Izraele, vezmi do ruky hůl, kterou jsi udeřil do Nilu, a jdi! Hle, já tam budu stát před tebou na Chorebu, udeříš do skály, vytryskne z ní voda a lid se napije.“ Mojžíš tak udělal před očima izraelských starců. Nazval pak jméno toho místa Massa a Meriba kvůli hádce izraelských synů a kvůli tomu, že pokoušeli Hospodina tím, že říkali: „Je Hospodin uprostřed nás, nebo ne?“

1 Kor 12, 12-13⁵⁰⁵

Jako tělo je pouze jedno, i když má mnoho údů, ale všechny údy těla, přestože je jich mnoho, tvoří dohromady jediné tělo, tak je tomu také u Krista. Neboť my všichni jsme byli pokřtěni jedním Duchem v jedno tělo – ať už jsme židé, pohané, otroci nebo svobodní – všichni jsme byli napojeni jedním Duchem.

Mk 10, 13-16⁵⁰⁶

Tu mu přinášeli děti, aby jim požehnal. Ale učedníci jim to zakazovali. Když to Ježíš viděl, rozmrzelo ho to a řekl jim: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří Boží království. Amen, pravím vám: Kdo nepřijme Boží království jako dítě, vůbec do něho nevejde.“ Bral je do náručí, kladl na ně ruce a žehnal jim.

---

⁵⁰³ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 99

⁵⁰⁴ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 87

⁵⁰⁵ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 92

⁵⁰⁶ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 95

Mk 12,28-31⁵⁰⁷

Jeden z učitelů Zákona přistoupil k Ježíšovi a zeptal se ho: „Které přikázání je první ze všech?“ Ježíš odpověděl: „První je toto: ‘Slyš, Izraeli! Hospodin, náš Bůh, je jediný Pán. Proto miluj Pána svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou myslí a celou svou silou.’ Druhé je toto: ‘Miluj svého bližního jako sám sebe.’ Žádné jiné přikázání není větší než tato.“

Jan 3,1-6⁵⁰⁸

Mezi farizeji byl člověk, jmenoval se Nikodém, člen židovské velerady. Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu: „Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha, protože nikdo nemůže konat ta znamení, která konáš ty, není-li s ním Bůh.“ Ježíš mu odpověděl: „Amen, amen, pravím ti: Jestliže se nenarodí někdo znova, nemůže spatřit Boží království.“ Nikodém mu namítl: „Jak se může člověk narodit, když je starý? Přece nemůže podruhé vejít do mateřského lůna a narodit se.“ Ježíš odpověděl: „Amen, amen, pravím ti: Jestliže se nenarodí někdo z vody a Ducha, nemůže vejít do Božího království. Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch.“

Jan 4,5-14⁵⁰⁹

Ježíš přišel k samařskému městu zvanému Sychar, blízko pole, které kdysi odkázal Jakub svému synu Josefovi. Tam byla Jakubova studna. Ježíš, unavený chůzí, posadil se – tak jak byl – u té studny. Bylo kolem poledne. Tu přišla jedna samařská žena navázat vodu. Ježíš jí řekl: „Dej mi napít.“ Jeho učedníci totiž odešli do města, aby koupili něco k jídlu. Samařská žena mu odpověděla: „Jak to? Ty, Žid, žádáš o napití mne, Samaritánku?“ Židé se totiž se Samaritány nestýkají. Ježíš jí na to řekl: „Kdybys znala Boží dar a věděla, kdo ti říká: ‘Dej mi napít’, spíše bys ty prosila jeho, aby ti dal živou vodu.“ Žena mu namítl: „Pane, vždyť ani nemáš vědro, a studna je hluboká. Odkud tedy chceš vzít tu živou vodu? Jsi snad větší než náš praotec Jakub, který nám dal tuto studnu a sám z ní pil i jeho synové a jeho stáda?“ Ježíš jí odpověděl: „Každý, kdo se napije této vody, bude zase žíznit. Kdo se však napije vody, kterou mu já dám, nebude žíznit navěky, ale voda, kterou mu dám já, stane se v něm pramenem vody tryskající do života věčného.“

---

⁵⁰⁷ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 96,

⁵⁰⁸ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 96, 97

⁵⁰⁹ *Křestní obřady. Křest malých dětí.* 2. vyd. Praha: Liturgický institut, 1999, s. 97

VIII. Obrazová část

Obr. č. 1 Křestní svíce⁵¹⁰

Obr. č. 2 Křestní svíce⁵¹¹

---

⁵¹⁰ Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+sv%C3%ADce&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=uvxfTaPnJtGj4Qb7qpzICQ&start=0&sa=N>>

⁵¹¹ Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+sv%C3%ADce&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=5vxFTfK8NZP_4wbF-tHACQ&start=20&sa=N>

Obr. č. 3 Křestní rouška v podobě košilky⁵¹²

Obr. č. 4 Křestní rouška⁵¹³

Obr. č. 5 Křestní rouška⁵¹⁴

⁵¹² Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+rou%C5%A1ka&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=lv9ftDpNglj74Abf3aXCCQ&start=20&sa=N>>

⁵¹³ Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+rou%C5%A1ka&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=4A1gTZKpKoaG4gbt-IDLCQ&start=0&sa=N>>

⁵¹⁴ Google [online]. [cit. 2011-02-19]. Dostupný z URL <<http://www.google.cz/images?q=k%C5%99estn%C3%AD+rou%C5%A1ka&hl=cs&safe=active&gbv=2&tbs=isch:1&ei=pf9ftTcGSI5L04QbAzd3GCQ&start=40&sa=N>>